

1- meting

een vervolgonderzoek naar
kwaliteit, kwantiteit en kostprijzen
van kindercentra op Curaçao

maart 2009

**1-meting
een vervolgonderzoek naar
kwaliteit, kwantiteit en kostprijzen
van kindercentra op Curaçao**

"If people were aware of what is at stake in the first few years of life, small children would be considered society's treasures."

Rosa María Torres, Instituto Fronesis Ecuador / Argentina

opdrachtgever:
onderzoeker:
financier:

Servisio di Asuntu di Enseñansa / Servisio di Kultura i Edukashon
drs. Elly Hellings
USONA / BZK

Inhoudsopgave

1. Overzicht figuren en tabellen	7
2. Inleiding	10
3. Achtergrond	11
3.1 Inleiding	11
3.2 0-meting november 2006	11
4. Onderzoeksvraag	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Onderzoeksopdracht	13
5. Onderzoeksmethodiek	15
5.1 Inleiding	15
5.2 Literatuuronderzoek	15
5.3 Kwaliteitsmeting / 1-meting	15
5.3.1 Plan van aanpak	15
5.3.2 Selectie kindercentra	17
5.3.3 Vragenlijst	18
5.4 Kostprijsanalyse	19
6. Resultaten literatuuronderzoek	21
6.1 Inleiding	21
6.2 Criteria voor kwaliteit kinderopvang	21
6.3 Plaatsing vkzo in het Caribisch gebied	27
6.3.1 Situatieschets opvoeding in het Caribisch gebied	27
6.3.2 Rechten van het Kind in het Caribisch gebied	30
6.3.3 Rol familiestructuren in het Caribisch gebied	31
6.3.4 Betekenis voorschoolse educatie in het Caribisch gebied	32
6.3.5 Belangrijke bevindingen voor de Curaçaose situatie	32
7. Resultaten kwaliteitsmeting / 1-meting	34
7.1 Inleiding	34
7.2 Basisgegevens kindercentra	34
7.2.1 Rechtspersoonlijkheid	34

7.2.2	Bestaansperiode	35
7.2.3	Voertaal	35
7.2.4	Kantoorfaciliteiten	36
7.3	Kinderen	37
7.3.1	Capaciteit en aantal kinderen	37
7.3.2	Verdeling crèchebezoek jongens en meisjes	38
7.3.3	Verdeling crèchebezoek naar leeftijd	38
7.3.4	Verdeling crèchebezoek over dagdelen	38
7.3.5	Naschoolse opvang	39
7.3.6	Leidster-kind-ratio	40
7.3.7	Registratie gegevens kinderen	40
7.4	Personeel	41
7.4.1	Directie	42
7.4.2	Vast personeel	44
7.4.3	Invalkrachten	45
7.4.4	Stagiaires	46
7.4.5	Vrijwilligers	46
7.4.6	Deskundigheidsbevordering	46
7.4.7	Personeelsaangelegenheden	47
7.5	Veiligheid accommodatie	48
7.5.1	Veiligheid in en om het kindercentrum	48
7.5.2	EHBO en brandblusapparaat	49
7.5.3	Omgaan met calamiteiten	49
7.6	Dienstverlening	50
7.6.1	Soort oudercontact	50
7.6.2	Medezeggenschap	51
7.7	Voeding	51
7.8	Pedagogisch beleid	52
7.8.1	Soort activiteiten	53
7.8.2	Soort speelgoed	55
7.9	Financiën	58
7.9.1	Financieringsbronnen	58
7.9.2	Vraagprijs kinderopvang	62
7.10	Ondersteuningsbehoefte	64
8.	Resultaten kostprijsanalyse	66
8.1	Inleiding	66
8.2	Methodiek normkosten kinderopvang Curaçao 2001	66

8.3 Huidige situatie vraagprijs Curaçao	67
8.4 Kostprijsberekening kinderopvang elders	68
8.4.1 Nederland	68
8.4.2 Arabische Landen	70
8.4.3 Verenigde Staten	71
8.5 Internationale vergelijking van data en kostprijzen	72
8.6 Relatie kostprijs/vraagprijs en kwaliteit	73
8.7 Analyse huidige kostprijsberekening Curaçao	74
9. Samenvatting en conclusies	77
10. Informatiebronnen	83
Bijlage 1: Overzichtslijst geregistreerde kindercentra d.d. juli 2008	86
Bijlage 2: Vragenlijst Kindercentra Curaçao 1-meting kwaliteit en kwantiteit juli 2008	88

1. Overzicht tabellen

Onderzoeksmethodiek

tabel 1:	verantwoording steekproef 1-meting	18
----------	------------------------------------	----

Onderzoeksresultaten: basisgegevens kindercentra

tabel 2:	overzicht rechtspersoonlijkheid kindercentra	34
tabel 3:	overzicht bestaansperiode kindercentra	35
tabel 4:	overzicht voertaal in kindercentra	35
tabel 5:	overzicht beschikbaarheid computer, printer en internet	36

Onderzoeksresultaten: kinderen

tabel 6:	overzicht maximale bezetting + aantal kinderen in kindercentra	37
tabel 7:	crèchebezoek verdeeld naar jongens en meisjes	38
tabel 8:	crèchebezoek opgesplitst naar leeftijd	38
tabel 9:	crèchebezoek naar dagdelen	39
tabel 10:	crèchebezoek naar dagdelen, opgesplitst naar leeftijd	39
tabel 11:	overzicht aantal kinderen naschoolse opvang	39
tabel 12:	gemiddelde leidster-kind-ratio	40
tabel 13:	kwantiteit observaties	41

Onderzoeksresultaten: personeel

tabel 14:	personeelsoverzicht kindercentra	41
tabel 15:	personeelssamenstelling kindercentra	42
tabel 16a:	opleidingsniveau directrices	42
tabel 16b:	opleidingsniveau directrices uitgesplitst naar wel of niet in 0-meting	43
tabel 17:	overzicht aantal jaren werkervaring directrices	43
tabel 18:	overzicht deskundigheidsbevordering directrices	44
tabel 19:	overzicht aantal vaste leidsters per kindercentrum	44
tabel 20:	overzicht deskundigheidsbevordering vaste leidsters	45
tabel 21:	overzicht aantal invalskrachten per kindercentrum	45
tabel 22:	overzicht aantal stagiaires per kindercentrum	46
tabel 23:	overzicht behoefte deskundigheidsbevordering	47
tabel 24:	intensiteit teamoverleg	48

Onderzoeksresultaten: dienstverlening

tabel 25:	contact met ouders / verzorgers	50
tabel 26:	inhoud contact met ouders / verzorgers	51

Onderzoeksresultaten: voeding

tabel 27:	soort voeding	51
tabel 28:	samensteller menu	52
tabel 29:	bereider menu	52

Onderzoeksresultaten: pedagogisch beleid

tabel 30:	pedagogische aanpak	53
tabel 31:	samensteller(s) activiteitenprogramma	53
tabel 32:	soort activiteiten	54
tabel 33:	activiteiten / vaardigheden voor 3-jarigen	55
tabel 34:	beschikbaar speelgoed 0 – 1½ jarigen	55
tabel 35:	beschikbaar speelgoed 1½ - 3 jarigen	56
tabel 36:	beschikbaar speelgoed 3 – 4 jarigen	56
tabel 37:	beschikbaar buitenspeelgoed	57
tabel 38:	kwaliteit speelgoed	57

Onderzoeksresultaten: financiën

tabel 39:	overzicht geschatte jaarinkomsten kindercentra	58
tabel 40:	overzicht financieringsbronnen exploitatiebudget kindercentra	59
tabel 41:	overzicht verdeling inkomsten overheidssubsidie	59
tabel 42:	overzicht verdeling inkomsten subjectsubsidie	60
tabel 43:	overzicht verdeling inkomsten Sociale Vormingsplicht	60
tabel 44:	overzicht verdeling inkomsten projectsubsidie	61
tabel 45:	overzicht verdeling inkomsten fundraising	61
tabel 46:	overzicht verdeling inkomsten ouderlijke bijdrage	62
tabel 47:	overzicht vraagprijs hele dagopvang met eten	62
tabel 48:	overzicht vraagprijs halve dagopvang met eten	63
tabel 49:	overzicht vraagprijs halve dagopvang zonder eten	63

Onderzoeksresultaten: ondersteuningsbehoefte

tabel 50:	ondersteuningsbehoefte kindercentra	64
-----------	-------------------------------------	----

Kostprijsanalyse

tabel 51:	prijsvariatie hele dagopvang 2008	67
tabel 52:	prijsvariatie halve dagopvang 2008	68
tabel 53:	internationale vergelijking data en kostprijzen	72
tabel 54:	vergelijking info kosten en kwaliteit 5 kindercentra t.b.v. kostprijsberekening	75
tabel 55:	overzicht exploitatiebudget 5 geselecteerde kindercentra uit 1-meting	75
tabel 55:	overzicht exploitatiebudget 9 gesubsidieerde crèches	76

2. Inleiding

De afgelopen 2 jaar heeft het eilandgebied Curaçao een uitgebreid interventieprogramma aangeboden aan de kindercentra op het eiland om te werken aan kwaliteitsverbetering en op die manier er voor te zorgen dat steeds meer kindercentra aan de minimumeisen van de overheid kunnen voldoen.

Voorafgaande aan dit verbeteringsprogramma is in 2006 een 0-meting uitgevoerd waar de toenmalige situatie binnen de kindercentra uitgebreid werd omschreven. Deze 0-meting maakt het mogelijk nu de stand van zaken op te maken en te bekijken wat voor resultaten er zijn bereikt en te toetsen of er inderdaad sprake is van verbeteringen.

Behalve het meten van concrete resultaten hebben de twee verantwoordelijke overheidsdiensten, Dienst Cultuur en Educatie en de Dienst Onderwijszaken, de behoefte uitgesproken om de kostprijsbenadering van de kinderopvang nader te onderzoeken.

Beide aspecten zijn op verschillende manieren onderzocht in de periode juli 2008 t/m februari 2009 en de resultaten zijn terug te vinden in het voor u liggende rapport. In hoofdstuk 3 wordt kort teruggegrepen op de opzet en resultaten van de 0-meting in 2006 waarna in hoofdstuk 4 de onderzoeksvraag van dit vervolgonderzoek nader wordt toegelicht. Hoofdstuk 5 biedt inzicht in de gebruikte onderzoeksmethodieken en de hoofdstukken 6, 7 en 8 beschrijven de onderzoeksresultaten. Hoofdstuk 9 tot slot, geeft een samenvatting en de conclusies weer.

3. Achtergrond

3.1 Inleiding

De voorschoolse educatie op Curaçao is de laatste jaren onderhevig aan veel veranderingen. Er is een grotere mate van bewustzijn ontstaan over de functie die voorschoolse educatie kan vervullen in de voorbereiding van kinderen op het funderend onderwijs, met name vanaf 3 jaar. Voorschoolse educatie is daarom ook meegenomen in het onderwijsvernieuwingsbeleid van de overheid en er zijn diverse interventies ondernomen om de kwaliteit te verbeteren.

3.2 0-meting november 2006

Tijdens de voorbereidingen van het onderwijsvernieuwingsbeleid kwam de overheid tot de conclusie dat er relatief weinig concrete informatie bekend is over de situatie binnen de kinderopvang op Curaçao. Om meer inzicht te krijgen in de situatie binnen crèches en speelscholen en deze situatie te toetsen aan de Eilandelijke Verordening Kinderopvang Curaçao, is het initiatief genomen tot het verrichten van een 0-meting. Deze eerste kwaliteitsmeting is uitgevoerd in de periode september t/m november 2006. Uit een door de functionele overheidsdienst Cultuur en Educatie aangeleverde lijst van geregistreerde kindercentra is een representatieve selectie van 60 gemaakt. Deze zijn allemaal bezocht, met uitzondering van 1 kindercentrum, waarmee geen contact mogelijk bleek te zijn. Bij de resterende 59 kindercentra is een uitgebreide vragenlijst afgenomen met aandacht voor aspecten als: gegevens bezoekende kinderen, gegevens personeel, accommodatie en inventaris, aanwezigheid spel- en ontwikkelingsmateriaal, pedagogisch beleid en financiering.

Uit de resultaten van het onderzoek in 2006 bleek dat veel kindercentra niet officieel als rechtspersoon geregistreerd zijn. Een groot aantal beschikt niet over een computer en internetverbinding, wat wel als noodzakelijk wordt verondersteld voor de invoering van een cliëntvolgsysteem. Een cliëntvolgsysteem is aanbevelenswaardig, gelet op de behoorlijk willekeurige manier waarop momenteel de kindercentra de bezoekende kinderen observeren en gegevens van de kinderen bijhouden.

Het Papiamentu is overduidelijk de meest gebruikte voertaal binnen de kindercentra, sommige centra zijn meertalig en enkelen gebruiken uitsluitend het Nederlands als voertaal. Gemiddeld kent een kindercentrum tijdens het meetmoment in 2006 een bezoekersaantal van 30 kinderen. De verschillen zijn echter groot. Er zijn centra waar dagelijks minder dan 10 kinderen komen maar ook uitzonderingen met meer dan 100 kinderen. Voor wat betreft de groepsgrootte wordt geconcludeerd dat de kindercentra redelijk tot goed voldoen aan de

Eilandsverordening. Dat is anders voor het in de verordening vastgestelde opleidingsniveau. Slechts ruim ¼ van alle kindercentra (27,1%) voldoet aan de eis dat de directrice over een HBO-opleidingsniveau moet beschikken. Dit gebrek aan opleiding lijkt in de meeste gevallen wel gedeeltelijk gecompenseerd te worden door het grote aantal jaren werkervaring. De situatie ten aanzien van veiligheid binnen de kindercentra is over het algemeen redelijk goed, in ieder geval voor wat betreft bereikbaarheid en veilig halen en brengen door ouders. Met de brandpreventie is het minder goed gesteld, veel centra hebben geen brandblusser in huis en als er wel een is wordt die vaak niet op regelmatige basis gekeurd.

Het pedagogisch beleid is bij de meeste kindercentra niet echt duidelijk omschreven. Niet voor niks wordt door de centra zelf ook vooral ondersteuning op dit gebied gevraagd. Over het algemeen zijn ze wel redelijk tot goed voorzien van speelgoed en beoordelen de kwaliteit van het beschikbare materiaal ook als redelijk tot goed. Wel valt op dat belangrijke ontwikkelingsmaterialen zoals zand en water erg weinig gebruikt worden binnen de centra.

Het inkomstenniveau van de kindercentra laat nogal te wensen over. Over het algemeen genomen zijn de inkomsten te laag om aan een volgens de Eilandsverordening vereist kwalitatief verantwoord aanbod te kunnen voldoen. Aanpassing van de subsidieverstrekking, meer gesubsidieerde kindplaatsen voor die ouders die daadwerkelijk de opvang niet (volledig) kunnen betalen is dan ook wenselijk.

4. Onderzoeksvraag

4.1 Inleiding

De in 2006 uitgevoerde 0-meting onder de kindercentra op Curaçao diende feitelijk 2 doelen. Binnen de overheid bestond de behoefte aan het weergeven van een concrete situatieschets voor wat betreft zowel kwaliteit als opvangcapaciteit van een representatieve groep van op dat moment bij het Eilandgebied Curaçao bekende kindercentra. Zoals ook al uit de naam 0-meting blijkt, was het tweede doel om de situatieschets dusdanig te formuleren dat het mogelijk zou zijn enkele jaren later een vervolgonderzoek te doen. Vanuit een vergelijking tussen de resultaten van de 0-meting en het vervolgonderzoek kan een ontwikkelingsschets binnen de kindercentra gemaakt worden en kunnen de resultaten van de uitgevoerde onderwijsvernieuwingstrajecten binnen de voorschoolse opvang concreet gemeten worden.

4.2 Onderzoeksopdracht

Om te komen tot de formulering van de definitieve onderzoeksvraag voor een tweede meting heeft in juni 2008 een tweetal gesprekken plaatsgevonden tussen de onderzoeker en vertegenwoordigers van de functionele Eilandsdiensten Cultuur en Educatie (Servisio di Kultura i Edukashon) en Onderwijszaken (Servisio di Asuntu di Enseñansa) plus een vertegenwoordiger van de Landsoverheidsdienst Bureau Procesmanagement Onderwijsvernieuwing.

In deze gesprekken is benadrukt dat tussen november 2006 en juni 2008, gefinancierd uit onderwijsaanpakmiddelen via USONA, een aantal trajecten en interventies aan de kindercentra op Curaçao is aangeboden, gericht op kwaliteitsverbetering. Daarnaast is door de overheid, behalve het accorderen van de Verordening Kwaliteitseisen Kinderopvang, een inspectieorgaan in het leven geroepen en zijn alle kindercentra opgeroepen zich officieel te registreren.

Bij de overheid bestaat de behoefte te onderzoeken of en op welke manier het verbetertraject inderdaad tot kwaliteitsverbetering heeft geleid bij de kindercentra. Daarnaast is de vraag gesteld in hoeverre het huidige vastgestelde "subjectsubsidie bedrag" van Naf. 350,- per kind per maand een reële, kostendekkende prijs is voor het binnen de gestelde kwaliteitseisen draaien van een kindercentrum.

Kort samengevat is de onderzoeksopdracht dus 2-ledig:

- Het uitvoeren van een 2e meting, oftewel kwaliteitsmeting, om vast te stellen in hoeverre de kindercentra zich de afgelopen 2 jaar in kwalitatieve zin ontwikkeld hebben.
- Het op basis van de concrete situatie in het veld én de Eilandsverordening Minimum Kwaliteitseisen kindercentra komen tot een reële kostprijsberekening voor een kinderopvangplaats op Curaçao.

5. Onderzoeksmethodiek

5.1 Inleiding

Ten opzichte van de 0-meting is de onderzoeksvraag van deze kwaliteitsmeting wat uitgebreider. Om antwoord te kunnen geven op deze vraag zijn meerdere onderzoekstechnieken toegepast. Naast de voor de 0-meting ontwikkelde enquête is dit keer uitgebreider literatuuronderzoek uitgevoerd en een kostprijsanalyse. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de verschillende onderzoekstechnieken.

5.2 Literatuuronderzoek

Om de uitkomsten van de enquête als kwaliteitsmeting te kunnen ondersteunen is literatuuronderzoek gedaan naar 2 aspecten:

- het vanuit verschillende perspectieven definiëren van criteria voor kwaliteit binnen de kinderopvang;
- het plaatsen van de kinderopvangsituatie op Curaçao binnen de Caribische culturele context.

De door de Curaçaose overheid vastgestelde Verordening minimum kwaliteitseisen kinderopvang leunt sterk op Nederlandse ervaringen en deskundigheid. Om een algemener beeld te kunnen schetsen van welke nou eigenlijk internationaal gezien als kwaliteitscriteria voor kinderopvang worden beschouwd, is literatuuronderzoek gedaan naar algemeen geldende kwaliteitscriteria.

Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse onderzoeken naar vroegkinderlijke ontwikkeling in het Caribisch gebied om een beter beeld te krijgen van de plaats die kinderopvang binnen de Caribische cultuur inneemt. De aanname is dat op Curaçao / in het Caribisch gebied anders tegen opvoeding en kinderopvang wordt aangekeken dan bijvoorbeeld in Nederland / West-Europa, waardoor de op Nederlandse normen geschoeide minimumkwaliteitscriteria mogelijk enige aanpassing behoeven.

5.3 Kwaliteitsmeting / 1-meting

5.3.1 Plan van aanpak

Het bezoeken van kindercentra en het persoonlijk afnemen van interviews op basis van een gestructureerde vragenlijst heeft tijdens de 0-meting tot zeer bevredigende resultaten geleid. Zoals van te voren ingeschat, was er inderdaad sprake van een zeer lage non-respons. Slechts 1 kindercentrum heeft niet aan het onderzoek geparticipeerd. Er was gekozen voor een a-selecte gestratificeerde steekproef waarbij rekening is gehouden met

het aspect geografische spreiding. Deze keuze heeft geleid tot een grote mate van representativiteit.

De positieve ervaring van de 0-meting en de mogelijkheid om onderzoeksresultaten met elkaar te kunnen vergelijken, leiden tot de logische stap om ook voor de nu gevraagde kwaliteitsmeting dezelfde methodiek toe te passen.

Het is de bedoeling na de kwaliteitsmeting verschillende conclusies te kunnen trekken ten aanzien van:

- de effecten van de interventies, met andere woorden, hebben de interventies inderdaad tot kwaliteitsverbetering geleid;
- mogelijke verschillen in kwaliteit tussen de kindercentra die aan de interventies hebben meegedaan en kindercentra die niet aan de interventies hebben geparticipeerd;
- het selecteren van kindercentra die nu reeds (redelijk) goed aan de kwaliteitseisen voldoen om met deze centra een kostprijsberekeningstraject uit te kunnen voeren.

Uit de gegevens van de Dienst Cultuur en Educatie (DCE) blijkt dat er in juni 2008 136 kindercentra aan de oproep hebben voldaan en zich hebben geregistreerd. Dat is aanzienlijk meer dan het aantal kindercentra dat in 2006 bij het Eilandgebied "officieel" bekend was. De volledige lijst van in 2008 geregistreerde kindercentra is toegevoegd als bijlage 1. Op het moment van de 0-meting was er sprake van 87 geregistreerde centra. In de 0-meting is uit deze 87 kindercentra een aselechte keuze gemaakt van 60 centra waarvan er 59 daadwerkelijk hebben geparticipeerd. Op dit moment zijn er van de 59 kindercentra uit de 0-meting 58 opgenomen op de huidige officiële registratielijst. Uit de registratiegegevens blijkt dat een groot gedeelte van deze 58 nog operationele en officieel geregistreerde kindercentra uit de 0-meting aan het kwaliteitsverbeteringstraject heeft meegedaan, namelijk 53 centra oftewel 91,4%. Opvallend, maar ook te verwachten, is dat de participatiegraad aan het kwaliteitsverbeteringstraject onder de kindercentra die niet in de 0-meting zaten veel lager is. Van de 78¹ op dit moment geregistreerde kindercentra die niet in de 0-meting hebben gezeten, hebben er 30 aan het kwaliteitsverbeteringstraject meegedaan, oftewel 38,5%.

Op basis van de hierboven geschetste situatie wordt samengevat het volgende concrete plan van aanpak voorgesteld:

¹In totaal zijn er 136 kindercentra officieel geregistreerd, 58 hiervan hebben aan de 0-meting meegedaan. Dat betekent dat er dus $136 - 58 = 78$ kindercentra officieel zijn geregistreerd die niet aan de 0-meting hebben geparticipeerd.

- Er wordt bij alle 58 kindercentra uit de 0-meting een 2^e meting verricht. Door gebruik te maken van dezelfde methodiek en vragenlijst kunnen de uitkomsten gemakkelijk met elkaar vergeleken worden en kan bekeken worden hoe de kindercentra zich ten aanzien van kwaliteit en kwantiteit hebben ontwikkeld de afgelopen 2 jaar. Omdat bijna alle kindercentra uit de 0-meting aan het kwaliteitsverbeteringstraject hebben meegedaan is het aannemelijk te concluderen dat de ontwikkelingen bij deze kindercentra voor een groot gedeelte toe te schrijven zijn aan het verbetertraject.
- Uit de 78 kindercentra die niet aan de 0-meting hebben meegedaan wordt een nieuwe a-selecte gestratificeerde steekproef getrokken van 40. Bij deze kindercentra wordt eveneens dezelfde vragenlijst afgenomen. De uitkomsten kunnen voor deze kindercentra beschouwd worden als 0-meting maar kunnen tegelijkertijd vergeleken worden met de uitkomsten van de kindercentra bij wie sprake is van een 2^e meting. Interessant is te concluderen of er kwalitatieve en kwantitatieve verschillen zijn te constateren tussen de nieuw geregistreerde kindercentra die niet aan het verbetertraject hebben meegedaan en de kindercentra uit de 0-meting die wel aan het verbetertraject hebben geparticipeerd.

5.3.2 Selectie kindercentra

Zoals reeds in de vorige paragraaf vermeld, is, om de representativiteit zo groot mogelijk te maken, gebruik gemaakt van een zogenaamde aselecte, gestratificeerde steekproef. Deze steekproef is getrokken uit de 78 kindercentra die niet aan de 0-meting hebben meegedaan. De 58 kindercentra uit de 0-meting zijn automatisch ook in de 1-meting opgenomen. Een aselecte steekproef wil zeggen dat alle kindercentra die in de steekproef meedoen op willekeurige wijze worden gekozen, op een manier waarbij alle centra evenveel kans hebben om in de steekproef te worden opgenomen. Een gestratificeerde steekproef betekent dat bij de selectie rekening is gehouden met een aantal aspecten van de populatie die van invloed kunnen zijn op de uitkomst. In de 1-meting is net als in de 0-meting één aspect meegenomen, namelijk geografische ligging. Met andere woorden, er is voor gezorgd dat de eigenschappen van de kindercentra die in de steekproef zitten ten aanzien van de geografische spreiding zo min mogelijk afwijken van de verdeling van dit aspect binnen de totale populatie kindercentra.

Gebruikmakend van de "grabbeltonmethode" is uit de resterende verzameling van 78 kindercentra een selectie van 40 centra getrokken. Na de steekproef is gecontroleerd of de steekproef voldoet aan de gestelde stratificatie voorwaarde voor wat betreft geografische spreiding. Deze toets is toegepast op zowel de selectie van 40 centra als de totale in de 1-meting opgenomen selectie van 98 kindercentra. Van te voren is een geoorloofde afwijking

vastgesteld van maximaal 5%. In totaal waren 7 steekproeven nodig om te komen tot een geldige selectie.

tabel 1: verantwoording steekproef 1-meting
steekproef nieuwe kindercentra 1-meting

	totale populatie kindercentra		aantal kindercentra in steekproef		afwijking
	absoluut	%	absoluut	%	
rayon 1	40	29.4%	11	27.5%	-1.9%
rayon 2	36	26.5%	11	27.5%	1.0%
rayon 3	21	15.4%	5	12.5%	-2.9%
rayon 4	30	22.1%	10	25.0%	2.9%
rayon 5	9	6.6%	3	7.5%	0.9%
totaal	136	100.0%	40	100.0%	

steekproef totaal 1-meting

	totale populatie kindercentra		aantal kindercentra in steekproef		afwijking
	absoluut	%	absoluut	%	
rayon 1	40	29.4%	26	26.5%	-2.9%
rayon 2	36	26.5%	25	25.5%	-1.0%
rayon 3	21	15.4%	17	17.3%	1.9%
rayon 4	30	22.1%	23	23.5%	1.4%
rayon 5	9	6.6%	7	7.2%	0.6%
totaal	136	100.0%	98	100.0%	

5.3.3 Vragenlijst

Om de resultaten zo goed mogelijk te kunnen vergelijken is gebruik gemaakt van grotendeels dezelfde vragenlijst als in de 0-meting. Er zijn 3 kleine wijzigingen in de vragenlijst doorgevoerd:

- op basis van de ervaringen van de interviewers in de 0-meting zijn onder het kopje "kinderen" de leeftijdscategorieën aangepast;
- onder het kopje "personeel" is de vraag over nascholingscursussen aangepast van een open naar een multiple choice vraag waarin alle binnen het verbeteringstraject aangeboden cursussen expliciet zijn genoemd;
- onder het kopje "financiën" is een aanpassing doorgevoerd, de verschillende inkomstenbronnen, de onlangs ingevoerde mogelijkheid van subjectsubsidie en vergoeding voor kinderen van deelnemers aan Sociale Vormingsplicht zijn toegevoegd.

De gebruikte vragenlijst is toegevoegd als bijlage 2.

Voor de afname van de interviews zijn dezelfde twee interviewers ingezet als bij de 0-meting, aangevuld met een extra interviewer vanwege de behoorlijke uitbreiding van de steekproef. De vragenlijst is opgesteld in het Nederlands, de interviewers spreken allen vloeiend Papiaments en Nederlands en zijn geïnstrueerd de taal te gebruiken die het beste aansluit bij hun gesprekspartner binnen het kindercentrum. In de meeste gevallen waren dat de directrices, in enkele uitzonderingsgevallen een hoofdleidster of een bestuurslid. Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden tussen 1 augustus en 1 december 2008. Er is dus sprake geweest van een langere uitvoeringsperiode dan oorspronkelijk gepland. Binnen de veldwerkperiode vielen 3 periodes waarin het door andere activiteiten binnen de kindercentra lastig bleek te zijn afspraken te maken: Siman di Kultura, Siman di Turismo en de tussenvakantie. Bovendien bleek het niet altijd gemakkelijk de nieuwe kindercentra, die niet aan de 0-meting hebben geparticipeerd, voor het onderzoek te interesseren. De interviews hebben gemiddeld 77 minuten in beslag genomen.

Met 17,1% was er in deze kwaliteitsmeting sprake van een aanmerkelijk hogere non-respons dan in de 0-meting. Hiervoor zijn 2 redenen aan te merken. In de eerste plaats bleek een aantal kindercentra uit de steekproef (10,2%) niet meer te bestaan, oftewel 58,8% van de totale non-respons. Voor de overige 41,1% is de non-respons te verklaren uit het niet mee willen of kunnen werken aan het onderzoek. Behalve geen tijd is door een aantal kindercentra expliciet als reden uitgesproken dat ze niet mee willen doen aan het onderzoek omdat ze ook niet betrokken zijn in het verbetertraject.

5.4 Kostprijsanalyse

Uit de resultaten van 0-meting is duidelijk naar voren gekomen dat er een groot verschil bestaat in de kostprijs die kindercentra doorberekenen aan gebruikers van een kinderopvangplaats. Het lijkt aannemelijk te veronderstellen dat er een relatie bestaat tussen de kostprijs en de geboden kwaliteit.

In 2001 heeft het Eilandgebied aan Capaz Consulting gevraagd een berekening te maken van een reële kostprijs voor een kinderopvangplaats, gekoppeld aan de in de verordening vastgelegde minimum kwaliteitseisen. De door Capaz berekende kostprijs is vervolgens door de overheid gebruikt bij het bepalen van de hoogte van gesubsidieerde kinderopvangplaatsen. Kindercentra zijn vrij zelf de kosten voor een niet gesubsidieerde kinderopvangplaats te bepalen. In de praktijk blijkt de prijs die door de meeste kindercentra gevraagd wordt zo laag te zijn dat het de vraag is of de kindercentra daarmee aan de minimum kwaliteitseisen zouden kunnen voldoen.

Op basis van het eerder ontwikkelde kostprijsmodel van Capaz Consulting, ervaringen elders in de wereld en de Curaçaose praktijksituatie zal een kostprijsanalyse en een aangepaste kostprijsbenadering worden gepresenteerd.

In de 1-meting wordt van alle participerende kindercentra in kaart gebracht welke inkomstenbronnen zij hebben en wordt een inschatting gemaakt van de hoogte van de exploitatiebegroting per kindercentrum. Op basis van de resultaten uit de 1-meting wordt een selectie gemaakt van 5 kindercentra die zo goed mogelijk aan de minimum kwaliteitseisen voldoen. Met deze centra zullen vervol ginterviews gehouden worden gericht op het verkrijgen van extra informatie over hun exploitatiebegroting. De gevonden gegevens worden geanalyseerd en er worden aanbevelingen gedaan over een aangepaste kostprijsbenadering.

6. Resultaten literatuuronderzoek

6.1 Inleiding

Door middel van literatuuronderzoek wordt in dit hoofdstuk een beeld geschetst van algemeen gehanteerde en geaccepteerde criteria voor de kwaliteit van kinderopvang. Daarnaast wordt een link gelegd tussen kinderopvang en de cultuur van opvoeden in het Caribisch gebied in zijn algemeenheid en Curaçao in het bijzonder.

6.2 Criteria voor kwaliteit kinderopvang

De kwaliteit van educatie is een onderwerp waar nog niet zo lang aandacht voor bestaat bij zowel professionals binnen onderwijs en educatiesystemen als beleidsmakers. UNESCO was de eerste organisatie die eind jaren 60, begin jaren 70 de kwaliteitsvraag aanstipte², aldus Maria Victoria Peralta, directeur van het International Children's Education Institute verbonden aan de Central University van Chili. Kwaliteit blijft ten alle tijden een relatief concept en geen objectieve realiteit. Culturele aspecten, politieke agenda's en financiële mogelijkheden zijn altijd in belangrijke mate van invloed op de per situatie vastgestelde definities van kwaliteit. Desalnietemin zijn er voor wat betreft de voorschoolse educatie een aantal algemeen geldende kwaliteitscriteria te benoemen, door Peralta weergegeven in volgorde van belangrijkheid:

1. *betrokkenheid van ouders*
vooral bij de ontwikkeling en uitvoering van het inhoudelijke aanbod om de opvoeding thuis en in de voorschoolse situatie zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen
2. *kwaliteit van de interacties tussen de ouders, kinderen en professionals binnen de opvang*
hier wordt vooral de emotionele en cognitieve interactie tussen kinderen en professionals bedoeld, met aandacht voor zowel het aantal kinderen per groepsleider en de kwaliteit van de relatie tussen het kind en de groepsleider
3. *een expliciet, duidelijk en relevant educatie / ontwikkelingsprogramma*
voor alle betrokkenen duidelijke en toepasbare (ontwikkelings)doelstellingen
4. *monitoring en evaluatie systemen*
het op regelmatige basis evalueren van resultaten en daar waar nodig aanpassen van het educatieprogramma

² Peralta, Maria Victoria, "Quality: Children's right to appropriate and relevant education" in *Early Childhood Education: questions of quality*, Bernard van Leer Foundation, juni 2008

5. *adequate en goed georganiseerde fysieke ruimte*
geschikte ruimtes met toegang tot de noodzakelijke materialen waarmee kinderen kunnen ontdekken en vaardigheden kunnen ontwikkelen; variëteit en creativiteit is hierbij van groter belang dan duur, kant en klaar speelgoed
6. *vaste en duidelijke routines*
duidelijkheid, orde en regelmaat o.a. ten aanzien van eten, hygiëne en het activiteitenprogramma
7. *continue aanbod van training en begeleiding voor professionals binnen de opvang*
o.a. in de vorm van "training-on-the-job"
8. *een actieve rol voor kinderen in de zin van "leren door te spelen"*

Een andere manier om naar kwaliteitscriteria te kijken wordt gepresenteerd door Woodhead³, die een ordening maakt in 3 type indicatoren:

1. *entry indicators*

Dit zijn de basis indicatoren voor de opvang die het gemakkelijkst te meten zijn, zoals:

- het gebouw en de omgeving (hoeveelheid ruimte, faciliteiten, etc.)
- materiaal en uitrusting (speelgoed, speeltoestellen, educatiemateriaal, etc.)
- het team (kwalificaties, ervaring, salarissen, arbeidsvoorwaarden, groepsleider / kind ratio, etc.)

2. *process indicators*

Geven weer wat er in de dagelijkse praktijk gebeurt, zijn het moeilijkst te identificeren en standaardiseren:

- opvoedings- en zorgstijl (beschikbaarheid leidsters, consistente aanpak, manier van reageren op kinderen, etc.)
- ervaringen van de kinderen (variëteit in het aanbod, activiteitenpatronen, etc.)
- leer- en educatiebenadering (ondersteuning kinderen bij activiteiten, vaststelling taken, gevoeligheid voor individuele verschillen tussen kinderen, etc.)
- invulling van controle en discipline (grenzen stellen, regels, de groep aansturen, strategieën om discipline te realiseren, etc.)
- vormgeving relaties tussen medewerkers kindercentrum (communicatie, runnen kindercentrum, etc.)
- relaties tussen ouders, verzorgers en medewerkers kindercentrum (ontmoeting, mogelijkheden om over het kind te praten, wederzijds respect, samenwerking, bewustzijn van verschillen, etc.)

³ Woodhead, M., "In search of the Rainbow. Early Childhood Development: Practice and Reflections, No. 10. The Hague, The Netherlands, Bernard van Leer Foundation, 1996

3. exit indicators

Hebben vooral te maken met de ervaringen en resultaten vanuit de opvang, zoals:

- gezondheid en ontwikkeling kind (monitoring ontwikkeling, ziektes, etc.)
- vaardigheden kind (motoriek, taal, cognitieve ontwikkeling, etc.)
- aanpassing kind aan het de educatieve situatie (overgangsproblemen, educatieve resultaten, etc.)
- houding gezin/familie kind (ondersteunen leerproces van het kind, opvoedingsvaardigheden, etc.)

Samenvattend kan gesteld worden dat voor Woodhead vanuit kwaliteit gezien het aangeboden programma of curriculum belangrijk is, waarbij vooral de interactie tussen de professionals en het kind een grote rol speelt.

Zowel in Amerikaans⁴ als Europees⁵ onderzoek is het belang van deze interactie voor de kwaliteit van voorschoolse educatie nader onderzocht. Beiden concluderen dat het feit dat kinderen een voorschoolse voorziening bezoeken op zich geen enkele garantie voor ontwikkeling biedt. Ter illustratie, in het Amerikaanse onderzoek werd vastgesteld dat er 73% van de tijd dat kinderen in een voorziening aanwezig zijn geen sprake is van duidelijke interactie. Cruciaal voor het realiseren van ontwikkeling is wat de kinderen doen en hoe de medewerkers van de kindercentra met de kinderen werken. Een hogere kwaliteit van interactie tussen de kinderen en de medewerkers kan bereikt worden door het gebruik van een meer open-plan manier van werken, een hoger participatieniveau, zelfredzaamheid, taalontwikkeling, etc.. Voorwaarde hiervoor is dat de medewerkers van de kindercentra beter ingewerkt zijn op het gebied van educatie- en ontwikkelingspsychologie van het kind.

Nadat door het Britse Institute of Education⁶ door middel van onderzoek werd vastgesteld dat een kwalitatief goed aanbod binnen de voorschoolse educatie leidt tot betere resultaten bij de ontwikkeling van kinderen, is vervolgens een National Quality Improvement Network in het leven geroepen. Dit Netwerk heeft als taak gekregen om een kwaliteitstelsel te bedenken waarmee structurele verbetering binnen de voorschoolse educatie gegarandeerd kan worden. Er is een lijst van 12 principes⁷ die leiden tot kwaliteitsverbetering geformuleerd:

⁴ OAS, "The Abecedarian Project: Implications for programs in the first years of life. Presentation delivered in the Organisation of American States (OAS), Inter-American Council Symposium on Integral Development for children under 3 years of age, 14-18 May 2007, Washington DC, USA

⁵ Tietze, W. et al., "Cross-national analysis of the quality and effects of different types of early childhood programs on children's development, Brussels, Belgium, European Union, Science, Research and Development, 1997

⁶ Sylva, K. and others, "The effective provision of pre-school education project: final report", London, DFES/Institute of Education, 2004

⁷ National Quality Improvement Network for the early years, childcare and play sectors; "Quality Improvement Principles: a framework for local authorities and national organisations to improve quality outcomes for children and young people", National Children's Bureau, London, 2008

- begeleiden en ondersteunen van voorschoolse educatie bij het verbeteren van de resultaten, waarbij extra aandacht wordt besteed aan de doelgroep kinderen met speciale opvoedingsbehoeftes;
- stimuleren van participatie van kinderen uit sociaal-economische zwakkere gezinssituaties;
- zorgdragen voor duidelijke, professionele normen en waarden (zoals het kind centraal, een positieve benadering van kinderen, aandacht voor het belang van spelen, stimuleren gezond eten en leven, betrekken ouders, etc. binnen de voorschoolse educatie, die gedragen worden door het personeel);
- onderzoeken, stimuleren en overnemen van succesvolle praktijksituaties;
- capaciteitsverbetering binnen de voorschoolse educatie in de vorm van o.a. trainingen, begeleiding, coaching, consultatie met ouders, netwerkontwikkeling, etc.;
- het stimuleren van een integrale aanpak binnen de voorschoolse educatie, door middel van uitwisselingen en netwerken binnen en tussen instellingen werkzaam op dit gebied;
- onderscheiden en ondersteunen van sleutelfiguren binnen de voorschoolse educatie die een leidende rol kunnen vervullen bij het identificeren en ondersteunen van kwaliteitsverbetering;
- gebruikmaken van succesvolle voorbeelden van kwaliteitsverbetering op management- en uitvoeringsniveau binnen de voorschoolse educatie;
- ondersteuning aan voorschoolse educatie voorzieningen bij zelf-evaluaties en procesverbeteringen, gericht op verbetering van het niveau van de medewerkers en bijvoorbeeld vormen van accreditatie van de instellingen;
- het monitoren van kwaliteitsverbeteringen door de lokale overheid en presenteren van de resultaten om bewustwording te kweken voor het belang van kwaliteitsverbetering;
- de lokale overheid dient te garanderen dat kwaliteitsverbeteringen bereikbaar zijn, continue noodzakelijk en duurzaam;
- de lokale overheid dient zorg te dragen voor een eerlijk, duidelijk en transparant accreditatie proces binnen de voorschoolse educatie.

Vaak zijn gebrekkige financiële mogelijkheden een beperkende factor bij het realiseren van kwaliteitsverbetering op het gebied van voorschoolse educatie en ontwikkeling. Op basis van onderzoekservaringen in de Indiaase staat Orissa stelde Peeters⁸ daarom 8 eenvoudige en goedkope manieren van kwaliteitsverbetering voor:

⁸ Peeters Christina, "Low-cost ways of improving quality in early childhood education", *People's Rural Education Movement, Orissa, India; in Early Childhood Matters; June 2008 number 110, Bernard van Leer Foundation*

- *peuters (2-3 jarigen) in aparte groepen opvangen dan kleuters (4-6 jarigen)*
Peuters spelen veel individueler en moeten een veilige plek aangeboden krijgen waar ze niet gestoord worden door oudere kleuters die meer op sociale interactie gericht zijn tijdens het spelen.
- *stimuleer leiders hun eigen creativiteit te ontwikkelen*
Het is belangrijk dat leiders vaardigheden ontwikkelen om zelf liedjes te maken, te dansen, verhalen te vertellen, met tekenen en handvaardigheid bezig te zijn, etc..
- *stimuleer taalontwikkeling bij kinderen*
Het gebruik van taal is nauw verbonden aan het socialisatieproces van kinderen, met andere woorden het is belangrijk dat leiders kinderen aanmoedigen meer te praten; daarbij kan gebruik gemaakt worden van verteltechnieken, drama, tekeningen maken en kinderen vragen een verhaal te vertellen bij de tekening, etc..
- *betrek alle kinderen bij alle activiteiten elke dag*
Kinderen die niet aangemoedigd worden aan activiteiten mee te doen ontwikkelen gemakkelijk de gewoonte om een buitenbeentje te worden. Spelletjes waarbij kinderen bewust betrokken worden en uitgenodigd worden dingen uit te spreken dragen bij aan het bereiken van volledige interactie.
- *combineer verhalen vertellen met fysieke bewegingen*
- *ben creatief in het zelf maken van speelgoed*
Het is altijd mogelijk tegen lage of geen kosten materialen te vinden waar leuk speelgoed mee gemaakt kan worden. Zand en water zijn goede voorbeelden waar legio activiteiten mee ontwikkeld kunnen worden.
- *gebruik voor kinderen herkenbaar educatief materiaal*
Draag zoveel mogelijk zorg voor educatief materiaal dat gebaseerd is op de dagelijkse situatie en lokale cultuur waarin kinderen zich bevinden. Veel educatief materiaal dat elders in de wereld is gemaakt bevat voor kinderen onherkenbare dingen, zoals bijvoorbeeld groente en fruit wat in de lokale situatie niet voorkomt, etc..

Al deze 8 min of meer kostenloze manieren van kwaliteitsverbetering vallen onder de categorie "structurele kwaliteitscriteria", zoals in hun onderzoek naar visies op de kwaliteit van kinderopvang in Nederland is gedefinieerd door Fukkink, Tavecchio, de Kruijff, Vermeer en van Zeijl⁹.

Naast structurele kwaliteitscriteria definiëren zij procescriteria . Met structurele kwaliteitscriteria worden allerlei randvoorwaarden bedoeld die direct of indirect van invloed zijn op de dagelijkse verzorging en opvoeding zoals: groepsgrootte, leidster-kind ratio,

⁹ Fukkink, Ruben, Louis Tavecchio, Renée de Kruijff, Harriet Vermeer en Jantien van Zeijl, "Criteria voor kwaliteit van kinderopvang: Visies van sleutelfiguren, in Tijdschrift Pedagogiek, 25e jaargang, nr. 4, 2005

opleiding leidster, ruimte en inrichting opvanglocatie, pedagogisch beleid, programma, voorzieningen voor leidsters, opleiding/training voor leidersters, leidsterstabiliteit en groepsstabiliteit. Met proceskwaliteit wordt bedoeld op de directe ervaringen van het kind op het kinderdagverblijf met de leidster en de andere kinderen. Kinderen ontwikkelen zich in interactie met hun omgeving op het kinderdagverblijf, waarbij 3 hoofdprocessen onderscheiden worden: interactie tussen leidster en kind, interactie tussen het kind en de materiële omgeving en interactie tussen de kinderen onderling. Om de kwalitatieve ontwikkeling van kinderen te kunnen garanderen worden aan leidsters in dit verband 6 interactievaardigheden toegedicht:

- sensitiviteit oftewel signalen van kinderen opmerken en hier tijdig en adequaat op reageren om kinderen te beschermen tegen stress en een veilige hechtingsrelatie te bevorderen;
- respect voor de autonomie van het kind om zo een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van eigenwaarde en zelfvertrouwen van het kind;
- structureren en grenzen stellen om te zorgen voor een gevoel van veiligheid en competentie bij het kind;
- praten en uitleggen om taal-, cognitieve- en sociale ontwikkeling van het kind te stimuleren;
- gerichte en passende stimulering bij alle dagelijkse activiteiten
- begeleiden van interacties tussen kinderen, pro-sociaal gedrag aanmoedigen, adequaat ingrijpen bij negatieve interacties tussen kinderen en positief reageren bij positieve interacties.

Deze kwaliteitscriteria worden in Nederland breed gedragen. In een enquête-onderzoek zijn ze breed getoetst en is duidelijk naar voren gekomen dat er bij zowel leidinggevenden in de kindercentra, leidsters, ouders en externe deskundigen duidelijk consensus bestaat over wat binnen de Nederlandse context gezien kan worden als "pedagogische kwaliteit".

Tot slot zijn er nog enkele meer specifieke onderzoeken verricht waarbij bepaalde kwaliteitscriteria meer expliciet zijn uitgelicht. Zoals bijvoorbeeld de invloed van leidster/kind ratio op de kwaliteit van de aangeboden voorschoolse zorg. De Schipper, Riksen-Walraven en Geurts¹⁰ stellen vast dat een significante relatie bestaat tussen de grootte van de groep en de interactie van de leidster met de groep. In kleinere groepen wordt aantoonbaar door de leidsters meer emotionele steun aan de kinderen geboden en worden de kinderen met meer respect benaderd. Zij ondersteunen dan ook de norm die door professionele

¹⁰ De Schipper, Elles, Marianne Riksen-Walraven en Sabine Geurts, "Effects of child-caregiver ratio on the interactions between caregivers and children in child-care centers: an experimental study, Radboud University Nijmegen, July 2006

organisaties zoals de American Academy of Pediatrics and the American Public Health Association wordt aanbevolen voor wat betreft leidster/kind ratio. Die zijn vergelijkbaar met de Nederlandse normen, maar strenger dan de Curaçaose normen:

	American Public Health Association	Wet op de Kinderopvang Nederland	Minimum kwaliteitseisen Curaçao
0 - 1 jarigen	1 beroepskracht per 3 kinderen	1 beroepskracht per 4 kinderen	1 beroepskracht per 6 kinderen
1 - 2 jarigen	1 beroepskracht per 5 kinderen	1 beroepskracht per 5 kinderen	1 beroepskracht per 8 kinderen
2 - 3 jarigen	1 beroepskracht per 7 kinderen	1 beroepskracht per 6 kinderen	1 beroepskracht per 12 kinderen
3 - 4 jarigen	1 beroepskracht per 8 kinderen	1 beroepskracht per 8 kinderen	1 beroepskracht per 12 kinderen
gemengde groepen	niet aanbevolen	gemiddelde berekend naar leeftijden van de kinderen in de groep	gemengde groep met 0-2 jarigen niet toegestaan, alleen 2 - 4 jarigen met 1 beroepskracht per 12 kinderen

Door Arnett¹¹ is in zijn onderzoek op Bermuda het kwaliteitsaspect training voor leidsters apart onderzocht om te bekijken in hoeverre opleidingsniveau van invloed is op de houding en het gedrag van leidsters tijdens interacties met kinderen in kindercentra. Arnett onderscheidt 4 opleidingsniveau's: geen opleiding, 2 cursussen van het Bermuda College trainingsprogramma, het volledige uit 4 cursussen bestaande Bermuda College trainingsprogramma en een 4-jarige hogere beroepsopleiding op het gebied van early childhood education. Uit het onderzoek blijkt inderdaad een relatie tussen opleidingsniveau en houding en interactiegedrag te bestaan. Leidsters die het Bermuda College trainingsprogramma hebben gevolgd blijken minder autoritair te zijn en beter in staat om positieve interactie te realiseren dan leidsters die geen specifieke opleiding hebben gevolgd. De leidsters met een hogere beroepsopleiding onderscheiden zich naast minder autoritair en meer positieve interactie ook door minder straffend te zijn en beter in het realiseren van hechting met de kinderen. Een vervolgonderzoek van Howes, Whitebook & Phillips¹² bevestigt het belang van een hogere beroepsopleiding voor leidsters om voldoende competent te zijn in het aangaan van interacties met peuters en kleuters. Het hebben van een dergelijk opleidingsniveau blijkt in zijn algemeenheid garant te staan voor minder beperkende interacties van de leidsters, minder straffen en meer spelinteractie met de kinderen.

6.3 Plaatsing vkzo in het Caribisch gebied

6.3.1 Situatieschets opvoeding in het Caribisch gebied

Jonge kinderen worden er zelden in genoemd, onderzoek in het Caribisch gebied gaat bijna uitsluitend over jongeren die afwijkend gedrag vertonen en daardoor problemen veroorzaken. Lange tijd overheerste de overtuiging dat jonge kinderen zich overal in de wereld hetzelfde ontwikkelen. Pas recentelijk is deze overtuiging een andere richting in

¹¹ Arnett, Jeffrey, "Caregivers in day-care centers: does training matter? Oglethorpe University, USA, 1989

¹² Howes, C., Whitebook, M., & Phillips, D., Teacher characteristics and effective teaching in child care: Findings from the National Child Care Staffing Study. *Child and Youth Care Forum*, 21(6), 399-414, 2002.

gegaan, namelijk dat vroegkinderlijke zorg en ontwikkeling (vkzo) vanuit zowel families als instituties, inclusief de verschillende niveau's van armoede en welzijn, van invloed zijn op de manier waarop jonge kinderen zich ontwikkelen.

De meest recente data zijn verzameld op initiatief van het Caribbean Support Initiative, het door Barrow¹³ uitgevoerde onderzoek "Early Childhood in the Caribbean" is gepresenteerd in april 2008.

Barrow stelt dat specifieke aandacht voor "het kind als kind" een typisch Europees concept is, ontstaan in de 15^e eeuw. Daarvoor werden kinderen gezien als mini-volwassenen die min of meer volledig in de volwassenenwereld meedraiden. Voor het Caribisch gebied geldt bovendien dat de slavernij een grote invloed heeft gehad op de manier waarop naar kinderen wordt gekeken. Ten tijde van de slavernij was er niet alleen sprake van een extreem hoog sterftecijfer onder kinderen, slavenhouders stonden slaven niet toe hun kinderen groot te brengen. Vanaf 4-jarige leeftijd werden slavenkinderen verondersteld mee te werken op de plantage en vanaf 10 jaar functioneerden ze als volwaardige arbeidskrachten. Deze houding veranderde slechts langzaam na afschaffing van de slavernij, pas in de 20^e eeuw ontstond het idee dat kinderen eerst opgevoed moesten worden en onderwijs moesten genieten in plaats van meteen te werk te worden gesteld. Inmiddels hebben bijna alle landen in het Caribisch gebied de leerplicht ingevoerd en is er langzaamaan een transitie te herkennen waarin meer aandacht gevestigd wordt op het dagelijkse welzijn van kinderen, inclusief de manier waarop door volwassenen voor hen gezorgd wordt, de opvoeding geschiedt, de manier waarop ze socialiseren en de invloeden die bijvoorbeeld armoede, sociale omgeving, overheidsbeleid en niet-gouvernementele instellingen hierbij spelen.

Het hierboven gemelde onderzoek heeft zich afgespeeld in een 4-tal gemeenschappen op Trinidad en Tobago en Dominica, die zich van elkaar onderscheidde in stad/platteland, etniciteit, armoede en kwetsbaarheid. Daarmee vormen ze een brede afspiegeling van de situatie in het Caribisch gebied en is het aannemelijk dat de bevindingen en onderzoeksresultaten raakvlakken vertonen met de situatie op bijvoorbeeld Curaçao.

Het leven van de meeste kinderen in het Caribisch gebied start met een groot voordeel: ze zijn gewenst, er wordt van ze gehouden en er wordt voor ze gezorgd. In de zorg wordt veel aandacht aan uiterlijk voorkomen besteed, vooral aan haar en kleding. Voor verantwoorde voeding is minder aandacht. De communicatie richt zich vooral op beleefdheid en discipline, er wordt niet gecommuniceerd over de specifieke behoeftes van het kind.

¹³ Barrow, Christine, "Early childhood in the Caribbean", Working Paper 47, The Hague, The Netherlands, Bernard van Leer Foundation, 2008

Kinderen worden continue aangesproken op wat wel en niet mag en worden gestraft voor ongehoorzaamheid, waarbij fysieke straffen zeker geen uitzondering zijn. In zijn algemeenheid wordt in de Caribische cultuur weinig bewuste aandacht gevestigd op de functie van spelen. De rol van moeders bij spelen is meestal beperkt tot een disciplinerende rol als het eigen spel van kinderen uit de hand loopt. Een kind wordt vooral geprezen als het rustig speelt in zijn eentje. In plaats van kinderspel te stimuleren hebben Caribische ouders vooral de neiging kinderen te sturen richting het helpen in het huishouden en bijvoorbeeld boodschappen halen. Ze worden ook vaak in praktische zin betrokken bij de zorg voor jongere kinderen.

Samengevat, in alle culturen bestaan ideeën over "het ideale kind". In het Caribisch gebied bestaat het concept "ideale kind" uit 4 dimensies:

- *ontwikkeling en motorische vaardigheden*
kinderen worden vooral geacht actief te zijn er er leuk uit te zien;
- *gedrag*
vooral netheid en hulpvaardigheid worden positief gewaardeerd;
- *sociale vaardigheden*
het gaat vooral om goede manieren, gehoorzaamheid, rustig zijn, respect hebben voor volwassenen, vriendelijkheid en aardig zijn;
- *goed kunnen leren*
een snelle leerder, alert en begripvol wordt positief gewaardeerd.

Feit is dat niet alle kinderen aan deze "eisen" kunnen voldoen en dan in het Caribische opvoedingsklimaat al snel voor verwend of vervelend worden uitgemaakt.

Deze conclusies vertonen sterke overeenkomsten met een jaren eerder door Evans¹⁴ uitgevoerd onderzoek in Jamaica. Zij stelt dat een groot gedeelte van de kinderen in Jamaica opgroeit in gezinnen met een laag inkomen. De gevolgen van deze armoede zijn terug te vinden in opvoedingspatronen zowel door ouders in de thuissituatie als in de georganiseerde kinderopvang. Maar heel weinig kinderen hebben ouders die voorlezen, er is weinig speelgoed en leesboeken ter beschikking en bijna geen educatief speelgoed zoals bijvoorbeeld puzzels en blokken. De interactie tussen ouders en kinderen kenmerkt zich door:

- tot ze ongeveer 5 jaar zijn worden kinderen met veel affectie benaderd;

¹⁴ Evans, H., "Perspectives on the socialisation of the working class Jamaican Child", *Social and Economic Studies*, Volume 38, no3, 177-203, 1989

- er wordt weinig tijd voor familieaangelegenden genomen zoals bijvoorbeeld samen eten en zelfs als er gezamenlijke activiteiten zijn worden kinderen nauwelijks in het gesprek betrokken, wat zijn invloed heeft op de taalontwikkeling van kinderen;
- er is nauwelijks positieve begeleiding van kinderen en kinderen worden weinig met concrete doelen gestimuleerd, er wordt vooral met dreigementen en boosheid gereageerd op wangedrag van kinderen.

Het effect van deze opvoedingsstijl, waarbij de nadruk ligt op gehoorzaamheid en aan spel relatief weinig waarde wordt toegekend, is dat 4-jarigen slechts een beperkte woordenschat kennen, gebrekkige persoonlijke en sociale vaardigheden hebben, weinig begrippen kennen en te weinig zelfstandigheid en inbeeldingsvermogen ontwikkeld hebben.

6.3.2 Rechten van het Kind in het Caribisch gebied

Veranderingen in Caribische ideeën over het welzijn van kinderen zijn, net als elders in de wereld, in belangrijke mate beïnvloed door de Rechten van het Kind, door de Verenigde Naties aangenomen in 1989. Vanaf 1993 zijn de Rechten van het Kind door alle landen in het Caribisch gebied verwelkomd, echter zonder direct na te denken over de betekenis en de consequenties hiervan. Desalnietemin heeft de ratificatie van de Rechten van het Kind in het Caribisch gebied tot veel positieve ontwikkelingen geleid. Kinderen zijn zichtbaarder geworden en hun belangen worden meegenomen in beleidsprogramma's. Daarin wordt de noodzakelijke ontwikkeling en bescherming van kinderen toegejuicht en zijn voorzieningen voor kwetsbare kinderen gegarandeerd. Het grootste verschil tussen de theorie van de Rechten van het Kind en de Caribische praktijk is terug te vinden in het voortbestaan van (fysieke) straffen. De Rechten van het Kind wijzen alle vormen van fysiek en geestelijk geweld af, echter lichamelijke, emotionele, geestelijke mishandeling en verwaarlozing zijn in het Caribisch gebied nog steeds veel voorkomend omdat ze binnen de lokale cultuur niet altijd als verkeerd worden beoordeeld. Hetzelfde geldt voor seksueel misbruik, onderzoek in Jamaica heeft aangetoond dat seksueel misbruik binnen de eigen culturele context gemakkelijk als acceptabel wordt beschouwd.

Voorals in Trinidad is inmiddels wel een algemene trend gaande dat communicatie tussen ouders en kinderen vergroot wordt en opvoeding minder wordt opgelegd. Toch worden kinderen nog steeds weinig gestimuleerd een eigen mening te vormen of keuzes te maken en die mening ook na te leven of verantwoordelijkheid voor hun eigen keuzes te dragen. Meestal gebeuren de dingen zoals de ouders het willen.

6.3.3 Rol familiestructuren in het Caribisch gebied

Ondanks een totaal andere realiteit is door de jaren heen in het Caribisch gebied het ideale Westerse familiebeeld als norm gepresenteerd door zowel kerken, wetgeving als sociaal beleid. Hoe dan ook is het een feit dat een nucleair 2-oudergezin met een man aan het hoofd die ook fysiek aanwezig is alles behalve de dominante sociale gezinsstructuur is in het Caribisch gebied. Het gevolg van het verschil tussen theoretische norm en praktijk is dat de in de werkelijkheid aanwezige gezinsstructuren gemakkelijk als afwijkend en niet goed functionerend worden beoordeeld. Het betreft hier vooral de Afro-Caribische gezinnen. Er zijn duidelijke verschillen tussen etnische groepen, Indo-Caribische families zijn wel meer patrifocaal. Ongeacht etnische afkomst speelt in het Caribische gezin de groot-familie een belangrijke rol. Door economische veranderingen en migratie staat deze familiestructuur echter ernstig onder druk. Een veel voorkomende praktijk binnen de cultuur van groot-families is dat kinderen voor kortere of langere tijd van de ouder(s) verzorgd en opgevoed worden door andere familieleden of vrienden, zelfs in het buitenland. De reden kan bescherming van het kind zijn of meer financiële mogelijkheden, maar was vroeger ook vaak gericht op het verschaffen van gezelschap aan een alleenwonende grootouder of tante. In de dominante matrifocale gezinsstructuur in het Caribisch gebied is het vanzelfsprekend dat de moeder de belangrijkste rol speelt. Vaak betreft het geen gemakkelijk situatie, vrouwen moeten diverse rollen tegelijk vervullen als moeder, "vader" en kostwinner. De meer dan elders voorkomende jonge alleenstaande moeders vervullen de meest marginale rol, zij kunnen over het algemeen rekenen op de minste ondersteuning van familie en hebben vaak al de grootste moeite dagelijks in de basisbehoefte van bijvoorbeeld voedsel te voorzien.

6.3.4 Betekenis voorschoolse educatie in het Caribisch gebied

De gevolgen van de in het Caribisch gebied gangbare opvoedingsstijl spelen ook door in de georganiseerde kinderopvang. Niet alleen ouders maar ook leidsters zijn onvoldoende bewust van de mogelijkheden die spel en spelen bieden op het gebied van vroegkinderlijke ontwikkeling. Een gemiste kans als je het feit in ogenschouw neemt dat ook in het Caribisch gebied steeds meer gebruikgemaakt wordt van georganiseerde opvang omdat de functies van "extended families" steeds meer verdwijnen en meer moeders buitenshuis werken. Het zijn vooral de middenklasse gezinnen die wel de (kwalitatief goede) kinderopvang weten te vinden en van de voordelen profiteren, stelt Evans in een ander onderzoek over de socialisatie van jonge kinderen¹⁵. Gemiddeld genomen is een kind tussen de 2 en 4 jaar dat een kindercentrum bezoekt sociaal en intellectueel gezien voor op kinderen die thuisblijven.

¹⁵ Evans, Hyacinth and Rose Davies, *Overview of issues in childhood socialization in the Caribbean*, University of the West Indies

Echter met het steeds meer (h)erkennen van het wezenlijke belang van de fysieke, cognitieve en emotionele ontwikkeling van kinderen in hun eerste levensjaren zijn er ook meer institutionele voorzieningen beschikbaar gekomen. Schoolparticipatie is succesvol verhoogd tot 96% van alle kinderen in Dominica en 83% in Trinidad en Tobago. Ook voorschoolse educatie is steeds meer ontwikkeld. De voorzieningen zijn op deze eilanden expliciet gericht op 3-5 jarigen. Echter deelname aan voorschoolse opvang- en educatie voorzieningen wordt in belangrijke mate belemmerd door gebrek aan financiële middelen. In Dominica moet betaald worden voor deelname, Trinidad en Tobago hebben gratis voorschoolse voorzieningen maar de ouders moeten wel een eigen bijdrage leveren in de vorm van uniforms, maaltijden en transport. De financiële lasten worden door de ouders als zwaarder beoordeeld dan het bewustzijn dat voorschoolse educatie belangrijk is voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Gevolg is dat er in Trinidad en Tobago 21% van de kinderen van arme gezinnen een voorschoolse voorziening bezoekt, tegenover 51% van de meer welvarende gezinnen. De kwaliteit van voorschoolse voorzieningen varieert sterk. In stedelijke gebieden zijn de standaards hoger, op het platteland is vaak sprake van een gerealiseerde opvangvoorziening in een woonhuis waar de bewoners nog een kamer over hadden. Verschil in kwaliteit gaat veelal samen met verschil in prijs, waardoor gemakkelijk vormen van duurdere elite-opvang ontstaan, bezocht door kinderen van welvarende ouders.

De laatste jaren is in zowel Trinidad en Tobago veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van een curriculum voor de voorschoolse educatie. Waar voorheen de aandacht te veel lag op vroegtijdige alfabetisering, staat nu de algemene ontwikkeling van het kind met aandacht voor het ontwikkelen van sociale, fysieke, emotionele, creatieve en spirituele capaciteiten centraal.

Feit blijft dat er nog steeds geen ideaal pedagogisch klimaat is ontwikkeld. Dat heeft voornamelijk te maken met de visie van de ouders, die de voorschoolse opvang nog steeds vooral als een vorm van oppas zien in plaats van een plek waar kinderen vaardigheden ontwikkelen.

6.4 Belangrijke bevindingen voor de Curaçaose situatie

Zowel opvoedingsklimaat als de situatie ten aanzien van familiestructuren, Rechten van het Kind en de invulling van de voorschoolse educatie op Curaçao vertonen veel overeenkomsten met de bevindingen uit de hierboven geschetste situatie op andere eilanden in het Caribisch gebied.

Net als elders in de regio is er op Curaçao reden voor bezorgdheid op 2 gebieden: het in de praktijk aanwezige grote verschil in kwaliteit tussen de kindercentra onderling en de

toegankelijkheid van de kwalitatief goede kindercentra voor ouders uit de lagere sociale klassen met geen of lage inkomens.

Een ander belangrijke aandachtspunt uit de ervaringen elders is de neiging van bepaalde groepen ouders om financiële argumenten te laten prevaleren boven inhoudelijke pedagogische motieven bij het kiezen voor een bepaald type opvang. Deze bevinding lijkt haaks te staan op de richting die de overheid op Curaçao is ingeslagen met de invoering en controle op, van Nederlandse normen afgeleide, minimumkwaliteitseisen kinderopvang. Daarin staat niet sec opvang, maar juist net een op de brede ontwikkeling van het kind en een gerichte pedagogisch verantwoorde aanpak centraal. De kostprijs van dit type opvang is per definitie hoger en kan dus in belangrijke mate bepalend zijn voor ouders om hun kind(eren) wel of niet een kindercentrum te laten bezoeken. Het is belangrijk dit aandachtspunt in de verdere analyse van zowel kwaliteit van de kindercentra op Curaçao als ook de later in dit onderzoek uitgewerkte kostprijsberekening mee te nemen.

7. Resultaten kwaliteitsmeting / 1-meting

7.1 Inleiding

7.2 Basisgegevens kindercentra

Vergelijkbaar met 2006 is in 2008 nog steeds sprake van een 2-deling onder de kindercentra: crèches en speelscholen. Volgens de eilandsverordening is de officiële definitie van een crèche een kinderopvangcentrum dat alle dagen van de week geopend kan zijn en waar kinderen van 4 weken tot 4 jaar opgevangen worden. Een speelschool wordt omschreven als een kinderopvangcentrum waar kinderen enkele dagen per week kunnen verblijven vanaf dat ze 1½ zijn tot het moment dat ze naar het funderend onderwijs gaan. In de praktijk is het onderscheid tussen crèches en speelscholen echter vooral gebaseerd op de openingstijden en het wel of niet opvangen van babies. Op basis van deze in de praktijk gebruikte definitie zitten er in de onderzoekspopulatie van de 1-meting 65 crèches en 16 speelscholen.

7.2.1 Rechtspersoonlijkheid

De rechtspersoonlijkheid die kindercentra op Curaçao bezitten is variabel. Er zijn nog steeds kindercentra actief die geen rechtspersoon bezitten, hoewel dit aantal ten opzichte van de 0-meting in 2006 wel is afgenomen.

tabel 2: overzicht rechtspersoonlijkheid kindercentra

<i>november 2006</i>	crèche	speelschool	onbekend	totaal	<i>november 2008</i>	crèche	speelschool	onbekend	totaal
eenmanszaak	20	7	5	32	eenmanszaak	39	9	0	48
stichting	11	1	0	12	stichting	15	3	0	18
N.V.	1	0	0	1	N.V.	4	0	0	4
geen rechtspersoon	10	3	0	13	geen rechtspersoon	7	4	0	11
onbekend	1	0	0	1	onbekend	0	0	0	0
totaal	43	11	5	59	totaal	65	16	0	81

Tijdens de 1-meting in 2008 staat 59,3% bij de Kamer van Koophandel ingeschreven als eenmanszaak, 22,2% als stichting en 4,9% als N.V. De eenmanszaak blijft de meest populaire rechtspersoonlijkheid onder de kindercentra. In 2006 had bijna ¼ (22,0%) geen rechtspersoonlijkheid, in 2008 is dit percentage gedaald tot 13,6%. Vooral bij de crèches is een verbetering te zien in 2006 had 23,3% geen rechtspersoonlijkheid, in 2008 is dat nog maar 10,8%. Bij de speelscholen is sprake van een lichte daling van 27,3% naar 25,0%.

Er zijn nauwelijks verschillen te zien tussen de kindercentra die zowel in de 0-meting als de 1-meting hebben meegedaan en de kindercentra die uitsluitend in de 1-meting hebben geparticipeerd.

7.2.2 Bestaansperiode

Bekend is dat er een behoorlijk grote wisseling onder de kindercentra op Curaçao is. Daarnaast zijn er kindercentra die een lange bestaansperiode kennen.

tabel 3: overzicht bestaansperiode kindercentra

november 2006	1-5 jr	6-10 jr	11-15 jr	16-20 jr	>20 jr	onbekend	totaal	november 2008	1-5 jr	6-10 jr	11-15 jr	16-20 jr	>20 jr	onbekend	totaal
eenmanszaak	12	10	2	2	5	1	32	eenmanszaak	21	7	3	7	6	4	48
stichting	2	1	3	0	3	2	12	stichting	3	4	1	1	8	1	18
N.V.	0	0	1	0	0	0	1	N.V.	2	0	1	0	0	1	4
geen rechtspersoon	5	2	2	1	0	3	13	geen rechtspersoon	3	4	4	0	0	0	11
onbekend	0	1	0	0	0	0	1	onbekend	0	0	0	0	0	0	0
totaal	19	14	8	3	8	7	59	totaal	29	15	9	8	14	6	81

In de 1-meting blijken percentagegewijs behalve meer jonge kindercentra (1-5 jaar) ook meer zeer lang bestaande kindercentra (> 20 jaar) opgenomen vergeleken met de 0-meting. Net als in de 0-meting bestaan de stichtingen het langst, 55,6% bestaat langer dan 10 jaar. Waar in 2006 vooral relatief nieuwe kindercentra geen rechtspersoon hadden is dat in 2008 aanzienlijk verbeterd. Van de kindercentra die in 2006 maximaal 5 jaar bestonden had 26,3% geen rechtspersoon. In 2008 is dat percentage gedaald tot 10,3%. Vooral de eenmanszaak is populair onder de nieuwe kindercentra. Van de kindercentra die niet langer dan 5 jaar bestaan is 43,8% een eenmanszaak, in 2006 was dat nog 37,5%.

7.2.3 Voertaal

In de meeste centra wordt de voertaal aangepast aan de bezoekende kinderen, vaak is er sprake van meertaligheid.

tabel 4: overzicht voertaal in kindercentra

Vergeleken met 2006 lijkt de meertaligheid toegenomen. Waar in 2006 in 58,1% van de kindercentra alleen Papiaments of Nederlands werd gesproken is dat in 2008 gedaald naar 39,0%. Bovendien wordt er meer Spaans gesproken en is het Chinees als 4^e taal erbij gekomen.

7.2.4 Kantoorfaciliteiten

Vooruitlopend op de invoering van een cliëntvolgsysteem is een van de onderdelen van het verbetertraject het aanbieden van computerapparatuur en computercursussen geweest.

tabel 5: overzicht beschikbaarheid computer, printer en internet

totaal 0-meting november 2006

	speelschool	crèche	onbekend	totaal
wel computer	4	18	4	26
geen computer	7	24	1	32
? computer	0	1	0	1
wel printer	3	15	3	21
geen printer	8	27	1	36
? printer	0	1	1	2
wel internet	3	13	3	19
geen internet	8	28	2	38
? internet	0	2	0	2
totaal	11	43	5	59

totaal 1-meting november 2008

	speelschool	crèche	onbekend	totaal
wel computer	9	46	0	55
geen computer	7	17	0	24
? computer	0	2	0	2
wel printer	9	46	0	55
geen printer	7	17	0	24
? printer	0	2	0	2
wel internet	9	33	0	42
geen internet	7	29	0	36
? internet	0	3	0	3
totaal	16	65	0	81

kindercentra uit 0-meting november 2008

	speelschool	crèche	onbekend	totaal
wel computer	7	32	0	39
geen computer	4	9	0	13
? computer	0	1	0	1
wel printer	7	32	0	39
geen printer	4	9	0	13
? printer	0	1	0	1
wel internet	8	23	0	31
geen internet	3	17	0	20
? internet	0	2	0	2
totaal	11	42	0	53

nieuwe kindercentra november 2008

	speelschool	crèche	onbekend	totaal
wel computer	2	14	0	16
geen computer	3	8	0	11
? computer	0	1	0	1
wel printer	2	14	0	16
geen printer	3	8	0	11
? printer	0	1	0	1
wel internet	1	10	0	11
geen internet	4	12	0	16
? internet	0	1	0	1
totaal	5	23	0	28

Het computerbezit onder alle kindercentra is tussen 2006 en 2008 gestegen van 44,1% naar 67,9%. Dat deze stijging hoofdzakelijk is toe te schrijven aan het ter beschikking stellen van computers aan de kindercentra blijkt o.a. uit de verschillen tussen de kindercentra die in de 0-meting zaten en de nieuwe kindercentra die wel in de 1 en niet in de 0- meting zijn opgenomen. Van de kindercentra uit de 0-meting, die bijna allemaal aan het verbetertraject hebben meegedaan, had in november 2006 44,1% een computer ter beschikking, in november 2008 is dat 73,6%. Van de nieuwe kindercentra die alleen in de 1-

meting zijn opgenomen heeft 57,1% een computer. Niet alle centra met een computer hebben ook internet, ruim $\frac{3}{4}$ (76,3%) heeft dat wel.

7.3 Kinderen

In de vragenlijst is een aantal vragen opgenomen om meer informatie te achterhalen over de maximale capaciteit binnen de kindercentra, het aantal kinderen dat het kindercentrum daadwerkelijk bezoekt, een verdeling in leeftijd en sekse en of kinderen een hele of halve dag een kindercentrum bezoeken.

7.3.1 Capaciteit en aantal kinderen

In totaal worden de 81 kindercentra uit de 1-meting bezocht door 2394 kinderen tussen de 0 en 4 jaar oud. Net als in 2006 betekent dat een gemiddeld bezoek van ongeveer 30 kinderen per centrum.

tabel 6: overzicht maximale bezetting + aantal kinderen in kindercentra

	aantal kinderen per kindercentrum												?	totaal
	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100	> 100			
november 2006														
maximale capaciteit 0 - 4 jaar	0	15	13	7	9	4	2	3	0	4	2	0	0	59
daadwerkelijk bezoek 0 - 4 jaar	8	14	18	5	6	3	0	2	0	3	0	0	0	59

	aantal kinderen per kindercentrum												?	totaal
	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100	> 100			
november 2008														
maximale capaciteit 0 - 4 jaar	1	12	20	7	18	6	1	5	3	3	4	1	1	81
daadwerkelijk bezoek 0 - 4 jaar	13	23	18	9	5	2	1	4	2	1	2	1	1	81

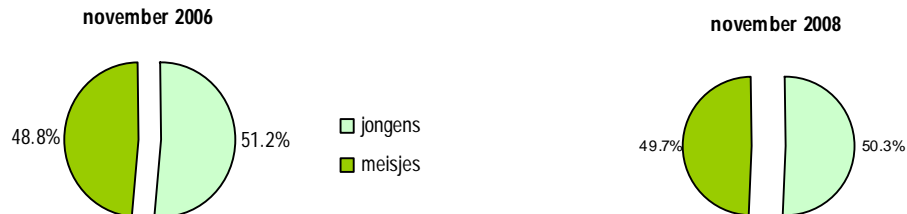
Er lijkt een groei te constateren in die zin dat de maximale capaciteit bij een opmerkelijk aantal kindercentra is toegenomen. In 2008 geeft 51,9% van alle kindercentra aan meer dan 40 kinderen te kunnen opvangen, in 2006 was dat 40,7%. Echter de gemiddelde maximale capaciteit is nauwelijks veranderd, in 2006 bedroeg de gemiddelde maximale capaciteit 46 kinderen van 0-4 jaar, in 2008 is dat 48. Dat verklaart ook waarom deze capaciteitsgroei geen toename in het daadwerkelijke bezoek betekent, daarin lopen 2006 en 2008 nauwelijks uiteen. In 2008 vangt 66,7% van alle kindercentra minder dan 30 kinderen op, in 2006 was dat 67,8%.

Bijna alle kindercentra geven aan meer kinderen te kunnen opvangen, wat zich vertaalt in het feit dat er weinig sprake is van wachtlijsten. 16 kindercentra hebben aangegeven een wachtlijst te hanteren, echter de meesten kunnen niet aangeven hoe groot de wachtlijst is. Opvallend is wel dat wachtlijsten vooral bij de kindercentra voorkomen waar uitsluitend het Nederlands als voertaal wordt gehanteerd. Van de 7 kindercentra die volledig Nederlandstalig zijn hebben er 5 een wachtlijst.

7.3.2 Verdeling crèchebezoek jongens en meisjes

Het aantal jongens en meisjes is evenredig verdeeld. In de 1-meting van 2008 zijn 1205 jongens en 1189 meisjes opgenomen die een kindercentrum bezoeken. Vergeleken met 2006 waren er toen iets meer jongens dan meisjes.

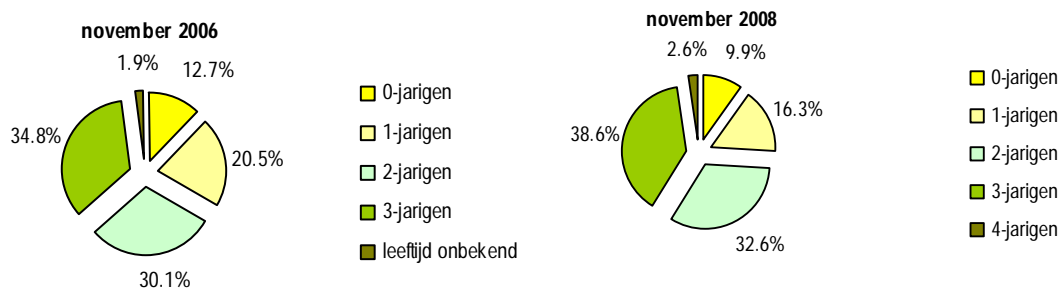
tabel 7: crèchebezoek verdeeld naar jongens en meisjes

7.3.3 Verdeling crèchebezoek naar leeftijd

Duidelijk is dat ouders vooral kinderen vanaf 2 jaar een kindercentrum laten bezoeken. In 2006 was ruim de helft (50,6%) van alle crèchebezoekers 2 jaar of ouder. In de 1-meting is het aantal kinderen van 2 jaar en ouder dat een crèche bezoekt met 73,8% zelfs bijna $\frac{3}{4}$ van het totale aantal crèchebezoekers. Deze ontwikkeling sluit prima aan op het stimuleringsbeleid van de overheid om met name 3-jarigen voor ze het funderend onderwijs instromen te laten participeren aan een vorm van voorschoolse educatie.

tabel 8: crèchebezoek opgesplitst naar leeftijd

7.3.4 Verdeling crèchebezoek over dagdelen

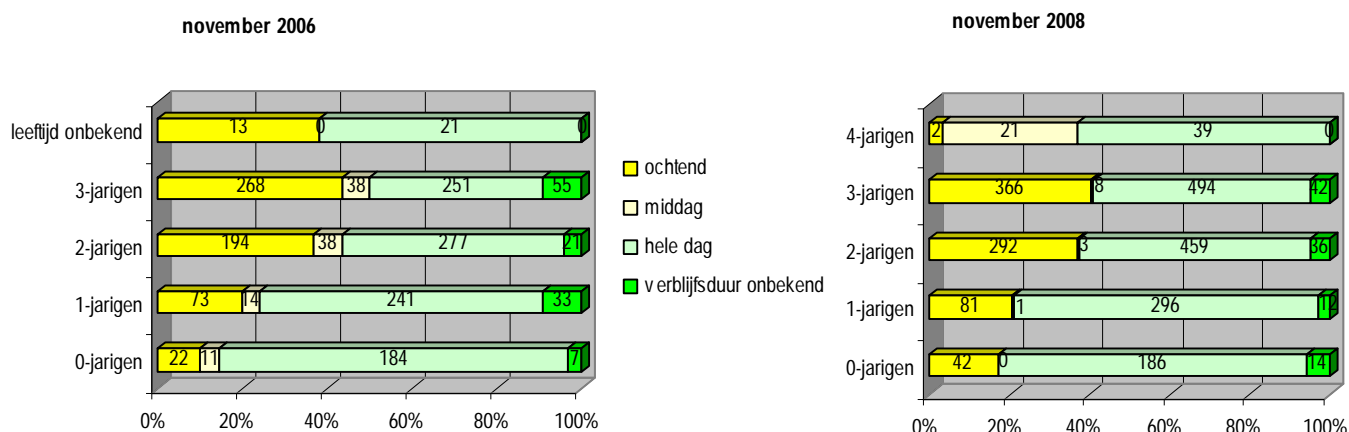
De meeste kinderen die een crèche bezoeken zijn er de hele dag. Vergeleken met 2006 is dit aantal toegenomen van 55,3% naar 64,7% in 2008. Het aantal kinderen dat alleen in de middaguren een kindercentrum bezoekt blijkt in 2008 afgenomen te zijn.

tabel 9: crèchebezoek naar dagdelen

In de volgende tabel wordt de verdeling naar dagdelen en leeftijd weergegeven.

tabel 10: crèchebezoek naar dagdelen, opgesplitst naar leeftijd

Voor wat betreft de verdeling over dagdelen naar leeftijd zijn er in de 1-meting van 2008 enige verschillen ten opzichte van de 0-meting van 2006 te constateren. Nog steeds gaan in verhouding de meeste babies de hele dag naar een kindercentrum en neemt de tijdsduur van het crèchebezoek min of meer evenredig af naar leeftijd. Maar, het aantal babies dat een hele dag een kindercentrum bezoekt is gedaald van 84,8% naar 76,9% terwijl het aantal 3-jarigen dat de hele dag naar de crèche gaat gestegen is van 45,1% naar 56,9%.

7.3.5 Naschoolse opvang

Sommige kindercentra bieden naast opvang voor 0-4 jarigen ook naschoolse opvang aan.

tabel 11: overzicht aantal kinderen naschoolse opvang

		aantal kinderen per kindercentrum								
november 2006		0	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	? totaal
naschoolse opvang		27	19	5	7	0	1	0	0	0 59

		aantal kinderen per kindercentrum								
november 2008		0	1-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	? totaal
naschoolse opvang		32	27	10	6	3	1	0	1	1 81

Het percentage kindercentra dat naschoolse opvang biedt is licht gestegen, in 2006 was het 54,2% en in 2008 is het 59,3%. In verhouding bezoeken wel meer kinderen een naschoolse opvang voorziening. In totaal worden er in de kindercentra uit de 1-meting 655 kinderen na schooltijd opgevangen. Gemiddeld betekent dat dus ruim 13 kinderen per kindercentrum dat naschoolse opvang biedt, oftewel bijna een verdubbeling ten opzichte van de 0-meting in 2006 toen het gemiddelde ongeveer 7 kinderen bedroeg.

7.3.6 Leidster-kind-ratio

Met leidster-kind-ratio wordt het aantal leidsters bedoeld dat beschikbaar is per groep in de opvang. Sommige kindercentra hebben aparte voorzieningen voor de naschoolse groep, anderen vangen de kinderen die na schooltijd komen samen met de 0-4 jarigen op.

tabel 12: gemiddelde leidster-kind-ratio

<i>november 2006</i>	<i>gemiddelde leidster-kind-ratio</i>	<i>november 2008</i>	<i>gemiddelde leidster-kind-ratio</i>
0 - 1 jarigen	1 : 6	0 - 1 jarigen	1 : 5
1 - 2 jarigen	1 : 8	1 - 2 jarigen	1 : 7
2 - 3 jarigen	1 : 10	2 - 3 jarigen	1 : 8
3 - 4 jarigen	1 : 10	3 - 4 jarigen	1 : 9
gemengde groepen	1 : 9	gemengde groepen	1 : 9
naschoolse opvang	1 : 9	naschoolse opvang	1 : 9

Duidelijk is dat, vergeleken met de gemeten situatie in 2006, de groepen iets kleiner zijn geworden. Een uitzondering hierop vormen de gemengde groepen en de naschoolse opvang, daar is het gemiddelde leidster-kind-ratio gelijk gebleven.

7.3.7 Registratie gegevens kinderen

Alle kindercentra uit de 1-meting hebben aangegeven een filesysteem te hanteren waarin gegevens van de bezoekende kinderen worden geregistreerd. In deze file zijn in ieder geval naam, adres, telefoonnummer en geboortedatum van het kind opgenomen. Met uitzondering van één kindercentrum is bij alle kindercentra ook een overzicht van ziektes van het kind in de file verwerkt. Alle kindercentra volgen de ontwikkelingen van kinderen, 81,5% van alle kindercentra uit de 1-meting registreert dit ook in het filesysteem. Dat is een iets lager percentage dan in de 0-meting van 2006, toen gaf 84,7% aan ontwikkelingen vast te leggen. Hoe vaak ontwikkelingen geobserveerd worden en of er een observatieformulier bij gebruikt wordt varieert per kindercentrum.

Het percentage kindercentra dat gebruik maakt van een observatieformulier is in 2006 min of meer gelijk aan 2008, respectievelijk 76,3% en 75,3%.

tabel 13: kwantiteit observaties

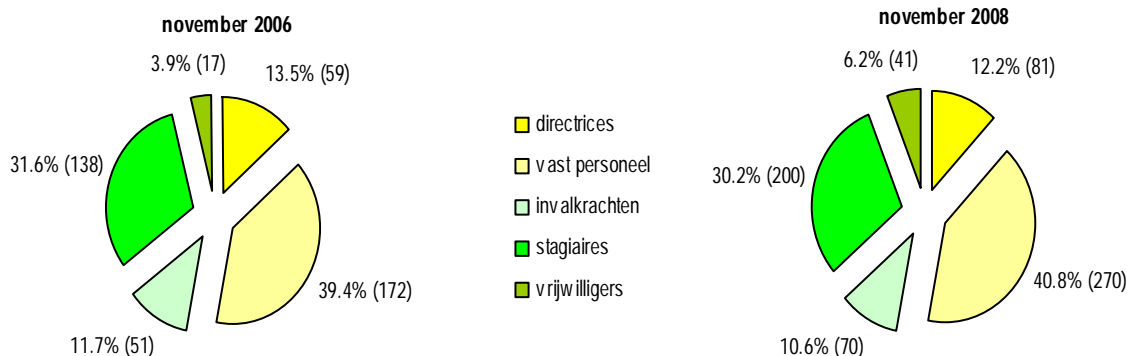
november 2006	absoluut	%	november 2008	absoluut	%
continue	6	10.2%	continue	1	1.2%
regelmatig	9	15.2%	regelmatig	2	2.5%
willekeurig	2	3.4%	willekeurig	10	12.3%
1 x per dag	8	13.5%	1 x per dag	15	18.5%
2 x per week	1	1.7%	2 x per week	0	0.0%
1 x per week	4	6.8%	1 x per week	2	2.5%
1 x per maand	2	3.4%	1 x per maand	3	3.7%
6 x per jaar	2	3.4%	6 x per jaar	1	1.2%
4 x per jaar	6	10.2%	4 x per jaar	7	8.7%
3 x per jaar	7	11.9%	3 x per jaar	8	9.9%
2 x per jaar	8	13.5%	2 x per jaar	24	29.6%
1 x per jaar	1	1.7%	1 x per jaar	5	6.2%
niet	2	3.4%	niet	0	0.0%
onbekend	1	1.7%	onbekend	3	3.7%
totaal	59	100.0%	totaal	81	100.0%

Een opvallende verandering is wel terug te vinden in het aantal keren dat geobserveerd wordt. In de 1-meting van 2008 geeft bijna 30% aan voor 2 observaties per jaar te kiezen terwijl dat in 2006 nog maar 13,5% was.

7.4 Personeel

Opvalt dat kleine kindercentra meestal volledig door de directrice gerund worden, als het aantal kinderen meer dan ongeveer 10 is wordt meestal extra personeel ingezet. Meestal zijn er vaste leidsters en invalsters voor overmachtsituaties zoals ziekte. Daarnaast worden stagiaires en soms ook vrijwilligers ingezet.

tabel 14: personeelsoverzicht kindercentra

In de personeelsamenstelling van de kindercentra is weinig verandering gekomen, alleen het aantal vrijwilligers dat ingezet wordt laat relatief een behoorlijke groei zien. Het aantal stagiaires dat ingezet wordt is met 30% onveranderd groot. In zijn totaliteit zijn er in de

kindercentra uit de 1-meting 662 personen werkzaam, bestaande uit directeurs, groepsleidsters, invalsters, stagiaires en vrijwilligers. Ongeveer de helft van alle kindercentra werkt naast een directeur met vaste groepsleidsters en stagiaires, soms aangevuld met invalkrachten.

tabel 15: personeelssamenstelling kindercentra

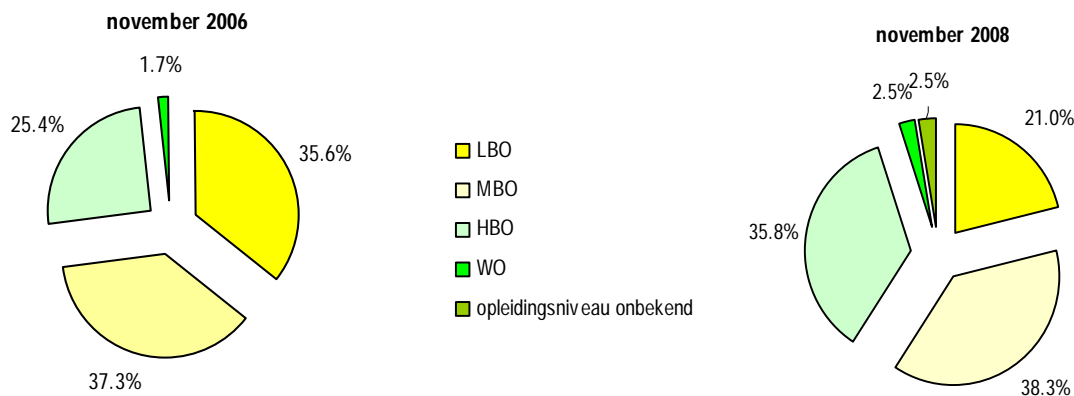
	november 2006		november 2008	
	totaal		totaal	
	absoluut	%	absoluut	%
alleen directeur	3	5.1%	1	1.2%
directeur + vaste leidsters	11	18.6%	12	14.8%
directeur + vaste leidsters + invalskrachten	9	15.2%	15	18.5%
directeur + vaste leidsters + invalskrachten + stagiaires	10	16.9%	19	23.5%
directeur + vaste leidsters + invalskrachten + stagiaires + vrijwilligers	5	8.5%	6	7.4%
directeur + vaste leidsters + stagiaires	9	15.3%	18	22.2%
directeur + vaste leidsters + stagiaires + vrijwilligers	1	1.7%	4	5.0%
directeur + vaste leidsters + invalskrachten + vrijwilligers	2	3.4%	0	0.0%
directeur + vaste krachten + vrijwilligers	3	5.1%	1	1.2%
directeur + invalskrachten	1	1.7%	2	2.6%
directeur + stagiaires	5	8.5%	1	1.2%
directeur + stagiaires + vrijwilligers	0	0.0%	1	1.2%
directeur + vrijwilligers	0	0.0%	1	1.2%
totaal	59	100.0%	81	100.0%

7.4.1 Directie

De leeftijd van de directrices is erg divers en varieert tussen de 30 en 70 jaar. Daarmee is de gemiddelde leeftijd van de directrices die opgenomen zijn in de 1-meting één jaar hoger dan in 2006, namelijk 48 jaar.

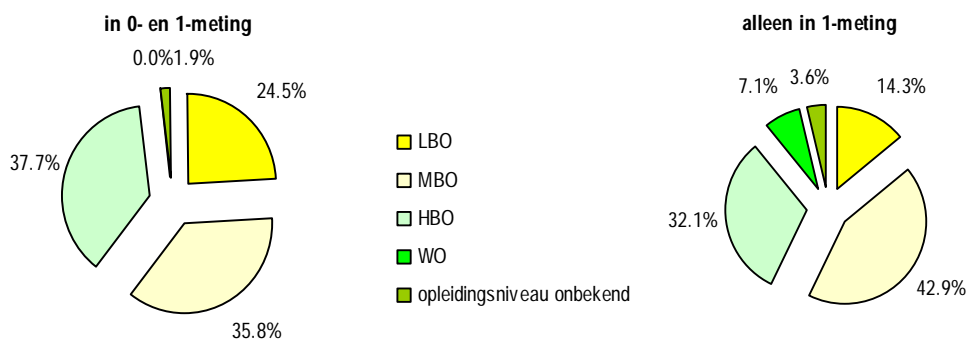
Voor wat betreft het opleidingsniveau van de directrices is een opvallende verbetering in opleidingsniveau op te merken.

tabel 16a: opleidingsniveau directrices

Het aantal directrices dat in de 1-meting aangeeft over een opleiding op HBO-niveau te beschikken is ten opzichte van de 0-meting in 2006 toegenomen met ruim 10%. Het aantal directrices met LBO niveau is ten opzichte van de 0-meting gedaald met bijna 15%.

tabel 16b: opleidingsniveau directrices uitgesplitst naar wel of niet in 0-meting

Bij de relatief nieuw kindercentra die uitsluitend aan de 1-meting hebben geparticipeerd is een duidelijke verschuiving te zien in opleidingsniveau, in die zin dat het aantal directrices met een LBO-opleidingsachtergrond behoorlijk is afgenomen, ten gunste van de directrices met een MBO-opleiding. Het aantal directrices met een hogere opleiding (HBO of WO) is licht toegenomen.

Zoals ook al uit de 0-meting naar voren kwam hebben de directrices over het algemeen erg veel ervaring en werken al jaren in de kinderopvang. Gemiddeld heeft een directrice 11 jaar ervaring in deze functie en ruim 16 jaar ervaring in de kinderopvang.

tabel 17: overzicht aantal jaren werkervaring directrices

november 2006	1 - 3 jaar	4 - 6 jaar	7 - 9 jaar	10 - 12 jaar	> 12 jaar	?	totaal
aantal jaren ervaring als directrice	16	8	10	7	18	0	59
aantal jaren ervaring binnen de kinderopvang	3	7	4	6	39	0	59

november 2008	1 - 3 jaar	4 - 6 jaar	7 - 9 jaar	10 - 12 jaar	> 12 jaar	?	totaal
aantal jaren ervaring als directrice	11	15	14	12	28	1	81
aantal jaren ervaring binnen de kinderopvang	1	11	6	13	48	2	81

Na de 0-meting is gestart met het verbeteringstraject waarin een aantal cursussen en trainingen waren opgenomen. In de volgende tabel is een overzicht van de participatie van de directrices aan dit aanbod opgenomen. Behalve het verbeteringstraject hebben de directrices zelf op eigen initiatief deelgenomen aan andere vormen van deskundigheidsbevordering. Die zijn eveneens in dit overzicht terug te vinden.

tabel 18: overzicht deskundigheidsbevordering directrices

	0-meting	1-meting	totaal
ehbo	66.0%	46.4%	59.3%
managementcursus	86.8%	50.0%	74.1%
workshop gebruik spel- en leermiddelen	67.9%	28.6%	54.3%
digitale rijbewijs	73.6%	21.4%	55.6%
workshop kinderziektes / aandoeningen	71.7%	28.6%	56.8%
module financiën	71.7%	35.7%	59.3%
training kindermishandeling	71.7%	35.7%	59.3%
gesprekstechnieken / communicatie	1.9%	7.1%	3.7%
administratie / boekhouden	1.9%	3.6%	2.5%
ortografia di papiamentu	0.0%	3.6%	2.5%
leadership / teambuilding	0.0%	3.6%	1.2%
hygiene	1.9%	0.0%	1.2%
ADHD	1.9%	0.0%	1.2%
geen cursussen gevolgd	1.9%	21.4%	8.6%
onbekend	0.0%	3.6%	1.2%

Aan alle onderdelen van het verbeteringstraject hebben opvallend meer “oude” kindercentra deelgenomen.

Van de kindercentra, die zowel in de 0- als de 1-meting zijn opgenomen, hebben bijna alle directrices aan een of meer onderdelen van het deskundigheidsbevorderingstraject deelgenomen, terwijl bijna ¼ (21.4%) van de nieuwe kindercentra uit de 1-meting aan geen enkel onderdeel heeft geparticipeerd. De managementcursus heeft het hoogste percentage deelnemende directrices behaald zowel vanuit de 0-meting (68.8%) als de 1-meting (50.0%).

7.4.2 Vast personeel

Ruim 92% van alle kindercentra werkt met vaste leidsters. Dat is meer dan tijdens de 0-meting in 2006, toen dit percentage bijna 85% was. Verhoudingsgewijs is het aantal vaste leidsters in de kindercentra gelijk gebleven. Zowel in 2006 als in 2008 had elk kindercentrum gemiddeld 3 vaste leidsters in dienst. De gemiddelde leeftijd van de vaste leidsters valt ten tijde van de 1-meting iets hoger uit, namelijk 36 jaar tegenover 32 jaar tijdens de 0-meting in 2006. Gemiddeld hebben de vaste leidsters ruim 11 jaar werkervaring. In 2006 was dat gemiddeld 10 jaar, wat er op zou kunnen duiden dat er weinig wisseling in het personeelsbestand is.

tabel 19: overzicht aantal vaste leidsters per kindercentrum

<i>november 2006</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	> 10	totaal	totaal aantal leidsters
aantal kindercentra	9	14	13	7	5	3	1	1	2	0	2	2	59	172

<i>november 2008</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	> 10	totaal	totaal aantal leidsters
aantal kindercentra	6	23	20	6	8	2	5	2	3	0	1	5	81	270

Zoals uit de tabel blijkt hebben de meeste kindercentra (53,1%) 1 of 2 vaste leidsters in dienst. In 2006 was dat percentage lager, namelijk 45,8%. Dat verschil is vooral terug te voeren op het feit dat er tijdens de 1- meting minder kindercentra zijn waar helemaal geen vaste leidsters in dienst zijn. Dat aantal is percentagegewijs in 2008 (7,4%) gehalveerd ten opzichte van 2006 (15,3%). Het aantal kindercentra met meer dan 5 leidsters is echter gestegen van 13,6% in 2006 naar 19,8% in 2008. Niet alleen de directrices, maar ook de vaste leidsters hebben aan diverse vormen van deskundigheidsbevordering deelgenomen.

tabel 20: overzicht deskundigheidsbevordering vaste leidsters

	0-meting	1-meting	totaal
ehbo	54.7%	39.3%	49.4%
managementcursus	1.9%	14.3%	6.2%
workshop gebruik spel- en leermiddelen	45.3%	21.4%	37.0%
digitale rijbewijs	39.6%	21.4%	33.3%
workshop kinderziektes / aandoeningen	47.2%	21.4%	38.3%
module financiën	3.8%	14.3%	7.4%
training kindermishandeling	52.8%	28.6%	44.4%
beroepshouding/communicatie/gesprekstechnieken	7.5%	0.0%	4.9%
opleiding SIFMA	0.0%	3.6%	1.2%
hygiëne	1.9%	0.0%	1.2%
teambuilding	1.9%	0.0%	1.2%
geen cursussen gevolgd	15.1%	46.4%	25.9%
geen leidsters dus niet van toepassing	11.3%	0.0%	7.4%

Bij 6 kindercentra is geen vast personeel in dienst en dus vanzelfsprekend geen sprake van deelname aan een of andere vorm van deskundigheidsbevordering. Van de nieuwe kindercentra uit de 1-meting heeft bijna de helft (46,4%) aan geen enkele vorm van deskundigheidsbevordering meegedaan, bij de kindercentra die ook al in de 0-meting waren opgenomen is het percentage niet-participanten met 15,1% veel lager.

7.4.3 Invalkrachten

Het aantal invalkrachten dat door kindercentra wordt ingezet is in 2008 vergeleken met 2006 groter geworden. Tijdens de 0-meting in 2006 werkte 45,8% met invalkrachten, in 2008 is dat 50,6%. Invalkrachten worden variabel ingezet bij ziekte en vakantiedagen, ze zijn gemiddeld ongeveer 30 jaar oud, hebben gemiddeld 7½ jaar werkervaring en werken gemiddeld ongeveer 20 uur per week.

tabel 21: overzicht aantal invalkrachten per kindercentrum

november 2006	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	totaal
aantal kindercentra	32	14	9	0	2	1	1	0	0	0	0	59
november 2008	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	totaal
aantal kindercentra	40	23	14	3	0	0	0	0	0	0	1	81

De meeste kindercentra hebben één invalskracht, opvallend is dat één kindercentrum zelfs met 10 invalkrachten werkt.

7.4.4 Stagiaires

Zoals al eerder geconstateerd, wordt door kindercentra veel met stagiaires gewerkt, er is zelfs een toename te zien. In 2008 plaatst 60,5% van alle kindercentra uit de 1-meting minstens 1 stagiaire, in 2006 was dat 52,5%.

tabel 22: overzicht aantal stagiaires per kindercentrum

<i>november 2006</i>	0	1	2	3	4	5	>5	totaal
aantal kindercentra	28	5	11	2	6	1	6	59

<i>november 2008</i>	0	1	2	3	4	5	>5	totaal
aantal kindercentra	32	10	13	3	7	5	11	81

In de 1-meting in 2008 komt naar voren dat in totaal 200 stagiaires worden ingezet, dat is 2 tot 3 stagiaires per kindercentrum. De gemiddelde leeftijd van de stagiaires is 20 jaar en ze werken ongeveer 20 uur per week. Bijna alle stagiaires zijn afkomstig uit lokale VSBO of SBO scholen. Een enkele uitzondering werkt met HBO studenten uit Nederland.

7.4.5 Vrijwilligers

Er wordt in 2008 aanmerkelijk meer met vrijwilligers gewerkt, het aantal vrijwilligers dat ingezet wordt is ten opzichte van 2006 ruimschoots verdubbeld. Toen was er sprake van 17, nu is een aantal van 41 terug te vinden in de onderzoekscijfers. Met andere woorden, ongeveer 1 op de 2 kindercentra zet vrijwilligers in. De gemiddelde leeftijd van de vrijwilligers is 40 jaar en ze werken gemiddeld 18 uur per week. Vrijwilligers worden vooral ingezet bij de uitvoering van activiteiten en uitstapjes.

7.4.6 Deskundigheidsbevordering

Uit de 1-meting blijkt de behoefte aan deskundigheidsbevordering toegenomen. In 2006 gaf 49,1% aan graag meer deskundigheidsbevordering te willen krijgen aangeboden, in 2008 is dat gestegen naar 58,0%. Er blijkt wel een verschil te zijn tussen de kindercentra die zowel in de 0- als de 1-meting zijn opgenomen en de kindercentra die alleen in de 1 meting zijn onderzocht. Van de eerste categorie geeft 45,3% aan geen behoefte te hebben aan deskundigheidsbevordering, van de 2^e categorie is dat percentage met 35,7% een stuk lager.

tabel 23: overzicht behoefte deskundigheidsbevordering

november 2006	% wel behoefte
kennis m.b.t. ontwikkeling kinderen	49.2%
observatietechnieken	54.2%
hoe met curriculum en programma's te werken	47.5%
veiligheid	44.1%
hygiëne	42.4%
voeding	44.1%
hoe omgaan met kindermishandeling / seksueel misbruik	76.3%
management	66.1%

november 2008	% wel behoefte
hygiëne	10.6%
voeding	2.1%
gebruik spel- en leermiddelen	6.4%
management	6.4%
computercursus voor leidsters	4.3%
ehbo voor leidsters	12.8%
digitale rijbewijs	10.6%
workshop kinderziektes	6.4%
training kindermishandeling	10.6%
communicatie	14.9%
beroepshouding	10.6%
observeren	2.1%
teambuilding	2.1%
betrekken ouders	2.1%
diverse nascholingen in het Nederlands	2.1%
module financiën	4.3%
obar di man / handvaardigheid	10.6%
Nederlandse taal	2.1%
gedrag kinderen	2.1%
motivatiecursus	2.1%
geen specifieke voorkeur / alle cursussen zijn welkom	27.7%

Dat er grote verschillen zijn tussen de vermelde percentages van 2006 en 2008 heeft te maken met de manier van vragen stellen. In 2006 is gewerkt met multiple choice vragen waarin potentiële trainingen werden genoemd. Respondenten hebben dan duidelijk meer de neiging iets in te vullen dan wanneer er sprake is van een open vraag zoals in 2008. Een open vraag blijkt echter wel meer inhoudelijke informatie op te leveren over de aard van de behoefte. De meeste vraag is er naar trainingen op het gebied van communicatie, beroepshouding, EHBO, hygiëne en handvaardigheid. Meer dan ¼ (27,7%) van alle kindercentra uit de 1-meting geeft aan wel geïnteresseerd te zijn in deskundigheidsbevordering, maar niet direct een specifieke inhoudelijke voorkeur te hebben.

7.4.7 Personeelsaangelegenheden

Het aantal kindercentra dat personeelsgegevens registreert is de afgelopen 2 jaar gestegen van respectievelijk 62,7% in 2006 naar 72,8% in 2008. Voor het wel of niet hebben van een

personeelsreglement geldt een grotere stijging, 66,1% in 2006 en in 2008 hebben 82,7% van de kindercentra regels voor het personeel vastgelegd. In 2006 had nog minder dan de helft (49,1%) van de kindercentra een WA verzekering voor het personeel afgesloten, in 2008 blijkt dat percentage gedaald te zijn naar 38,3%. Wellicht heeft dat te maken met het feit dat een de personeelsleden meegenomen zijn in de collectieve WA verzekering die door een aantal kindercentra voor de kinderen is afgesloten, 72,9% in 2006 en 80,2% in 2008.

Niet alle kindercentra houden teamoverleg met de personeelsleden, vergelijkbaar met de 0-meting in 2006 doet 88,9% van de kindercentra uit de 1-meting dat wel.

tabel 24: intensiteit teamoverleg

	november 2006		november 2008	
	aantal kindercentra		aantal kindercentra	
	absoluut	%	absoluut	%
geen overleg	7	11.9%	6	7.4%
elke dag	8	13.5%	6	7.4%
1 x per week	12	20.3%	21	25.9%
2 x per week	2	3.4%	1	1.2%
3 x per week	0	0.0%	1	1.2%
1 x per maand	16	27.1%	25	30.9%
2 x per maand	5	8.5%	8	10.0%
5 x per maand	1	1.7%	0	0.0%
3 x per jaar	1	1.7%	0	0.0%
4 x per jaar	0	0.0%	1	1.2%
6 x per jaar	1	1.7%	1	1.2%
8 x per jaar	0	0.0%	1	1.2%
regelmatig	1	1.7%	0	0.0%
onbekend	5	8.5%	10	12.4%
totaal	59	100.0%	81	100.0%

De intensiteit van het teamoverleg varieert sterk. Net als in 2006 komt 1 maal per week (25,9%) en 1 maal per maand (30,9%) het meest voor.

7.5 Veiligheid en accommodatie

In het onderzoek zijn een aantal veiligheidsaspecten onderzocht, zoals de ligging van het kindercentrum, of er een goed gevulde EHBO-doos aanwezig is, hoe omgegaan wordt met ziekte en of er afspraken zijn ten aanzien van het signaleren en omgaan met kindermishandeling.

7.5.1 Veiligheid in en om het kindercentrum

Voor wat betreft ligging is er ten opzicht van 2006 weinig veranderd. De meeste kindercentra zijn redelijk veilig gelegen. Slechts 1 kindercentrum geeft aan dat ze in noodgevallen niet optimaal bereikbaar zijn voor politie, ambulance of brandweer.

Een groot gedeelte van de kindercentra (43,2%) is wel gelegen aan een drukke weg, dat is meer dan in 2006 toen dit 32,2% van de kindercentra betrof. 8,5% (in 2006 nog 10,2%) van de kindercentra is gehuisvest in de directe omgeving van een benzinepomp en/of olieopslag en 17,3% in de buurt van een bedrijventerrein. Dat laatste is een verdubbeling ten opzichte van 2006, toen was het 8,5%.

Bij 96,3% is de buitendeur op slot (in 2006 was dat 91,5%) en net als in 2006 is bij alle kindercentra is zicht op de buitendeur. Hadden in 2006 nog alle kindercentra een goed hek, tijdens de 1-meting heeft 3,7% aangegeven niet over een dergelijke voorziening te beschikken. In alle kindercentra worden de schoonmaakspullen op een veilige plek bewaard (in 2006 was dat 96,6%). De situatie ten aanzien van de stroomvoorziening is in zijn algemeenheid verbeterd: bij 92,6% van de kindercentra is sprake van kinderbeveiliging (in 2006 79,7%), bij 90,1% van alle kindercentra zijn de electriciteits snoeren onbereikbaar voor kinderhandjes, (in 2006 93,2%) en bij 69,1% van de kindercentra zijn de stopcontacten geaard en aangesloten op een aardlekschakelaar.

7.5.2 EHBO en brandblusapparaat

Vergelijkbaar met 2006 geeft tijdens de 1-meting 96,3% aan te beschikken over een goedgevulde EHBO-doos.

Voor wat betreft brandveiligheid is de situatie licht verbeterd, echter bijna de helft van de kindercentra (45,7%) heeft geen brandblusser; in 2006 was dat nog 57,6%. Feit blijft wel dat veel van de kindercentra die een brandblusser hebben deze niet goed onderhouden. Slechts 55,6% laat de brandblusser elk regelmatig keuren.

7.5.3 Omgaan met calamiteiten

Hoe er met calamiteiten wordt omgegaan varieert nog steeds per kindercentrum.

Van alle kindercentra heeft weliswaar 86,4% noodregels opgesteld, maar het aantal kindercentra dat deze regels ook daadwerkelijk schriftelijk heeft vastgelegd is een stuk lager, 71,6%. Bovendien heeft ruim 1 op de 10 kindercentra (12,3%) geen lijst met telefoonnummers in geval van noodgevallen opgesteld. Dat is een verslechtering ten opzichte van 2006, toen 8,5% niet over een dergelijke lijst beschikte.

In 2008 geeft 6,2% aan geen duidelijk afspraken te hebben gemaakt over hoe omgegaan wordt met ziekte van kinderen, in 2006 voldeden wel alle kindercentra aan deze eis. De situatie ten aanzien van hoe om te gaan met signaleren van seksueel misbruik en kindermishandeling is wel verbeterd, waarschijnlijk grotendeels te danken aan de deskundigheidsbevordering die op dit gebied is georganiseerd. In de 0-meting van 2006 gaf 72,9% van de kindercentra aan dat ze hierover onderlinge afspraken hebben gemaakt over dit onderwerp, tijdens de 1-meting van 2008 is dit percentage gestegen naar 85,2%. Ook zijn kindercentra in 2008 eenduidiger en concreter in wat ze met deze signalen doen, 70,4%

meldt bij de Kinderbescherming (in 2006 was dat 35,6%), 8,6% neemt contact op met de Kinder en Zedenpolitie (in 2006 35,6%), 4,9% maakt een melding bij de Voogdijraad (in 2006 was dat 22,0%). Eén kindercentrum geeft extra aan bij dergelijke signalen de huisarts van het betreffende kind in te schakelen.

7.6 Dienstverlening

Onder dienstverlening wordt verstaan de contacten die het kindercentrum met de ouders heeft, gerelateerd aan de opvang van het kind. Daarbij is gekeken naar de aard van de contacten en het soort informatie dat aan de ouders wordt verstrekt.

7.6.1 Soort oudercontact

Gekeken naar de dienstverlening en informatieverstrekking van de kindercentra naar de ouders van de bezoekende kinderen toe valt op dat 92,6% tijdens de 1-meting in 2008 een vastgesteld rooster heeft van vrije dagen en vakanties, in 2006 was dat vergelijkbaar met 93,2%. In dat jaar hadden alle kindercentra een reglement voor ouders opgesteld, in 2008 is dat bij 96,3% van alle kindercentra het geval.

tabel 25: contact met ouders / verzorgers

	november 2006		november 2008	
	aantal kindercentra absoluut	%	aantal kindercentra absoluut	%
tijdens een intake sessie	39	66.1%	63	77.7%
bij het halen en brengen van de kinderen	58	98.3%	77	95.1%
door middel van brieven	51	86.4%	77	95.1%
ouders worden betrokken bij activiteiten	48	81.4%	69	85.2%
er worden (individuele) gesprekken met ouders gepland	44	74.6%	67	82.7%
er worden (groeps) ouderbijeenkomsten georganiseerd	39	66.1%	64	79.0%
er wordt telefonisch contact met de ouders onderhouden	48	81.3%	62	76.5%

De manier waarop contact met ouders wordt onderhouden kent verschillende vormen. Duidelijk is dat daarvoor in 2008 vaker (77,7%) een intake sessie wordt gebruikt dan in 2006 (66,1%). Ook brieven en groepsbijeenkomsten worden frequenter gebruikt, terwijl telefonisch contact met de ouders afgenomen is.

Tijdens de contactmomenten met de ouders wordt informatie uitgewisseld over de plaatsing van de kinderen, activiteitenplanning, het reglement van het kindercentrum, de procedures bij noodgevallen, participatie aan activiteiten, beleids- en ontwikkelingsplannen en openings- en sluitingstijden. In 2008 wordt opvallend vaker gecommuniceerd over procedures bij noodgevallen (81,5%) vergeleken met 2006 (69,5%), terwijl aanmerkelijk minder aandacht is voor participatie aan bepaalde activiteiten.

tabel 26: inhoud contact met ouders / verzorgers

	november 2006		november 2008	
	aantal kindercentra		aantal kindercentra	
	absoluut	%	absoluut	%
plaatsing van de kinderen	47	79.7%	71	87.7%
activiteitenplanning	49	83.1%	70	86.4%
reglement kindercentrum	53	89.8%	70	86.4%
procedures bij noodgevallen	41	69.5%	66	81.5%
participatie aan bepaalde activiteiten	56	94.9%	56	69.1%
beleids-/ontwikkelingsplan van het kindercentrum	48	81.4%	66	81.5%
openings- en sluitingstijden	56	94.9%	72	88.9%

7.6.2 Medezeggenschap

Ook in 2008 hebben kindercentra nauwelijks officiële medezeggenschapsprocedures opgezet. Bij 8,6% van de kindercentra uit de 1- meting is een oudercommissie geïnstalleerd, bij de 0-meting was dat nog 11,9%. Een even groot percentage (8,6%) heeft een klachtencommissie (in 2006 was dat 1,7%). Ondanks het ontbreken van een officiële klachtencommissie geeft ruim de helft (53,1%) van de kindercentra uit de 1-meting aan wel een klachtenprocedure te hebben, in 2006 was dat bij $\frac{2}{3}$ (69,5%) van de kindercentra het geval. Waarschijnlijk heeft deze grote variatie te maken met de verschillen in interpretatie van de kindercentra over wat een klachtenprocedure is, weinig kindercentra hebben deze procedure namelijk schriftelijk vastgelegd. Medezeggenschap blijft dus in ver-uit de meeste kindercentra beperkt tot het hebben van de mogelijkheid om een klacht bij het centrum te deponeren, hoe met een dergelijke klacht wordt omgegaan is veelal niet vastgelegd.

7.7 Voeding

Bijna alle kindercentra die de hele dag opvang bieden zorgen voor eten voor de bezoekende kinderen. Daar waar geen eten verstrekt wordt is, op één uitzondering na, altijd sprake van speelscholen die uitsluitend 's ochtends open zijn.

tabel 27: soort voeding

	november 2006		november 2008	
	aantal kindercentra		aantal kindercentra	
	absoluut	%	absoluut	%
geen eten	14	23.7%	17	21.0%
warme maaltijd	10	17.0%	19	23.5%
warme maaltijd + brood	10	17.0%	9	11.1%
warme maaltijd + fruit	6	10.1%	5	6.2%
warme maaltijd + brood + fruit	19	32.2%	29	35.8%
brood + fruit	0	0.0%	2	2.4%
totaal	59	100.0%	81	100.0%

Net als in 2006 (32,2%) verstrekken in 2008 (35,8%) de meeste kindercentra een warme maaltijd, brood en fruit. Ongeveer $\frac{1}{4}$ (23,5%) van de kindercentra verstrekt uitsluitend een

warme maaltijd en biedt geen brood of fruit aan. Dat is een redelijk grote toename ten opzichte van 2006, toen betref het 17,0%, mogelijk ingegeven uit bezuinigingsoverwegingen.

Een positieve verandering in 2008 ten opzichte van 2006 is het feit dat steeds meer kindercentra de adviezen van een dietiste meenemen bij de samenstelling van het menu. Meestal wordt hierbij de door de GGD opgestelde voedingslijst gebruikt.

tabel 28: samensteller menu

In 2006 stemde 24,4% van de kindercentra het menu af op de adviezen van een dietiste, in 2008 is dat 40,3%.

tabel 29: bereider menu

Ook blijkt uit de 1-meting dat er in 2008 vaker een kok wordt ingezet om het eten klaar te maken of een groepsleidster, in plaats van de directrice, wat in 2006 wel vaker het geval was. In 2008 worden ook minder vaak familieleden ingezet vergeleken met 2006.

7.8 Pedagogisch beleid

In de 1-meting van 2008 blijkt pedagogische aanpak, anders dan in 2006, voor de meeste kindercentra een bekend begrip. In 2006 tijdens de 0-meting gaf nog 1 op de 5 kindercentra aan geen specifiek pedagogisch uitgangspunt te hebben. In 2008 kan elk centrum wel antwoord geven op deze vraag.

tabel 30: pedagogische aanpak

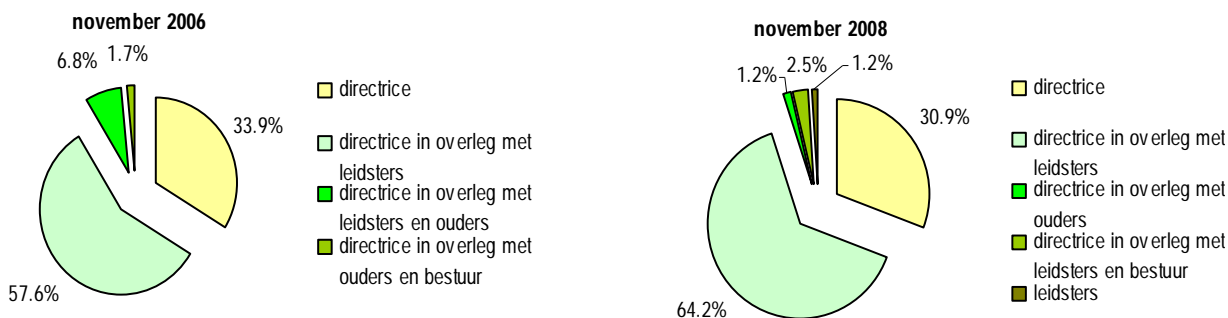
	november 2006		november 2008	
	absoluut	%	absoluut	%
geen specifiek pedagogisch uitgangspunt	12	20.3%	0	0.0%
spelend leren	2	3.4%	6	7.4%
projectmatig werken	18	30.5%	19	23.5%
projectmatig werken + spelend leren	3	5.1%	1	1.2%
ontwikkelingsgericht	11	18.6%	15	18.5%
stimuleren kinderen algemeen	3	5.1%	4	4.9%
voorbereiding op funderend onderwijs	4	6.8%	2	2.5%
voorbereiding op funderend onderwijs + projectmatig werken	3	5.1%	8	9.9%
voorbereiding op funderend onderwijs + ontwikkelingsgericht	0	0.0%	19	23.5%
ontwikkeling grove en fijne motoriek	1	1.7%	0	0.0%
ontwikkeling grove en fijne motoriek + projectmatig werken	1	1.7%	0	0.0%
"gordon" methode	0	1.0%	1	1.2%
kaleidscoop	0	0.0%	2	2.5%
christelijk + ontwikkelingsgericht	0	0.0%	2	2.5%
antroposofisch	0	0.0%	1	1.2%
onbekend	1	1.7%	1	1.2%
totaal	59	101.0%	81	100.0%

Projectmatig werken is een veel voorkomende manier van pedagogisch werken, veel kindercentra stellen maandelijkse thema's vast en hangen daar projecten aan vast. Daarnaast wordt in 2008 door ongeveer 1/3 van de kindercentra voorbereiding op het funderend onderwijs als belangrijk aspect binnen de pedagogische aanpak benoemd.

7.8.1 Soort activiteiten

Vergelijkbaar met 2006 (86,4%) beschikken de meeste kindercentra over een werk- en of ontwikkelingsprogramma. In deze programma's zijn de activiteiten vastgelegd die de kindercentra met de kinderen uitvoeren. Het programma wordt in de meeste gevallen samengesteld door de directrice in overleg met de groepsleidsters.

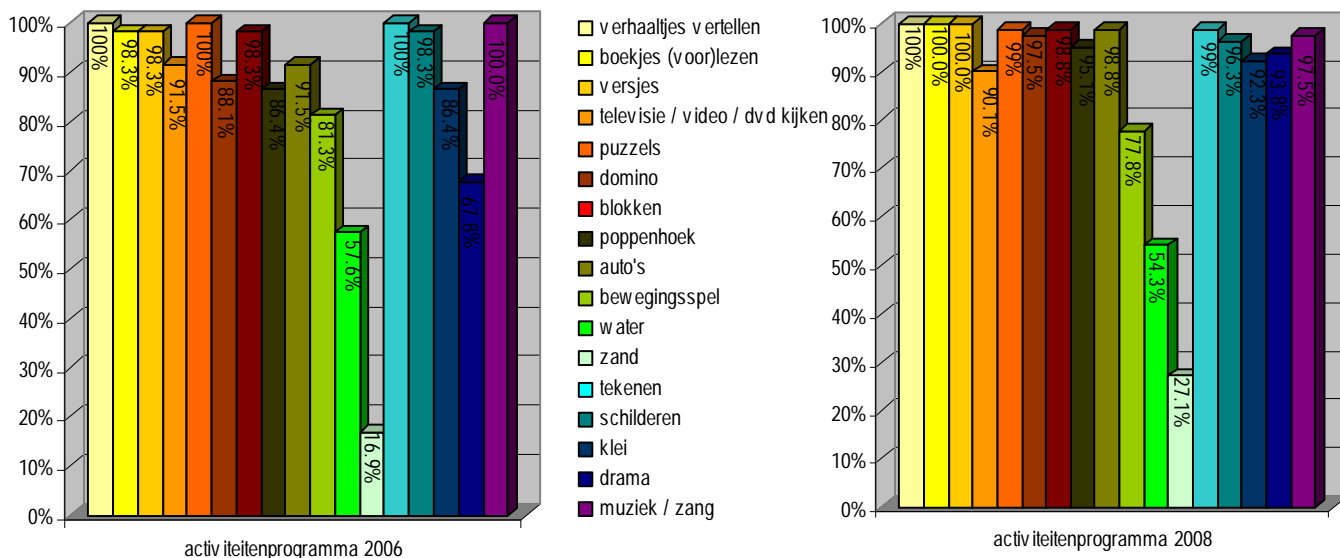
tabel 31: samensteller(s) activiteitenprogramma

In uitzonderingsgevallen wordt het bestuur of de ouders bij dit proces betrokken. En anders dan in 2006 wordt in 2008, weliswaar in uitzonderingsgevallen, deze verantwoordelijkheid overgelaten aan de leidsters.

Bij de inventarisatie van het soort activiteiten is in deze 1-meting van dezelfde activiteitenlijst van SIFMA en Sebiki gebruikgemaakt als in de 0-meting in 2006.

tabel 32: soort activiteiten

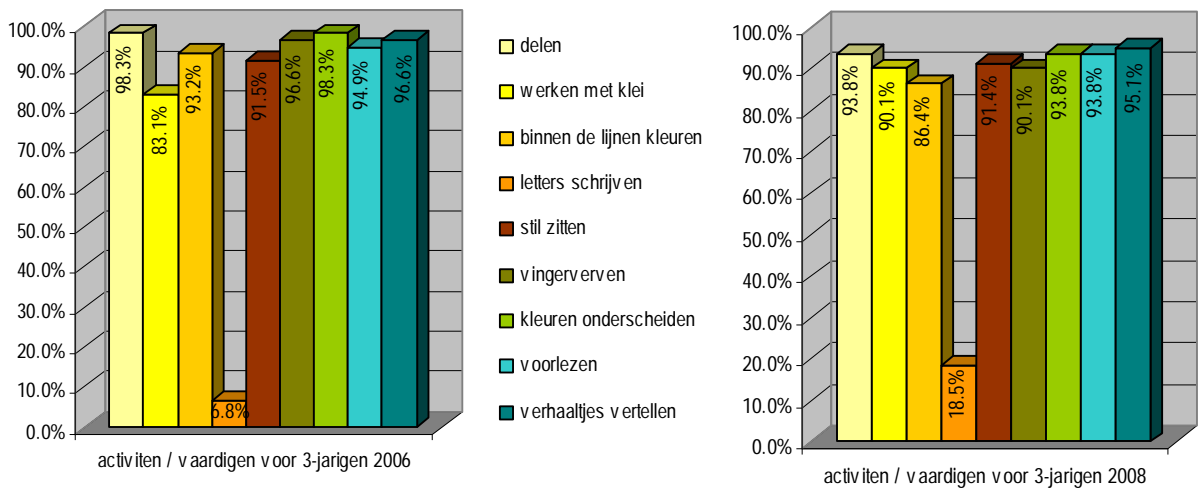
Er zijn kleine veranderingen tussen 2006 en 2008 in soort activiteiten terug te vinden. Het gebruik van zand en water is nog steeds niet populair bij de kindercentra. Desondanks is het aantal kindercentra dat met zand speelt toegenomen van 16,9% naar 27,1%. Een andere activiteit waar een wezenlijk verandering in terug te zien is is het gebruik van drama, tijdens de 0-meting gaf 67,8% aan drama als activiteit invulling te geven, in de 1-meting van 2008 is dit percentage gestegen naar 93,8%.

Vergeleken met 2006 wordt door de kindercentra bewuster met de invulling van de activiteiten te gaan als gekeken wordt naar het aantal kindercentra dat rekening houdt met leeftijd van de kinderen (79,7% in 2006 en in 87,7% in 2008), met de tijd die een activiteit duurt (55,9% in 2006 en 77,8% in 2008), het soort activiteiten dat wordt aangeboden (62,7% in 2006 en 75,3% in 2008), de benaderingswijze van de kinderen (54,2% in 2006 en 70,3% in 2008) en het materiaal dat wordt gebruikt (67,8% in 2006 en 75,3% in 2008).

Waar tijdens de 0-meting in 2006 nog alle kindercentra aangaven uitstapjes te organiseren is dat in 2008 niet meer het geval, ruim 1 op de 10 (11,1%) doet niet aan uitstapjes of excursies. Verder is het aantal kindercentra dat naast opvang van 0-4 jarigen ook naschoolse opvang

biedt in 2008 (59,3%) ten opzicht van 2006 (55,9%) enigszins toegenomen. Behoorlijk vaak worden de kinderen die de naschoolse opvang bezoeken niet in aparte ruimtes opgevangen maar hebben hun activiteiten samen met de 0-4 jarigen. In 2006 had 72,7% van de kindercentra aparte ruimte voor de naschoolse opvang ter beschikking, in 2008 is dat bij 79,2% het geval. In 2008 worden wel vaker dan in 2006 gezamenlijke activiteiten ondernomen (18,8% tegenover 6,2%) en van hetzelfde materiaal gebruik gemaakt (25,0% tegenover 12,1%).

tabel 33: activiteiten / vaardigheden voor 3-jarigen

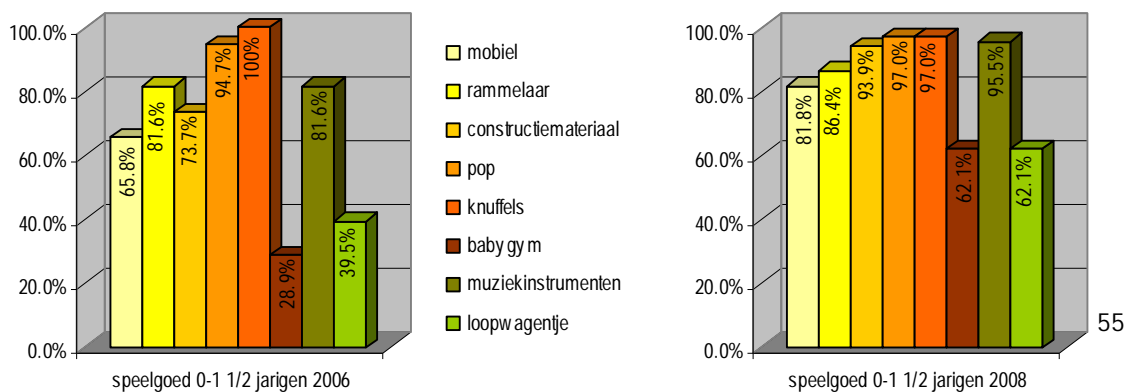

Met uitzondering van het aantal kindercentra dat aandacht besteed aan letters zijn er in 2008 tijdens de 1-meting nauwelijks verschillen te vinden met de 0-meting in 2006.

7.8.2 Soort speelgoed

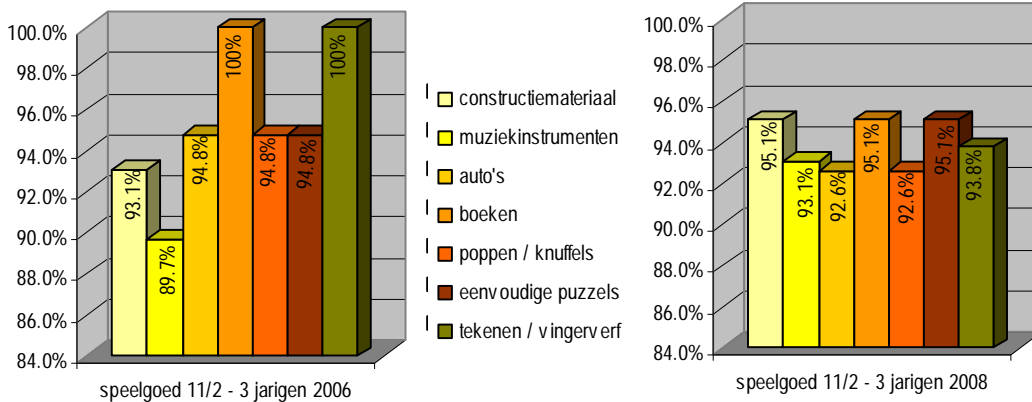
Op basis van de zelfde speelgoedlijst van SIFMA en Sebiki, zoals ook in 2006 is gehanteerd, is onderzocht welk type speelgoed per leeftijdsgroep binnen de kindercentra beschikbaar is en wat de kwaliteit van het materiaal is. Aangezien het aanbieden van speelgoed een van de onderdelen van het kwaliteitsverbeteringsprogramma uitmaakte, is de verwachting dat in er in 2008 ten opzichte van 2006 een verbetering is terug te zien.

tabel 34: beschikbaar speelgoed 0-1 ½ jarigen 2006

Niet alle kindercentra vangen babies op, 81,5% van de kindercentra uit de 1-meting hebben wel opvangfaciliteiten voor babies. De beschikbaarheid van babyspeelgoed voor de 66 kindercentra uit de 0-meting die wel babies opvangen blijkt inderdaad te zijn toegenomen.

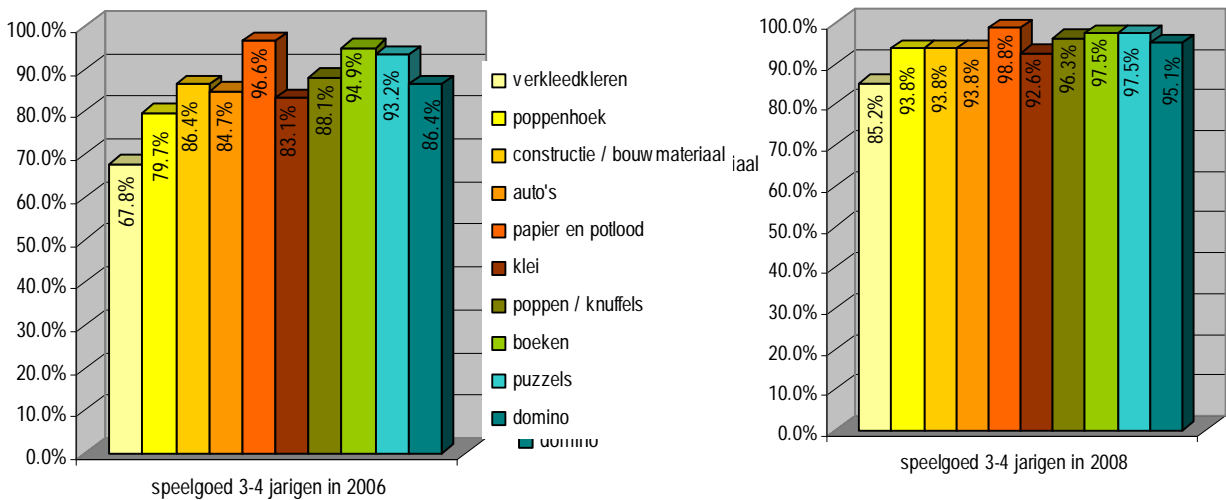
tabel 35: beschikbaar speelgoed 1 ½ - 3 jarigen

Bij het speelgoed voor de kinderen van 1½ - 3 jaar zijn de verschillen tussen 2006 en 2008 minder groot. Over verschillende materialen zoals auto's, boeken, poppen / knuffels en tekenen/vingerverf hebben tijdens de 1-meting in 2008 zelfs minder kindercentra de beschikking vergeleken met de door de kindercentra gemelde situatie in 2006.

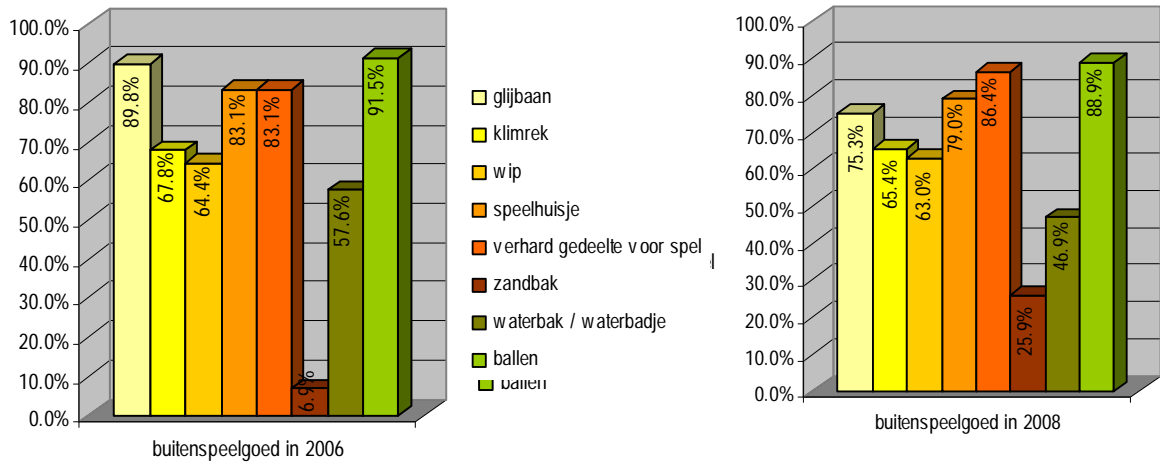
Voor het speelgoed van 3-4 jarigen geldt weer net als bij het babyspeelgoed dat er meer materiaal beschikbaar is gekomen.

tabel 36: beschikbaar speelgoed 3 - 4 jarigen

Buitenspeelgoed is niet meegenomen in het verbeteringstraject, net als in 2006 is de situatie nog steeds erg divers te noemen.

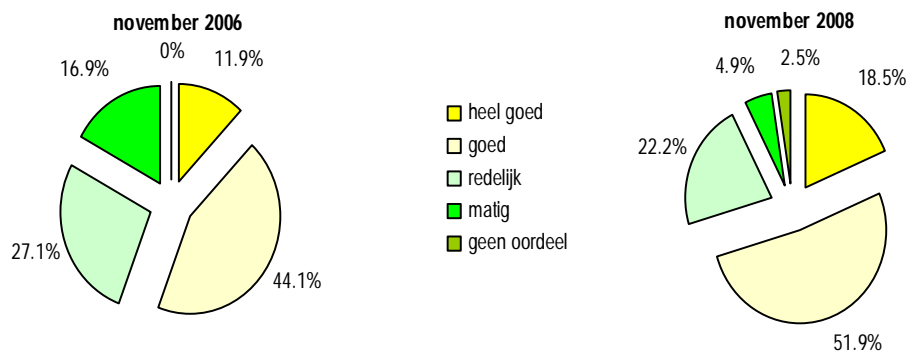
tabel 37: beschikbaar buitenspeelgoed

Opvallend is dat de kindercentra in de 1-meting in 2008 minder vaak aangeven over het noodzakelijke buitenspeelgoed te beschikken. Alleen het hebben van een zandbank is sterk gestegen, van 6,9% naar 25,9%.

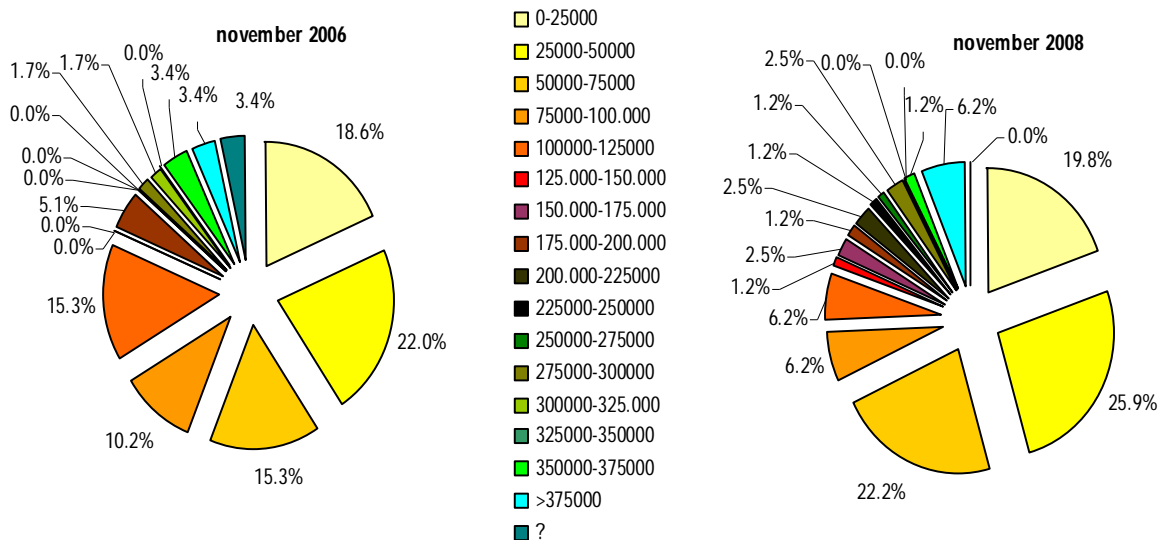
Tijdens de 0-meting in 2006 beoordeelden de meeste kindercentra de kwaliteit van het beschikbare speelgoed als goed. Zeer waarschijnlijk heeft het ter beschikking stellen van nieuw en extra speelgoed, bij een aantal kindercentra die aan het verbeteringstraject hebben meegedaan, geleid tot een positievere belevenis van de kindercentra van de kwaliteit van hun speelgoed. In 2006 kwalificeerde ruim de helft (56,0%) van de kindercentra de kwaliteit van hun speelgoed goed tot heel goed, in 2008 is dit percentage gestegen tot bijna $\frac{3}{4}$, oftewel 70,4%. Er zijn opvallende veel minder kindercentra die de kwaliteit van hun speelgoed als matig beoordelen. Net als in 2006 vindt geen enkel kindercentra de kwaliteit slecht.

tabel 38: kwaliteit speelgoed

7.9 Financiën

tabel 39: overzicht geschatte jaarinkomsten kindercentra

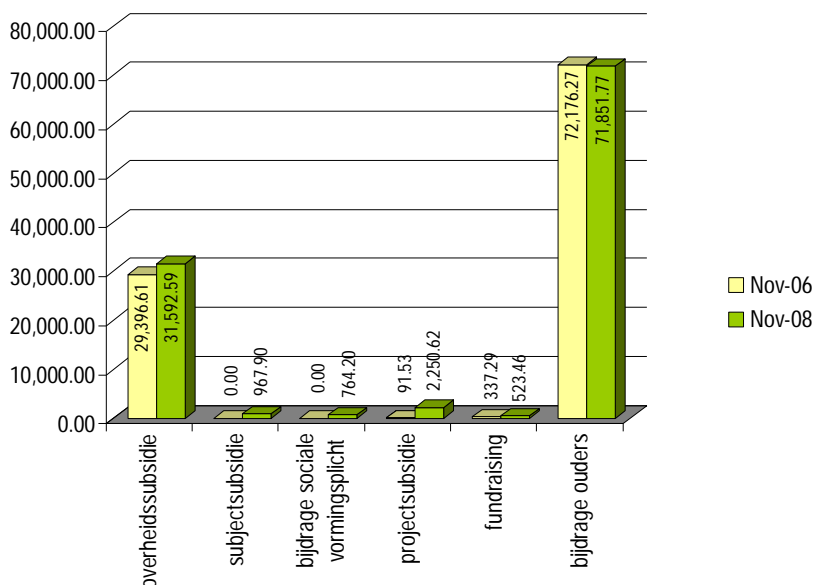
Er zijn kleine verschuivingen te zien in de exploitatiebegrotingen van de kindercentra. Het lijkt alsof de jaarinkomsten van de kindercentra de afgelopen 2 jaar zijn afgenomen. In 2008 heeft ruim $\frac{2}{3}$ (67,9%) van alle kindercentra uit de 1-meting een geschat jaarbudget van maximaal Naf. 75.000. In 2006 was dat ruim de helft, namelijk 55,9%. De grootste groep, ruim $\frac{1}{4}$ (25,9%) heeft een inkomen tussen de Naf. 25.000 en Naf. 50.000 per jaar. Net als in 2006 heeft een relatief klein aantal kindercentra een jaarlijks inkomen dat de Naf. 300.000 overstijgt, in 2006 was dat 8,5%, in 2008 is dat aantal gedaald naar 7,4%. Ook het gemiddelde budget is niet veranderd, kindercentra uit de 1-meting in 2008 hebben een jaarinkomen van ruim Naf. 100.000.

7.9.1 Financieringsbronnen

In de financieringsbronnen voor kindercentra zijn wel enkele veranderingen te constateren. Sociale Vormingsplicht is ingevoerd, een leer-werktraject voor jongeren tussen de 16 en 24 jaar die niet naar school gaan of werken. Voor de jonge moeders binnen deze doelgroep is in kinderopvang voorzien, in die zin dat (gedeeltelijke) financiering daarvoor gegarandeerd is. Voor de kindercentra betekent dit een nieuwe bron van inkomsten.

Daarnaast is de overheid gestart met een pilotproject waarin met subsidie vanuit Nederlandse ontwikkelingsgelden de subjectsubsidieregeling wordt toegepast voor 3-jarigen die kindercentra bezoeken. Beide inkomstenbronnen zijn toegevoegd aan de bestaande bronnen: overheidssubsidie, fondsenwerving, projectsubsidie en ouderlijke bijdragen.

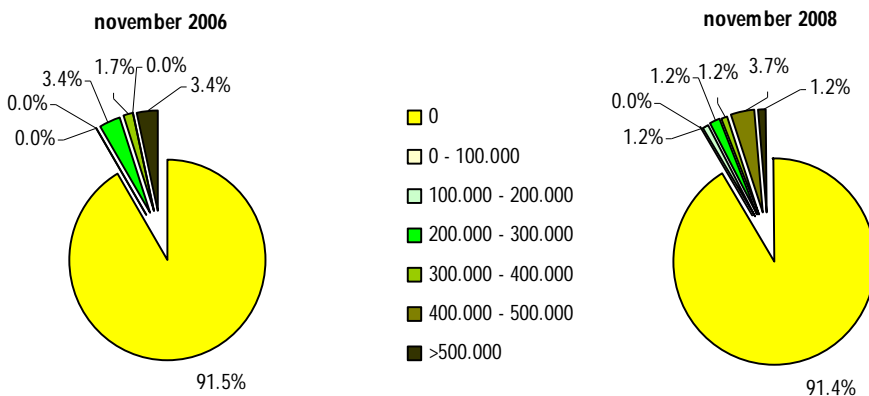
tabel 40: overzicht financieringsbronnen exploitatiebudget kindercentra

Net als in 2006 zijn de kindercentra in belangrijke mate voor hun inkomsten afhankelijk van de ouderlijke bijdragen. Overheidssubsidie is de tweede grootste inkomstenbron. Van de 98 kindercentra in de 1-meting zijn er echter maar 7 die overheidssubsidie ontvangen. In 2007 is voor het eerst met subjectsubsidie gestart, de komende jaren wordt de overheidssubsidie in fases omgezet naar volledige subjectsubsidie. De gemiddelde projectsubsidie, subsidie die voor een specifieke activiteit wordt aangevraagd bij particuliere fondsenorganisaties zoals AMFO, JENA, Samenwerkende Fondsen, etc., is in 2008 2 ½ keer zo groot geworden als is 2006. Deze stijging is in zijn geheel toe te schrijven aan één kindercentrum dat een groot bedrag aan projectsubsidie heeft gekregen om kinderen in risicosituaties gratis op te kunnen vangen.

Hoe de inkomsten per inkomstenbron er uit zien is in de volgende tabellen terug te vinden.

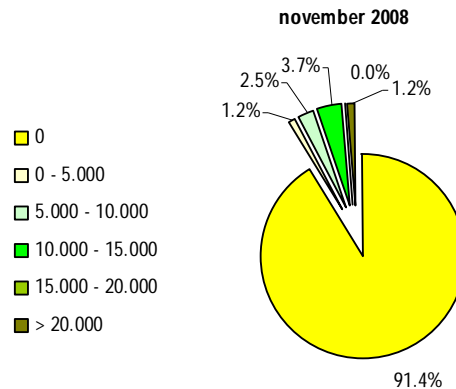
tabel 41: overzicht verdeling inkomsten overheidssubsidie

Zoals bekend is het aantal kindercentra dat subsidie ontvangt van de overheid al jaren onveranderd. Dit feit wordt ook teruggevonden in de tabel, zowel ten tijde van de 0-meting als de 1-meting is dat ongeveer 8,5%.

De hoogte van de subsidie is gemiddeld ongeveer Naf. 365.000,-- en varieert tussen de Naf. 170.000,-- tot Naf. 550.000,--.

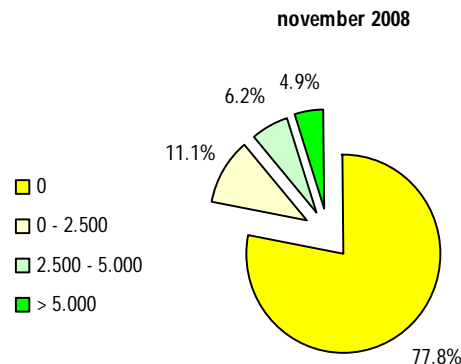
tabel 42 overzicht verdeling inkomsten subjectsubsidie

Tijdens de 0-meting in 2006 bestaat subjectsubsidie in de praktijk nog niet. In 2008 hebben, naast de 9 van oudsher gesubsidieerde kindercentra, in totaal 7 kindercentra uit de 1-meting aangegeven subjectsubsidie van de overheid te ontvangen. Gemiddeld ontvangen deze 7 centra een subsidie van Naf. 11.200,-- per kindercentrum. De hoogte van de subsidie varieert van Naf. 4.200,-- tot Naf. 21.000,--.

Voor bijdragen uit Sociale vormingsplicht geldt net als bij de subjectsubsidie dat die pas na de 0-meting in 2006 zijn ingevoerd.

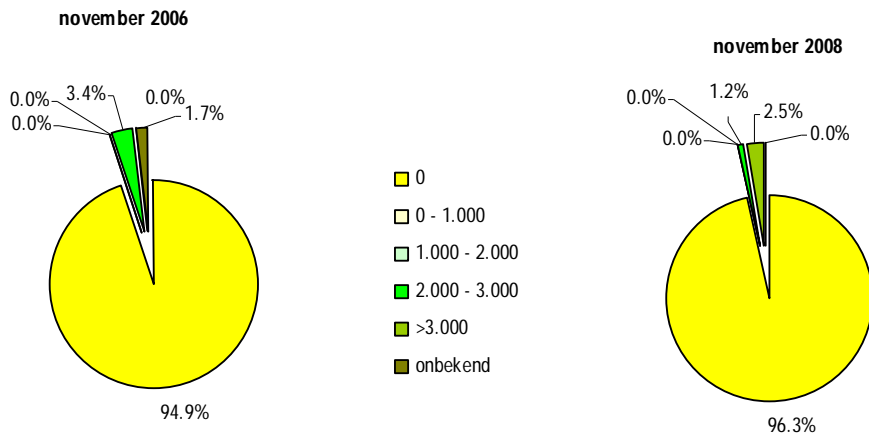
tabel 43: overzicht verdeling inkomsten Sociale Vormingsplicht

Uit de 1-meting blijkt dat van de 98 kindercentra die hier deel van uitmaken en 16 financiering uit Sociale Vormingsplichtgeldten ontvangen.

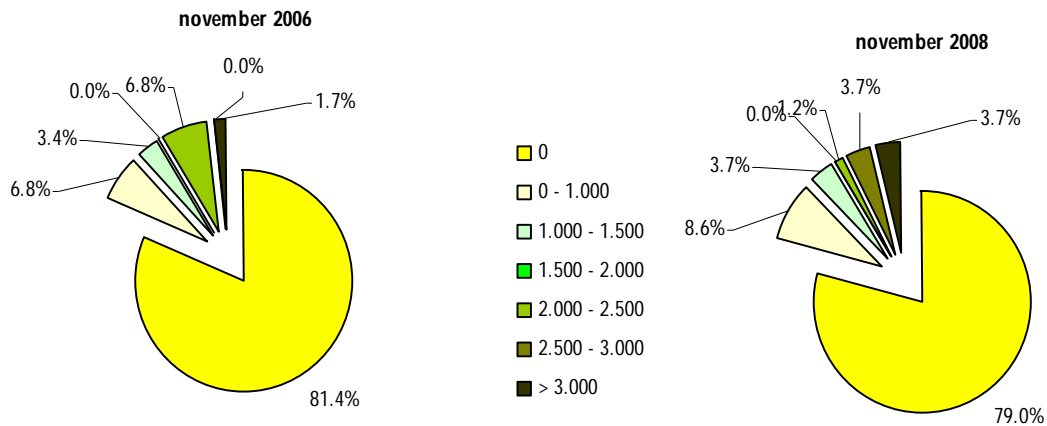
Gemiddeld ontvangen zij op jaarbasis Naf. 3.438,89.

tabel 44: overzicht verdeling inkomsten projectsubsidie

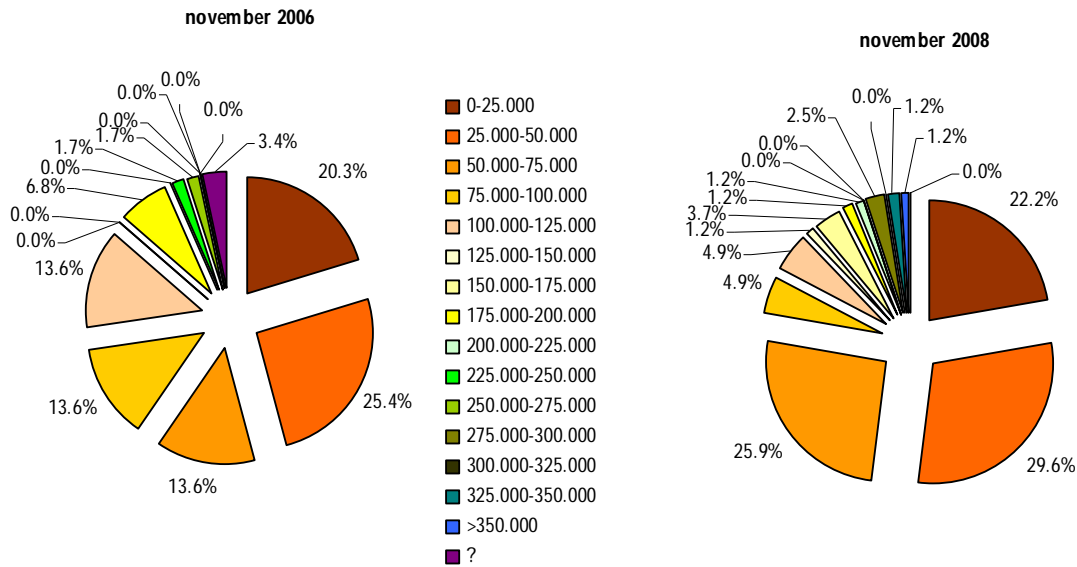
Er zijn in 2008 nog steeds maar heel weinig kindercentra die aangeven projectsubsidies te hebben ontvangen, namelijk maar 3. Een van deze kindercentra die wel projectsubsidies ontvangt bevindt zich in een uitzonderingssituatie vergeleken tot de rest, in die zin dat zij een groot bedrag aan projectsubsidie ontvangen waarmee kinderen uit gezinnen met (bijna) geen inkomsten gratis kinderopvang aan kunnen bieden.

tabel 45: overzicht verdeling inkomsten fundraising

Een aantal kindercentra doet fundraisingsactiviteiten, zoals bijvoorbeeld een carwash, om aan extra inkomsten voor vaak specifieke activiteiten te komen. Er zijn slechts kleine verschillen waar te nemen tussen de fundraisingsinkomsten tijdens de 0-meting in 2006 en de 1-meting in 2008. In 2006 had 81,4% van de kindercentra deze inkomsten, in 2008 is dat 79,0%. Verder zijn er lichte verschuivingen terug te vinden in de hoogte van de fundraisingsbedragen.

tabel 46: overzicht verdeling inkomsten ouderlijke bijdrage

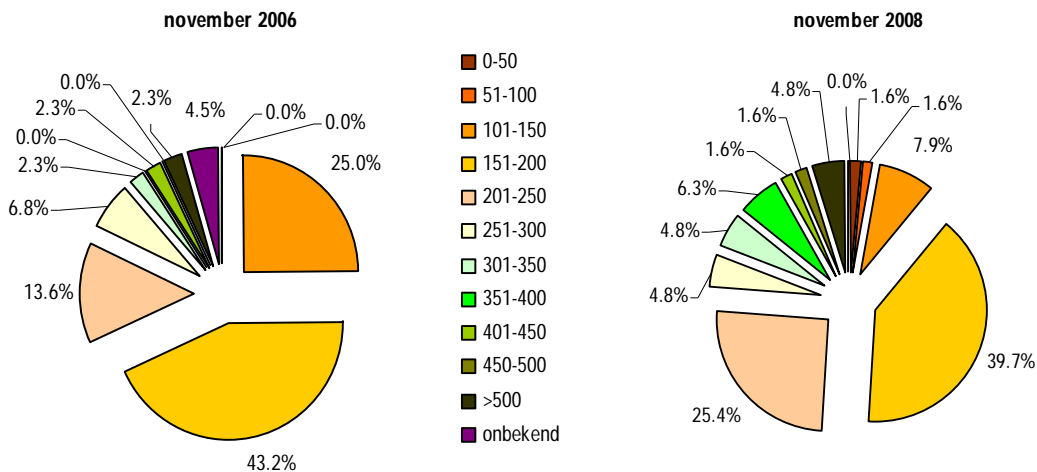

Vergeleken met de 0-meting in 2006 lijkt de ouderlijke bijdrage tijdens de 1-meting in 2008 lager te zijn geworden. In 2006 had 59,6% van de kindercentra een inkomen uit ouderlijke bijdragen van Naf. 75.000 of minder op jaarbasis, in 2008 is dit percentage gestegen naar 77,7%. Er zijn maar weinig kindercentra met ouderlijke bijdragen die de Naf. 200.000 overstijgen, in 2006 is dat slechts 3,4%, in 2008 4,9%.

7.9.2 Vraagprijs kinderopvang

De vraagprijs die kindercentra op Curaçao doorberekenen voor een opvangplaats is erg divers en varieert tussen de Naf. 35,- tot ruim Naf. 800,- per maand. Een groot verschil dus. De overheid hanteert momenteel een normbedrag van Naf. 350,- per maand, de kindercentra zijn echter vrij in het bepalen van een eigen prijs.

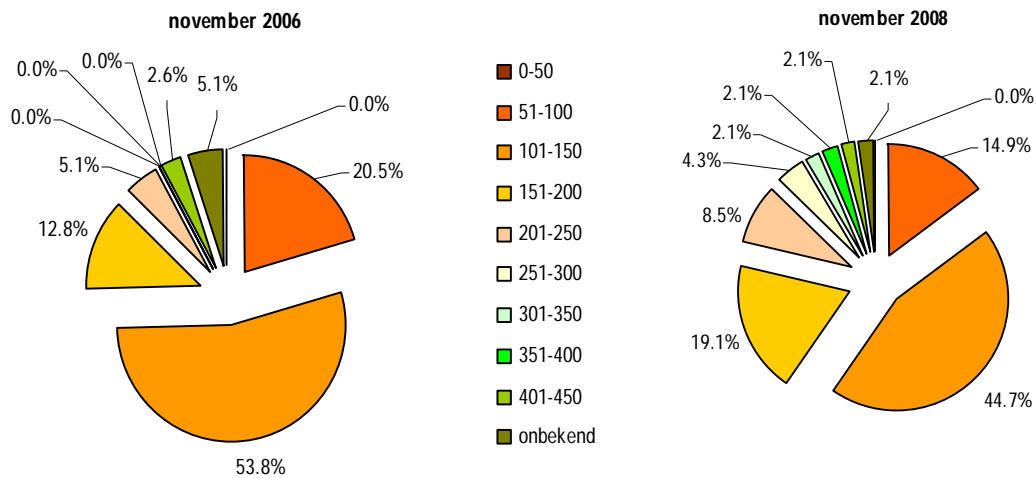
tabel 47: overzicht vraagprijs hele dagopvang met eten

Hoewel het bedrag dat kindercentra aan ouders vragen nog steeds relatief laag is, is de prijs tussen 2006 en 2008 gestegen. In 2006 vroegen kindercentra gemiddeld Naf. 216,80 voor hele dagopvang met eten, in 2008 is dat Naf. 246,30. Vroeg in 2006 nog ruim $\frac{2}{3}$ (68,2%) minder dan Naf. 200,- voor het opvangen van een kind, in 2008 is dit aantal gedaald tot iets meer dan de helft (50,8%) van de kindercentra.

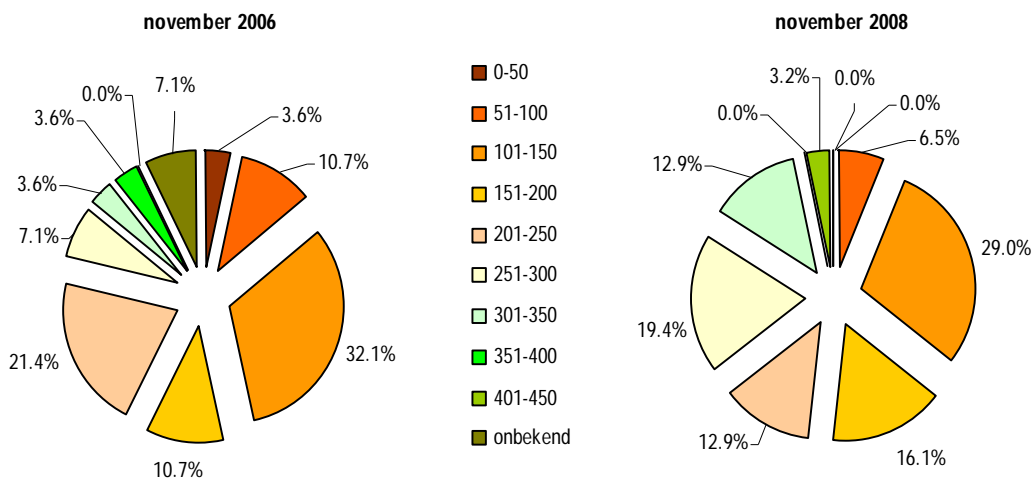
De situatie ten aanzien van de halve dagopvang is nog sterker veranderd.

tabel 48: overzicht vraagprijs halve dagopvang met eten

Net als de gevraagde prijs voor hele dagopvang is ook de prijs voor halve dagopvang in 2008 gestegen ten opzichte van 2006. In 2006 vroeg ongeveer $\frac{3}{4}$ (74,3%) van de kindercentra die halve dagopvang aanbieden een bedrag van maximaal Naf. 150,- per maand, tijdens de 1-meting van 2008 is dat aantal gedaald tot 59.6%. Gemiddeld werd in 2006 en 2008 voor halve dagopvang inclusief eten een bedrag gevraagd van respectievelijk Naf. 136,50 en Naf. 176,48.

tabel 49: overzicht vraagprijs halve dagopvang zonder eten

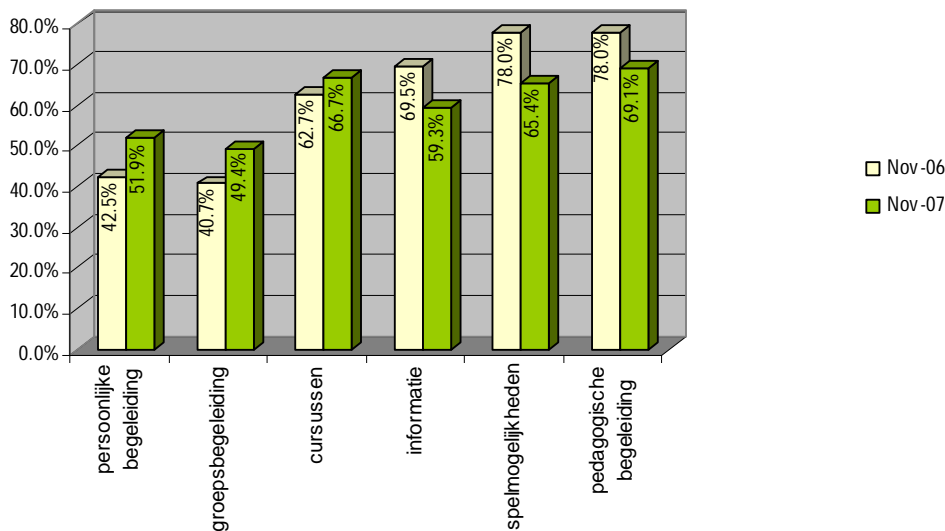
Binnen de categorie "ouderbijdrage halve dagopvang zonder eten" is minder sprake van prijsverhogingen maar meer van onderlinge verschuivingen in prijs. Het percentage kindercentra dat minder dan Naf. 200,- voor halve dagopvang vraagt is slechts licht gewijzigd in 2008 vergeleken met 2006: respectievelijk 51,6% en 57,1 %. Alleen bij de hogere prijsklassen is wel sprake van behoorlijke verhogingen. In 2006 vroeg 14,3% een bedrag van Naf. 250,- of meer per maand, in 2008 is dit percentage gestegen naar 35,5%. Opvallend is wel dat de gemiddelde prijs voor halve dagopvang zonder eten hoger is dan voor halve dagopvang met eten. Dat is zeer waarschijnlijk te verklaren doordat speelscholen die enkel halve dagopvang zonder eten bieden een hogere prijs hanteren dan kindercentra die naast hele ook halve dagopvang bieden.

Hoewel bij veruit de meeste kindercentra (81,5%) het inkomen van de ouders niet bekend is, wordt in sommige situaties wel een korting gegeven. In 2008 is ongeveer de helft (54,3%) bereid ouders een korting te geven als zij kenbaar maken een laag inkomen te hebben, 76,5% van de kindercentra geeft een korting als meer dan één kind uit een gezin het kindercentrum bezoekt. Dat is een kleine verandering ten opzichte van 2006 toen 40,7% een lagere prijs berekende voor ouders die aangeven de opvang moeilijk te kunnen betalen en 78,0% korting gaf bij meer bezoekende kinderen uit één gezin.

7.10 Ondersteuningsbehoefte

Bij het eerder in dit rapport behandelde onderdeel deskundigheidsbevordering hebben de kindercentra reeds kenbaar gemaakt waar op dat terrein hun behoeftes liggen. Daarnaast is een vraag aan de kindercentra gesteld waarin ze algemene ondersteuningsbehoeftes kenbaar konden maken.

tabel 50: ondersteuningsbehoefte kindercentra

Hoewel afgenomen ten opzichte van 2006, blijkt nog steeds een behoorlijk grote behoefte binnen de kindercentra te bestaan aan pedagogische begeleiding en spelmogelijkheden. Het feit dat de behoefte aan spelmogelijkheden is afgenomen heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat een behoorlijk aantal kindercentra het afgelopen jaar educatief- en spelmateriaal aangeboden kreeg. Behoeftte aan persoonlijke begeleiding, groepsbegeleiding en cursussen zijn toegenomen. Aanvullend op de in de vragenlijst genoemde ondersteuningsvormen heeft 16,0% opgemerkt graag meer speelgoed te ontvangen, 6,2% zou graag meer via de overheid gesubsidieerde kinderen (subjectsubsidie en/of sociale vormingsplicht) bij hun centrum geplaatst zien en 3,7% wil ondersteuning bij infrastructurele zaken. Tot slot heeft 8,6% van de kindercentra uit de 1-meting spontaan aangegeven het jammer te vinden dat ze niet bij het verbeteringstraject zijn betrokken en daardoor ook niet in aanmerking kwamen voor computers en randapparatuur.

8. Resultaten kostprijsanalyse

8.1 Inleiding

In 2001 heeft het eilandgebied Curaçao een eerste kostprijsberekening laten maken voor de kinderopvang, uitgaande van de invoering van de minimum kwaliteitseisen. Het in die tijd vastgestelde normbedrag wordt door de overheid tot op dit moment gehanteerd als uitgangspunt bij de subsidiëring van kinderopvangplaatsen. Uit de 0-meting in 2006 kwam naar voren dat de bedragen die kindercentra zelf vaststellen voor niet gesubsidieerde kindplaatsen niet alleen niet met het door de overheid vastgestelde bedrag overeenkomen, maar onderling ook zeer sterk variëren. Kindercentra zijn uiteraard vrij in het zelf bepalen van de prijs, maar tegelijkertijd is het de vraag of de kindercentra met deze kostprijs in staat kunnen zijn te voldoen aan de minimumkwaliteitseisen.

In dit hoofdstuk wordt de kostprijsberekening nogmaals onder de loep genomen, worden vergelijkingen getrokken met situaties elders in de wereld en wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe kostprijsbenadering die beter aansluit bij de huidige praktijksituatie.

8.2 Methodiek normkosten kinderopvang Curaçao 2001

Op verzoek van de overheid heeft Capaz Consulting in september 2001¹⁶, in samenwerking met de toenmalige overheidsdienst Secretariaat Gesubsidieerde en Getarifeerde Instellingen, een handleiding normbekostiging Kinderopvang samengesteld. Deze normbekostiging is destijds bedoeld om de overheid in staat te stellen beleid te ontwikkelen en subsidiebedragen vast te stellen. Deze subsidiebedragen worden gekoppeld aan kwaliteitsnormen en meegenomen in de prestatieafspraken die de overheid met de gesubsidieerde instellingen maakt.

Er is een gestandaardiseerde kostprijsberekening gemaakt voor alle (welzijns)instellingen, die ook op de kindercentra is toegepast. Daarbinnen zijn de volgende kostencategorieën gedefinieerd:

- huisvestingskosten
- personeelskosten
- kosten primair proces
- overige kosten

¹⁶ Capaz Consulting, "Handboek methodiek normkosten Kinderopvang, handleiding om te komen tot normkosten voor gesubsidieerde en getarifeerde instellingen", secretariaat GGI, Curaçao, september 2001

Vanuit de totale kostenberekening per kindercentrum is, op basis van het aantal kinderen dat het betreffende kindercentrum bezoekt, een kostprijs per kind berekend.

In de data analyse zijn door Capaz Consulting 3 kindercentra nader onderzocht. De verdeling in kostencategorieën zag er als volgt uit:

	kindercentrum 1	kindercentrum 2	kindercentrum 3
huisvestingskosten	7%	9%	9%
personeelskosten	83%	79%	80%
primaire proceskosten	7%	6%	7%
overige kosten	3%	5%	5%
totaal	100%	100%	100%

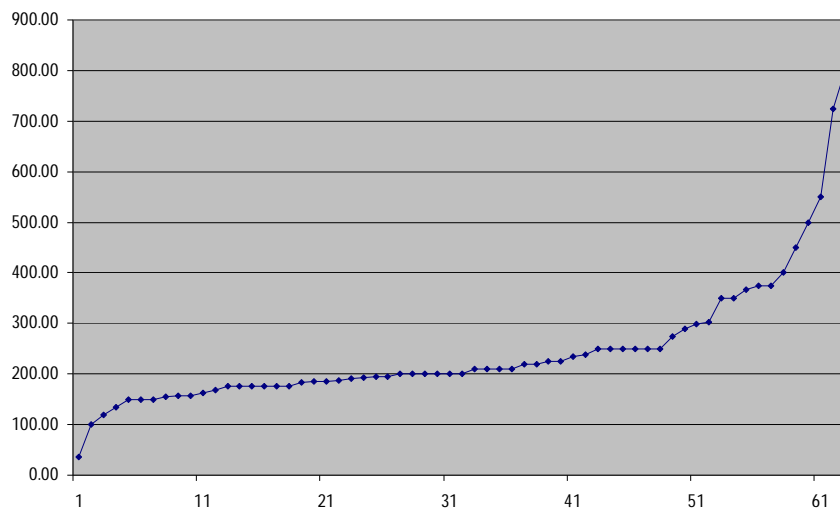
Duidelijk is dat personeelskosten veruit de grootste kostenpost is op de exploitatiebegroting van de kindercentra. Naar aanleiding van de data analyse van Capaz Consulting heeft Eilandgebied Curaçao in 2001 de normbekostiging voor een volledige opvangplaats per kind per maand vastgesteld op Naf. 350,--.

8.3 Huidige situatie vraagprijs Curaçao

Op Curaçao wordt door de meeste kindercentra gewerkt met een vraagprijs per maand, in sommige gevallen gedifferentieerd naar het aantal dagen dat een kind het centrum bezoekt. Veel kindercentra hanteren echter slechts 2 prijzen, voor hele en halve dagen ongeacht het aantal dagen dat een kind naar de crèche gaat.

In de 0-meting in 2006 kwam reeds het opvallende verschijnsel naar voren dat de prijzen die gevraagd worden voor het opvangen van een kind binnen de kinderopvangcentra heel erg variabel zijn. In de 1-meting wordt dit verschijnsel nogmaals bevestigd.

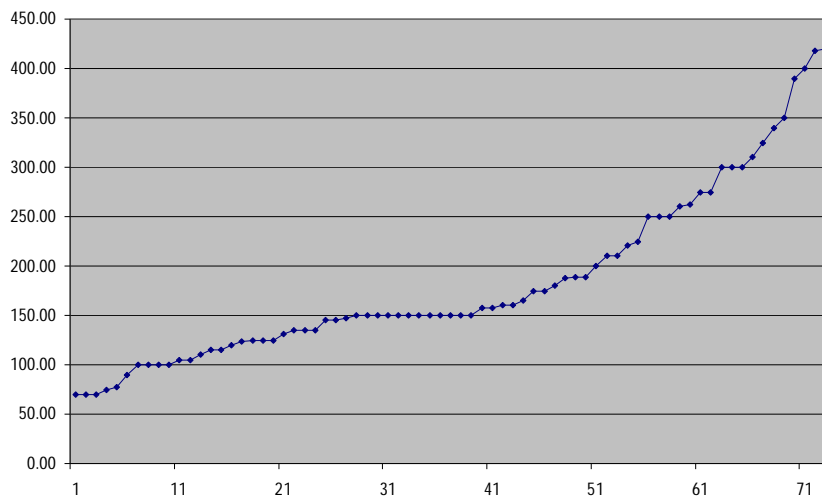
tabel 51: variatie prijs kindercentra hele dagopvang 2008

Zoals uit de grafiek blijkt hanteert 50,8% van de kindercentra uit de 1-meting een vraagprijs van Naf. 200,00 of minder per maand voor een volledig kinderopvangplaats. De meeste kindercentra vragen een prijs tussen de Naf. 100,00 en Naf. 200,00 per maand, slechts 17,5% vraagt het door de overheid gestelde normbedrag van Naf. 350,00 of meer per maand. De gemiddelde prijs die gevraagd wordt voor hele dagopvang bedraagt Naf. 246,30 per maand.

De prijsvariatie voor halve dagopvang ziet er iets anders uit, de verschillen in prijzen zijn groter, vooral in de hogere prijsklassen. Ruim de helft (53,4 %) vraagt Naf. 150,00 of minder voor volledige opvang voor halve dagen. De gemiddelde prijs voor halve dagopvang is Naf. 176,48.

tabel 52: prijsvariatie halve dag opvang 2008

Gelet op de lage vraagprijs lijkt het erop dat bij veel kindercentra op Curaçao momenteel de vraagprijs niet gerelateerd is aan de reële kostprijs. In paragraaf

8.4 Kostprijsberekening kinderopvang elders

8.4.1 Nederland

Anders dan op Curaçao wordt in Nederland de vraagprijsprijs van de kinderopvang berekend op basis van kindplaatsen. Het verschil is het uitgangspunt dat een kinderopvangplaats in principe door meer kinderen bezet kan worden omdat niet alle kinderen elke dag een kindercentrum bezoeken. Op Curaçao wordt tot nu toe hier in de kostprijsberekening geen rekening mee gehouden. De differentiatie die door de kindercentra gehanteerd wordt is veelal beperkt tot 2 vraagprijzen: hele dagen en halve dagen bezoek aan een kindercentrum. Gekoppeld aan de keuze te werken met kosten per kindplaats wordt in Nederland een uurtarief gehanteerd. Elke ouder krijgt maandelijks een

rekening waarin het aantal uren dat zijn kind de kinderopvang heeft bezocht, vermenigvuldigd met het uurtarief, wordt doorberekend. Het maximale uurtarief wordt jaarlijks door de overheid vastgesteld. In 2009 bedraagt de vraagprijs voor reguliere kinderopvang maximaal 6,10 Euro per uur. Dit maximale bedrag betekent niet dat kindercentra geen hogere tarieven mogen vragen, maar geeft de grens aan waarover de gebruikers een bijdrage van de werkgever en een inkomensafhankelijke subsidie van de overheid kunnen ontvangen.

Het maximale uurtarief is berekend op basis van werkelijke kosten en is voor het eerst vastgesteld in 2004, gerelateerd aan de invoering van de Wet op de Kinderopvang in 2005. Als voorbereiding op deze wet heeft het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken door Deloitte een kostprijsberekening uit laten voeren. In het onderzoek zijn de op dat moment gehanteerde uurtarieven opgevraagd bij 75 kinderdagverblijven. Deze tarieven varieerden, ten tijde van het onderzoek in 2004, tussen de 4,70 Euro en 5,88 Euro per uur, gemiddeld 5,26 Euro per uur. Uitgaande van een gemiddelde volledige dagopvang van 10 uur per dag betekent dit dat een volledig opvangplaats in Nederland in 2005 gemiddeld ongeveer 1130 Euro kostte en in 2009 1311 Euro.

Opvallend is dat door Deloitte is vastgesteld dat er in Nederland in 2004 in bijna $\frac{3}{4}$ (72%) van de situaties sprake is van een bedrijfsplaats, oftewel dat de opvangplaats (gedeeltelijk) door de werkgever worden bekostigd, 17% is een particuliere plaats, 8% is gesubsidieerd en 3% betreft opvangplaatsen die door onderwijsinstellingen zijn ingekocht ten behoeve van de opvang van kinderen van nieuwkomers.

Nederland voert ook een beleid ten aanzien van gastouderopvang. Binnen de Wet op de Kinderopvang die in 2005 is ingevoerd worden 2 types gastouderschap onderscheiden: formeel en informeel gastouderschap. Met formeel gastouderschap wordt bedoeld op kinderopvang op het woonadres van een gastouder of de ouder(s) die tot stand komt door bemiddeling van een gastouderbureau en die betrekking heeft op ten hoogste vier kinderen, naast eventuele eigen kinderen van de gastouder, onder bepaalde voorwaarden is opvang van zes kinderen mogelijk. Informeel gastouderschap is de opvang die niet via bemiddeling van een gastouderbureau tot stand komt, maar via het informele circuit, bijvoorbeeld bij oma en opa's. Door de jaren heen zijn de door de overheid vastgestelde maximum tarieven voor formeel gastouderschap gelijk getrokken aan de kinderopvang. In 2009 bedraagt de maximum uurprijs voor gastouderopvang net als voor kinderopvang of buitenschoolse opvang 6,10 Euro per uur.

8.4.2 Arabische landen

In maart 2008 is door de Nederlandse Bernard van Leer Foundation¹⁷ een methodiek ontwikkeld om op gefundeerde wijze een inschatting te kunnen maken van de kosten van vroeg kinderlijke zorg en ontwikkeling (VKZO), die toegepast is in een groot aantal Arabische landen. De achterliggende reden van de Bernhard van Leer Foundation voor een dergelijk onderzoek was niet om, zoals de opdracht voor dit Curaçaose onderzoek, een realistische kostprijs voor kinderopvang te berekenen. Het motief hiervoor lag vooral in het toegankelijker maken van vroegkinderlijke zorg en educatie voor kwetsbare kinderen en kinderen in achterstandsposities door financierders (vaak overheden) een concreet beeld te geven van de kosten van kinderopvang en andere vormen van vroegkinderlijke zorg en hen te stimuleren deze gelden ook daadwerkelijk voor deze doeleinden vrij te maken. Hoewel Curaçaose situatie moeilijk vergeleken kan worden met de situatie in de Arabische landen waar het onderzoek heeft plaatsgevonden, kunnen een aantal uitgangspunten wel gebruikt worden bij de kostprijsberekening, zoals de opsomming van een aantal voor de kostprijs belangrijke aspecten:

- De kostprijs voor VKZO is opgebouwd uit een belangrijk economische principe: de kosten die gemaakt moeten worden om een kind een vastgesteld programma kinderopvangprogramma aan te bieden waarbij bepaald is wat de ideale, of bij beperkte financiële middelen minimale, invulling is van dit opvangprogramma;
- De kosten worden bepaald door de schaalgrootte, inhoud van het aanbod en is tevens afhankelijk van de grootte van de potentiële doelgroep. De Bernhard van Leerstichting hanteert hierbij streefcijfers van de EU die stellen dat ongeveer 33% van de kinderen van 0-3 jaar en 90% van de 3-jarige kinderen een voorschoolse opvang / educatievoorziening bezoekt of zal bezoeken.
- Voor kinderen van 3 jaar en ouder geldt veelal wel een educatief motief om hen een kinderopvang en/of speelschool te laten bezoeken. Echter om jongere kinderen van 0-2 jaar naar een opvangvoorziening te brengen ligt bij ouders meestal geen educatief maar een economisch argument ten grondslag, namelijk dat zij hun handen vrij hebben om te werken en inkomen te genereren.
- Grofweg is de kostprijs voor kinderopvang te verdelen in 2 componenten: de salariscomponent en de niet-salariscomponent, met een geschatte verdeling van respectievelijk ongeveer 60% en 40%.

¹⁷ Ravens, Jan van en Carlos Aggio, "Expanding early childhood care and education: How much does it cost?; a proposal for a methodology to estimate the costs of early childhood care and education at macro-level, applied to the Arab States", Bernard van Leer Foundation, Working Papers in Early Childhood Development no. 46, March 2008

De verdeling in salaris- en niet-salariscomponent zoals door de Bernard van Leer Foundation gemaakt voor de Arabische landen wijkt af van wat eerder in zowel Nederland als op Curaçao is bevestigd, namelijk een verdeling van ongeveer 70% en 30%.

8.4.3 Verenigde Staten

In de Verenigde Staten¹⁸ wordt veel gebruik gemaakt van kinderopvangvoorzieningen, ongeveer 64% van alle moeders met kinderen onder de 5 jaar maken deel uit van de arbeidsmarkt. De vraag is groter dan het aanbod. In 2008 bezoeken 11,3 miljoen kinderen jonger dan 5 jaar gemiddeld 36 uur per week een opvangvoorziening omdat hun moeder werkt. Er zijn echter maar 10,8 miljoen opvangplaatsen die voldoen aan de wettelijke voorwaarden, waardoor de vraagprijs voor kwalitatief goede opvang behoorlijk wordt opgedreven. In sommige centra zijn de kosten voor een kinderopvangplaats duurder dan de kosten voor het bezoeken van een universiteit. Collegegeld voor een universiteitsplaats kost in de Verenigde Staten U\$ 6.185 in 2008, terwijl voor een volledige opvangplaats in de kinderopvang vaak meer dan het dubbele wordt betaald.

Gemiddeld wordt in de Verenigde Staten U\$611 per maand aan volledige kinderopvang uitgeven voor één kind, de kostprijs varieert tussen de U\$ 378 en U\$1.216 per maand. Vooral in grote steden zoals New York en Boston zijn de opvangkosten hoog, gemiddeld meer dan U\$ 1.000 per maand. In de praktijk betekent dit dat kinderopvang een groot gedeelte van het huishoudbudget van Amerikanen opslokt. Ouders zijn maandelijks meer geld kwijt aan kinderopvang dan ander huishouduitgaven zoals bijvoorbeeld voeding, huur of een hypotheek. Voor éénoudergezinnen is kinderopvang feitelijk onbetaalbaar. Afhankelijk van de staat waar mensen wonen gaat $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$ van de maandelijkse inkomensten van eenouder gezinnen naar kinderopvang¹⁹. In de Verenigde Staten is kinderopvang een private aangelegenheid, er zijn nauwelijks subsidiemogelijkheden.

Uit een onderzoek naar de relatie tussen kosten en kwaliteit in de Verenigde Staten in 1996²⁰ bleek dat in die tijd het gemiddelde budget voor de volledige opvang van één kind U\$ 403 bedroeg. Van dit bedrag ging 70% naar personele lasten, 14% naar huisvestingskosten, 5% naar voeding, 9% naar andere operationele kosten en 2% was overhead. Er bleek een opvallend verschil tussen for-profit en non-profit centra te zijn. Niet zo zeer in totaal budget, maar wel in de allocatie van kosten. Non-profit centra geven in verhouding meer geld uit aan personele lasten (79% tegenover 62% bij profit organisaties). Bij huisvestingskosten is dat net andersom, non-profit centra geven 7% van het totale budget uit aan huisvestingslasten,

¹⁸ *Child Care in America: 2008 State Fact Sheets*

¹⁹ NACCRAA, *Parents and the high price of child care, 2008 update*

²⁰ Helburn, Suzanne W. and Carolee Howes, *Child Care Cost and Quality, in the Future of Children / Financing Child care – no. 2 – Summer /Fall 1996*

bij profit organisaties is dag 20%. Ook valt op dat centra die langere openingstijden hebben, de maximale capaciteit aan kinderen gevuld hebben of grote aantal kinderen opvangen over het algemeen lager uitvoeringskosten per uur hebben zonder dat dat ten koste gaat van de kwaliteit.

8.5 Internationale vergelijking van data en kostprijzen

Uiteraard zijn zowel de kwaliteit als de prijzen in elk land gerelateerd aan specifieke culturele factoren, normen en definities en zijn de uitgangspunten en meetmomenten ook vaak niet gelijk. Deze data kunnen dus niet zonder meer in zijn algemeenheid met elkaar vergeleken worden. Wel is het mogelijk, met deze kanttekening in gedachten, bepaalde facetten met elkaar te vergelijken.

tabel 53: internationale vergelijking data en kostprijzen

	Curaçao	Nederland	V.S.
gemiddelde ouderbijdrage volledige kinderopvangplaats per maand ²¹	246,30 ²²	3.015,30 ²³	1.099,80 ²⁴
gemiddeld bruto huishoudinkomen per maand	3.557,00 ²⁵	6.037,50 ²⁶	8.761,00 ²⁷
gemiddeld bruto huishoudinkomen één-ouder-gezin	2.425,00 ²⁸	4.964,00 ²⁹	4.324,00 ³⁰
percentage kinderopvangkosten van gemiddeld huishoudinkomen	6,9%	49,9%	12,6%
percentage volledige kinderopvangkosten van gemiddeld huishoudinkomen één-ouder-gezin	10,2%	60,7%	25,4%
ouderbijdrage volledige kinderopvangplaats voor een gezin met een laag inkomen	25,00 ³¹	174,80 – 627,90 ³²	---
wie betaalt de kosten voor een kinderopvangplaats	* ouders * beperkte door de overheid gesubsidieerde plaatsen * nagenoeg geen bijdrage werkgevers	* ouders * inkomensgebonden overheidssubsidie * verplichte werkgeversbijdrage	* ouders * beperkte subsidie-mogelijkheden voor gezinnen met een zeer laag inkomen
bruto maandsalaris beroepskracht kinderopvang	1.300,00 ³³	4.600,00 ³⁴	2.823,00 ³⁵
opleidingseisen beroepskracht kinderopvang	LBO voor speelscholen MBO voor crèches ³⁶	diverse MBO-opleidingen	in meer dan de helft van alle staten worden geen opleidingseisen gesteld ³⁷

²¹ Alle prijzen zijn omgerekend in Antilliaanse guldens tegen een koers van 1 US\$ = Naf. 1,80 en 1 Euro = Naf. 2,30

²² Bron: zie hoofdstuk 7, cijfers 2008

²³ Bron: Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2008, cijfers 2009

²⁴ Bron: NACCRAA, Parents and the high price of child care, 2008 update

²⁵ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Modus Statistisch Magazine, jaargang 8 nummer 1, data 2006

²⁶ Bron: Centraal Bureau van de Statistiek, cijfers 2007,

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70843ned&D1=a&D2=0-18&D3=0&D4=l&HD=080523-1711&HDR=G3,G2,T&STB=G1>

²⁷ Bron: US Census Bureau, data 2006, <http://www.census.gov/compendia/statab/tables/09s0676.pdf>

²⁸ zie noot 23

²⁹ Bron: Centraal Bureau van de Statistiek, cijfers 2007,

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70843ned&D1=a&D2=0-18&D3=0&D4=l&HD=080523-1711&HDR=G3,G2,T&STB=G1>

³⁰ zie noot 25

³¹ Ouders met een inkomen van Naf. 1.500 of minder komen in aanmerking voor een gesubsidieerde plek en dragen dan maximaal Naf. 25,00 per maand zelf bij; er is echter een beperkt aantal gesubsidieerde kinderopvangplaatsen beschikbaar

³² Bron: Internationaal vergelijkend onderzoek kinderopvang, Capgemini, cijfers 2007, afhankelijk van gezinssituatie (één of twee oudergezin) en hoogte van gezinsinkomen

³³ Bron: geschat op basis van CAO kindercentra + informatie kindercentra uit onderzoek 1- meting

³⁴ Bron: geschat op basis van CAO salarisniveau pedagogisch medewerker kinderopvang 2009,

<http://www.gobnet.nl/beroep.php?id=70&p=5>

³⁵ NACCRAA, Parents and the high price of child care, 2008 update

³⁶ Eilandsverordening Kinderopvang Curaçao

³⁷ NACCRAA, Parents and the high price of child care, 2008 update

De verschillen tussen de Nederlandse, Amerikaanse en Curaçaose situatie ten aanzien van financiële situatie kinderopvang zijn groot. De kosten van kinderopvang ten opzichte van het bruto inkomen zijn op Curaçao met 6,9% erg laag. Ook een één-ouder-gezin is, vergeleken met Nederland en de Verenigde Staten, slechts een relatief klein gedeelte (10,2%) van haar inkomen kwijt aan kinderopvang. In Nederland zijn de kinderopvangkosten hoog, maar worden de kosten door een combinatie van werkgeversbijdragen en overheidssubsidie naar rato van inkomen gecompenseerd.

8.6 Relatie kostprijs / vraagprijs en kwaliteit

In de praktijk blijkt, niet alleen op Curaçao maar ook elders in de wereld, niet alleen de kostprijs, maar ook de kwaliteit erg te variëren. In zijn algemeenheid wordt gemakkelijk de aanname gedaan dat kwalitatief goede kinderopvang duurder is dan kinderopvangvoorzieningen waar minder kwaliteit wordt geboden. Gelet op het feit dat kinderopvang een arbeidsintensieve sector is, waarbij de kwaliteit van de mensen erg bepalend is voor de kwaliteit binnen de opvang, is dat ook vaak zo. En het is logisch dat de salarissen van beter gekwalificeerde beroepskrachten hoger liggen dan van lager opgeleide beroepskrachten. Beter gekwalificeerde krachten zijn over het algemeen beter in staat op een sensitieve en positieve manier met kinderen om te gaan in hun, spel- en educatieve activiteiten en het managen van het gedrag van kinderen. Dat heeft onmiddellijk zijn effect op de cognitieve, sociale- en taalontwikkeling van kinderen.

Een dergelijke visie kan beter toegepast worden in kleine groepen, wat betekent dat er relatief meer beroepskrachten nodig zijn. Met andere woorden het leidster-kindratio is een belangrijk aspect in de relatie tussen kostprijs en kwaliteit. Kindercentra met hoger opgeleid personeel heeft bijna altijd kleinere groepen en een hoge leidster-kindratio.

Ook de eisen van de consument spelen een belangrijke rol, hoe hoger de eisen door de zowel de gebruiker (ouders) als betalers (ouders, overheid, werkgevers) worden gesteld, hoe meer de aanbieders in de kinderopvang geneigd zullen zijn hogere kwaliteit aan te bieden. Onvermijdelijk zal daardoor de prijs stijgen.

De variatie in de prijs is daarnaast te verklaren uit het feit dat er tussen de kindercentra verschillen bestaan ten aanzien van wel of geen verlengde openstelling, luiers wel of niet inbegrepen, voeding wel of niet inbegrepen en wel of geen additionele kosten.

Hoewel ouders het beste voor hun kinderen voor hebben blijkt dat de manier waarop ouders naar de relatie tussen kwaliteit en kosten kijken ander is dan onderzoekers doen. Ouders en verzorgers schenken minder aandacht aan structurele aspecten van kwaliteit zoals bijvoorbeeld opleidingsniveau en of het kindercenter wel of geen vergunning heeft.

8.7 Analyse huidige kostprijsberekening Curaçao

Om d.d. 2009 tot een aangepaste kostprijsberekening van de kinderopvang op Curaçao te komen zijn met 5 kindercentra vervol ginterviews gehouden. Deze 5 kindercentra zijn na analyse van alle retour ontvangen enquêtes geselecteerd op basis van de volgende criteria:

- het kindercentra voldoet zo goed mogelijk aan de minimum kwaliteitseisen
- de directrice van het kindercentrum heeft een HBO achtergrond
- het kindercentrum heeft een rechtspersoon
- er is geen sprake van een kleinschalig kindercentrum, er worden minimaal 20 kinderen opgevangen
- er is sprake van een variëteit in op dit moment gehanteerde kostprijs

In de vervol ginterviews is gesproken over de kostprijs, de manier waarop het kindercentrum deze kostprijs heeft berekend, of deze prijs kostendekkend is, zo niet hoe wordt het kindercentrum draaiend gehouden, hoe het zit met de salarisstructuren en hoe de exploitatiebegroting er uitziet, uitgesplitst in 3 componenten:

- *directe kosten*
Hiertoe behoren alle kosten die het kindercentrum direct maakt bij de uitvoering van haar product en die niet tot de personeelskosten behoren, zoals bijvoorbeeld speelgoed, voeding, educatieve materialen, etc..
- *inzet personeel*
De kosten voor inzet van personeel bestaat uit de brutoloonkosten inclusief vakantiegeld en werkgeversbijdrage sociale lasten, overige personeelskosten zoals bijvoorbeeld kosten voor deskundigheidsbevordering, tegemoetkoming premies ziektekosten, etc..
- *indirecte kosten*
Onder indirecte kosten vallen huisvestingskosten behorende bij eigendom of huur van de accommodatie, kosten van aanschaf en afschrijving van apparatuur en inventaris zoals computers, kantoormeubilair, inventaris, etc. en overige kosten zoals bijvoorbeeld administratiekosten, accountantskosten, rente over bankkredieten, etc..

tabel 54: vergelijking info kosten en kwaliteit 5 kindercentra t.b.v. kostprijsberekening³⁸

	kindercentrum 1	kindercentrum 2	kindercentrum 3	kindercentrum 4	kindercentrum 5
rechtspersoon	stichting	stichting	stichting	eenmanszaak	stichting
maximaal aantal kinderen 0 – 4 jaar	maximaal 80	maximaal 65	maximaal 110	maximaal 45	maximaal 100
daadwerkelijk aantal kinderen 0 – 4 jaar ³⁹	104	31	83	46	29
vraagprijs volledige kinderopvang	485,00	500,00	267,50 – 350,00	700,00	75,00 – 170,00
basis kostprijsberekening	gebaseerd op reële maandlasten	gebaseerd op reële maandlasten en marktprijs vergelijkbare kinderopvang	gebaseerd op "traditie" en normbedrag overheid	gebaseerd op reële maandlasten	gebaseerd op "traditie" en bedrag dat ouders kunnen betalen
wie betaalt kostprijs	ouderlijke bijdrage	werkgeversbijdrage, ouderlijke bijdrage, subsidie particuliere fondsen	overheidssubsidie en ouderlijke bijdragen	ouderlijke bijdrage	ouderlijke bijdrage
leidster / kind ratio	0 – 1½ jaar 1 : 6 1½-2 jaar 1 : 6 2 jaar 1 : 7 3 jaar 1 : 8	0 jaar 1 : 4 1 jaar 1 : 8 2 jaar 1 : 8 3 jaar 1 : 8	0 jaar 1 : 4 1 jaar 1 : 6 2 jaar 1 : 8 3 jaar 1 : 8	0 – 1½ jaar 1 : 5 1½-2½ jaar 1 : 8 2½ - 4 jaar 1 : 8	0 jaar 1 : 4 1 jaar 1 : 4 2 jaar 1 : 7 3 jaar 1 : 7
achtergrond leidsters op de groep	altijd 2 beroepskrachten, eventueel aangevuld met stagiaires	altijd 2 beroepskrachten, eventueel aangevuld met stagiaires	---	altijd 2 beroepskrachten, eventueel aangevuld met stagiaires	1 beroepskracht aangevuld met hulpleidsters en stagiaires
bruto salarisniveau groepsleidsters	1.200 – 1.400	2.000,00	1.265,00	1.400 – 1.500	1.200 – 1.400
opvangtijden	7.00 – 17.30 uur	7.00 – 18.30 uur	6.30 – 18.00 uur	07.00 – 18.00 uur	06.00 – 18.00 uur
aanvullende info	<ul style="list-style-type: none"> • luiers niet inbegrepen • ouders moeten zelf voor babybed zorgen • later ophalen niet mogelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • luiers wel inbegrepen • ophalen na 18.30 uur kost Naf. 25,00 extra 	<ul style="list-style-type: none"> • luiers niet inbegrepen • ophalen na 18.00 uur kost Naf. 35,00 extra 	<ul style="list-style-type: none"> • luiers niet inbegrepen 	<ul style="list-style-type: none"> • luiers niet inbegrepen

tabel 55: overzicht exploitatiebudget 5 geselecteerde kindercentra uit 1-meting

	kindercentrum 1 ⁴⁰	kindercentrum 2	kindercentrum 3 ⁴¹	kindercentrum 4 ⁴²	kindercentrum 5 ⁴³
personele lasten per maand absoluut	13.459	---	33.159	3.362 ⁴⁴	1.070 ⁴⁵
directe kosten per maand absoluut	---	---	---	0	0
indirecte kosten per maand absoluut	---	---	---	4.854	848
overige kosten per maand absoluut ⁴⁶	10.800	---	13.453	---	---
totaal exploitatiekosten per maand	24.259	33.335 ⁴⁷	46.612	8.220	1.918
personele lasten per maand %	55,5%	---	71,1%	40,1%	55,8%
directe kosten per maand %	---	---	---	0%	0%
indirecte kosten per maand %	---	---	---	59,1%	44,2%
overige kosten per maand %	44,5%	---	29,9%	---	---
totaal exploitatiekosten per maand %	100%	100%	100%	100%	100%
aantal kinderen	85	60	105	30	29
gemiddelde kostprijs per maand per kind	286	556	443	274 ⁴⁸	66
gemiddelde vraagprijs per maand per kind	350,00	500,00	308,75	392,00	122,50

³⁸ Alle informatie is afkomstig uit de verzamelde gegevens van de kindercentra ten tijde van de 1-meting

³⁹ Het daadwerkelijke aantal kinderen varieert sterk binnen de centra, het hier weergegeven cijfer betreft het door de kindercentra zelf opgegeven aantal ten tijde van het onderzoek.

De aanpassingen in de subsidiesystematiek van kinderopvang door het eilandgebied Curaçao hebben grote gevolgen voor met name de huidige 9 gesubsidieerde kindercentra. Met het oog op deze ontwikkelingen is door de Federatie Kindercrèches Curaçao voor al deze kindercentra de financiële situatie in beeld gebracht.

tabel 56: overzicht exploitatiebudget 9 gesubsidieerde crèches

	creche 1	creche 2	creche 3	creche 4	creche 5	creche 6	creche 7	creche 8	creche 9
personele lasten per maand absoluut	48,083	35,955	23,500	11,054	12,661	13,616	33,159	19,433	25,758
overige kosten per maand absoluut	12,067	8,100	14,040	6,798	5,952	5,363	13,453	4,171	15,077
totaal exploitatiekosten per maand	60,150	44,055	37,540	17,853	18,614	18,978	46,612	23,603	40,835
personele lasten per maand %	79,9%	81,6%	62,6%	61,9%	68,0%	71,8%	71,1%	82,3%	63,1%
overige kosten ⁴⁹ per maand %	20,1%	18,4%	37,4%	38,1%	32,0%	28,2%	29,9%	17,7%	36,9%
totaal exploitatiekosten per maand %	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
aantal kinderen	96	90	85	45	40	40	105	56	85
gemiddelde kostprijs per kind per maand	627	490	442	397	465	474	444	422	480

De gemiddelde reële kostprijs bij de gesubsidieerde kindercentra bedraagt Naf. 471 per kind per maand. In werkelijkheid ligt de kostprijs hoger aangezien afschrijvingen en groot onderhoud niet in deze berekeningen zijn meegenomen.

Er bestaat een redelijk grote discrepantie tussen de kostprijs en de vraagprijs. Uit de informatie uit de jaarrekeningen van de in dit gedeelte van het onderzoek meegenomen kindercentra blijkt dat eigenlijk alle kindercentra op Curaçao hun vraagprijs relatief laag houden door bepaalde kosten niet op te voeren. Zo heeft bijvoorbeeld geen enkel kindercentrum afschrijvingen en onderhoud opgevoerd en worden er nauwelijks tot geen directe uitgaven gedaan.

⁴⁰ Deze cijfers zijn door het kindercentrum doorgegeven met als bron de jaarrekening 2007

⁴¹ Bron: "Kreches benchmarking en exploitatieprognoses" door Federatie Kindercrèches Curaçao

⁴² Deze cijfers zijn afkomstig uit de verlies en winstrekening 2007 van betreffend kindercentrum

⁴³ Deze cijfers zijn afkomstig uit de verlies en winstrekening 2006 van betreffend kindercentrum

⁴⁴ De personele lasten zijn laag, o.a. omdat de directrice geen salaris ontvangt.

⁴⁵ De personele lasten zijn laag, o.a. omdat de directrice geen salaris ontvangt en er met stagiaires gewerkt wordt.

⁴⁶ Als het niet mogelijk is vanuit de beschikbare cijfers een onderscheid te maken in directe en indirecte kosten zijn de kosten samengevoegd onder de post overige kosten.

⁴⁷ Dit kindercentra bestaat minder dan een jaar en heeft nog geen jaarrekening opgemaakt, het hier genoemde bedrag aan exploitatiekosten is een inschatting gemaakt door het kindercentrum tijdens het interview

⁴⁸ De gemiddelde prijs per kind per maand is relatief laag omdat de meeste kinderen het centrum alleen 's ochtends bezoeken.

⁴⁹ In de overige kosten zijn geen afschrijvingen en groot onderhoud meegenomen

9. Samenvatting en conclusies

Een van de doelen van het uitvoeren van een 1-meting was om vast te stellen in hoeverre de kindercentra zich de afgelopen 2 jaar in kwalitatieve zin ontwikkeld hebben.

Geconcludeerd kan worden dat er duidelijk sprake is van positieve ontwikkelingen. Als de resultaten van de 0- en de 1-meting vergeleken worden valt op dat:

- Er bij meer kindercentra sprake is van een rechtspersoon, vooral bij de crèches is een verbetering te constateren, bij de speelscholen is dat minder vaak het geval.
- Het aantal kindercentra dat de beschikking heeft over computerapparatuur is gegroeid, deze verbetering is rechtstreeks terug te voeren op een van de in het afgelopen jaar uitgevoerde verbetertrajecten. Toch heeft een aanzienlijk aantal kindercentra uit de 1-meting haar teleurstelling uitgesproken over het feit dat ze niet op de hoogte waren van dit traject en dus ook geen computers hebben gekregen.
- Het aantal 3-jarigen dat een kindercentrum bezoekt is toegenomen.
- Er is een lichte groei te constateren in de omvang van het aanbod naschoolse opvang.
- Het leidster-kind-ratio is verbeterd, in 2008 zijn er in verhouding met 2006 kleinere groepen en meer leidsters ter beschikking.
- Het opleidingsniveau van de beroepskrachten in de kindercentra is verbeterd, er zijn meer directrices met een HBO-opleiding. Opvallend is dat deze verbetering vooral bij stichtingen te zien is. Bij eenmanszaken is nog steeds vaak sprake van een lager opleidingsniveau (LBO of MBO) dan volgens de minimumkwaliteitseisen noodzakelijk is.
- De beschikbaarheid van educatief materiaal en speelgoed is verbeterd. Hier geldt echter dezelfde kanttekening als bij de computers dat diverse kindercentra in deze 1-meting aangegeven hebben niet van deze verbetering gebruik te hebben kunnen maken omdat ze niet er niet van op de hoogte waren.
- Tijdens de 0-meting hadden veel kindercentra geen duidelijk beeld bij een pedagogisch beleidsplan en konden ook geen concreet antwoord op deze vraag geven. In 2008 wordt door de kindercentra hier meer invulling aan gegeven en worden activiteiten bewuster georganiseerd. Echter de manier waarop de kindercentra hun plan omschrijven is redelijk summier, het blijft beperkt tot bijvoorbeeld "thematisch en projectmatig werken". Het is aan te bevelen de kindercentra te stimuleren bij de formulering van hun pedagogisch beleidsplan en daarbij in ieder geval aandacht te besteden aan de volgende aspecten:

- er staat in duidelijke en observeerbare termen beschreven hoe de emotionele veiligheid van de kinderen wordt gewaarborgd, welke mogelijkheden er voor kinderen zijn om hun persoonlijke en sociale competenties te ontwikkelen en de manier waarop de overdracht van normen en waarden aan de kinderen plaatsvindt;
 - er is duidelijk omschreven welke werkwijze binnen het centrum wordt gehanteerd, hoe groot de groepen maximaal zijn en hoe de leeftijdsopbouw (per groep) er uitziet;
 - de visie van het kindercentrum op de omgang met kinderen is concreet en duidelijk weergegeven.
- Er is bij meer centra sprake van personeelsregistratie.
 - Bij het samenstellen van het menu wordt er veel vaker gebruik gemaakt van door een diëtiste van de GGD opgestelde voedingsadviezen.
 - Voor wat betreft veiligheid blijken er iets meer kindercentra te zijn die een brandblusser hebben, echter de meeste centra laten de brandblusser niet jaarlijks servicen.
 - Er is op een aantal vlakken een verschil te constateren tussen de centra die alleen aan de 1-meting hebben meegedaan en de centra die zowel in de 0- als de 1-meting waren opgenomen. Bij de over het algemeen wat langer operationele kindercentra uit beide metingen is sprake van een gemiddeld lager opleidingsniveau van de directrice dan bij de recenter gestarte kindercentra uit de 1-meting. Van de centra die zowel in de 0- als 1-meting zijn opgenomen heeft een aanzienlijk hoger percentage de beschikking over een computer. Dat verschil is waarschijnlijk geheel toe te schrijven aan het feit dat in het verbetertraject aan een groot aantal kindercentra een computer is geschonken. Ook is er een verschil in ondersteuningsbehoefte binnen de kindercentra waargenomen. Bij kindercentra die alleen in de 1-meting zijn opgenomen is een grotere behoefte aan deskundigheidsbevordering geconstateerd dan bij kindercentra die in beide onderzoeken zaten. Ook hier is het verbetertraject daarvoor waarschijnlijk als oorzaak aanwijsbaar.

Verder komt uit het onderzoek naar voren dat er opvallend meer vrijwilligers en stagiaires ingezet worden binnen de kindercentra. Het lijkt erop dat hier het kostenaspect een rol speelt, waardoor er bij een aantal kindercentra niet twee beroepskrachten maar één beroepskracht en een stagiaire of vrijwilliger op een groep worden gezet.

De aard van de kwaliteitseisen zoals op Curaçao wordt nagestreefd wijkt in principe niet sterk af van wat internationaal gezien als voorwaarden voor kwalitatief goede opvang wordt gezien. Er zijn wel een aantal aspecten die extra aandacht verdienen:

- Specifieke aandacht voor de interactie tussen de leidsters en de kinderen. In zowel Amerikaans als Europees onderzoek is aangetoond dat het bezoeken van een voorschoolse voorziening op zich geen garantie biedt voor meer ontwikkelingskansen. Cruciaal voor het realiseren van ontwikkeling bij kinderen is de kwaliteit van de interactie tussen de leidsters en het kind. Om deze kwaliteit te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat medewerkers van kindercentra beter ingevoerd zijn op het gebied van educatie- en ontwikkelingspsychologie van het kind waarbij aandacht wordt besteed aan een aantal wezenlijk belangrijke interactievaardigheden: sensitiviteit, respect voor de autonomie van het kind, duidelijke structuur bieden en grenzen stellen, veel communicatie met het kind, gerichte en passende stimulering van het kind en het begeleiden van interacties tussen kinderen.
- Wat aansluit op het hierboven aangegeven belang van goede interactie tussen de leidster en het kind, is dat door middel van onderzoek vastgesteld is dat er een causale relatie bestaat tussen opleidingsniveau, houding van leidsters en interactiegedrag. Dit gegeven staft feitelijk het binnen de minimumkwaliteitseisen vastgestelde opleidingsniveau en pleit voor het realiseren van een sterker bewustzijn hiervan onder zowel de kindercentra als de ouders.
- Om kwaliteitsverbeteringen daadwerkelijk te kunnen realiseren moeten van de (lokale) overheid bepaalde garanties en randvoorwaarden verwacht kunnen worden, bijvoorbeeld in de vorm van professionalisering, voldoende financieringsmogelijkheden en een duidelijk en transparant accreditatieproces waarmee de kwaliteit én de prijs/kwaliteitverhouding van de kindercentra inzichtelijk gemaakt wordt.

De beoordeling van de kwaliteit van educatief materiaal en speelgoed door de kindercentra is zeer subjectief te noemen. Aan de ene kant wordt tijdens de interviews door ruim 70% van de kindercentra het materiaal als goed tot heel goed beoordeeld. Waarschijnlijk heeft het feit dat veel kindercentra vanuit het verbeteringstraject nieuw materiaal hebben gekregen daar een duidelijke rol bij gespeeld. Aan de andere kant is in januari 2009 een bericht in de lokale media verschenen⁵⁰ waarin gesteld wordt dat veel kindercentra kwalitatief goed spel en ontwikkelingsmateriaal ontberen. Belangrijke kanttekening bij dit bericht is dat het een beoordeling is van een Nederlandse instelling die de Curaçaose situatie met de Nederlandse vergelijkt. Bekend is echter dat kant en klaar educatief spelmateriaal erg duur is en de beschikbaarheid en de financiële mogelijkheden in de Curaçaose praktijk beperkt zijn. In die zin zijn de in hoofdstuk 6 beschreven suggesties voor de Indiase situatie, over hoe met weinig middelen de kwaliteit van het aanbod binnen

⁵⁰ Artikel in de *Amigoe* van donderdag 15 januari 2009: "Hulp voor kinderdagverblijven".

de kindercentra verbeterd kan worden, ook voor Curaçao interessant. Zo wordt onder andere het gebruik van bijvoorbeeld water en zand als goedkoop en zeer ontwikkelingsgericht educatief materiaal aangeraden, materialen die op Curaçao nog steeds erg weinig gebruikt worden.

Ook ten aanzien van deskundigheidsbevordering kunnen een aantal conclusies getrokken worden:

- Er blijkt bij een aantal centra, zeker de centra die de afgelopen jaren aan het verbeteringstraject hebben meegedaan, een zekere trainingsmoeheid te bestaan.
- Onder een aantal centra is duidelijk behoefte aan meertalige trainingen, met name Nederlandstalig.
- Het gebruik van een expliciet, duidelijk en relevant educatie / ontwikkelingsprogramma wordt aanbevolen. Met de invoering van High Scope en daaraan verbonden trainingen wordt hier op korte termijn in voorzien.
- Aansluitend op én de behoefte aan deskundigheidsbevordering én de soms aanwezige trainingsmoeheid zou er gekozen kunnen worden voor meer “trainingen-on-the-job”, oftewel begeleiding van professionals binnen de werksituatie. Met deze relatief laagdrempelige manier van trainen kunnen grote resultaten bereikt worden omdat de professionals heel concreet binnen de dagelijkse beroepspraktijk gecoacht en getraind worden.
- De kindercentra zelf vragen vooral naar trainingen op het gebied van communicatie, beroepshouding, EHBO, hygiëne, handvaardigheid en pedagogische begeleiding.

Verskil in prijs gaat over het algemeen onvermijdelijk samen met verschil in kwaliteit. Voor de Curaçaose kindercentra lijkt dat niet altijd op te gaan. Veel kindercentra zijn erg creatief in het zo laag mogelijk houden van de kosten: laag houden van de personele lasten door meer stagiaires en vrijwilligers in te zetten, de directrice als vrijwilliger in te zetten en dus geen salaris uit te betalen, geen afschrijvingskosten door te berekenen, zuinig zijn met materiaal en weinig tot geen nieuw materiaal aan te schaffen, ouders een specifieke bijdrage te vragen bijvoorbeeld in de vorm van het meebrengen van een eigen babybedje, etc.. Deze feiten maken het moeilijk een eenduidige relatie te leggen tussen prijs en kwaliteit en een reële vraagprijs vast te stellen.

Vraagprijzen worden door de kindercentra binnen de Curaçaose praktijk meestal niet vastgesteld op basis van reële kosten maar vaker op basis van traditie en wat ouders willen / kunnen betalen. Niet ten onrechte bestaat de angst dat veel ouders voor een ander kindercentrum zullen kiezen als de vraagprijs naar een meer kostendekkend niveau zou

worden gebracht. Het door de overheid vaststellen van een reële op de kostprijs afgestemde vraagprijs, een stimuleringscampagne dat zoveel mogelijk kindercentra ook daadwerkelijk deze vraagprijs gaan hanteren, een goed functionerend subsidiesysteem zodat gebruikers van kindercentra die deze prijs daadwerkelijk niet kunnen betalen kunnen terugvallen op een vangnet van financiële ondersteuning en het stimuleren van werkgevers om een bijdrage aan de financiering van kinderopvang te leveren zou een pakket van oplossingen voor dit probleem kunnen betekenen.

In de huidige situatie lijken veel ouders op Curaçao, net als in andere onderzoeken over andere Caribische eilanden naar voren is gekomen, een kindercentrum eerder op basis van prijs dan op basis van (de kwaliteit van) het aanbod uit te kiezen. Om ouders deze ruimte niet geheel te ontnemen, rekening te houden met het feit dat er op Curaçao veel mensen op of onder de armoedegrens leven⁵¹ en toch de minimumkwaliteitseisen en reële vraagprijsbenadering niet tekort te doen zou er door de overheid gekozen kunnen worden voor een accreditatiesysteem. Binnen dit accreditatiesysteem kunnen, door middel van bijvoorbeeld een sterrensysteem, 2 of meer verschillende kwaliteitsniveau's onderscheiden worden. Als randvoorwaarde voor een dergelijk model is het aan de overheid per niveau duidelijke kwaliteitsdefinities en daaraan gekoppeld minimale vraagprijzen te definiëren. Op die manier kan de prijs / kwaliteitsverhouding onder de kindercentra voor zowel gebruiker als aanbieder duidelijk onderscheiden worden. Gebruikers kunnen dan zelf afwegen of ze de voorkeur geven aan meer kwaliteit en dus een hogere prijs, of een lagere prijs en daaraan gekoppeld minder kwaliteit.

Maar, wat is dan een reële vraagprijs, gerelateerd aan een reële kostprijs? Een analyse van de prijsberekening vormde de tweede onderzoeksvraag binnen dit onderzoek. Nogmaals, de huidige totaal niet uniforme praktijksituatie maakt het niet gemakkelijk op deze vraag een antwoord te geven. Hoewel de 5 kindercentra die bij de analyse van de vraagprijs / kostprijs zijn betrokken allemaal redelijk tot goed voldoen aan de minimum kwaliteitseisen, is er sprake van een erg groot verschil in gehanteerde vraagprijzen. Bij deze 5 centra varieert de vraagprijs tussen de Naf. 75,00 en Naf. 700,00 voor een volledige opvangplaats per maand. Bij de 9 gesubsidieerde kindercentra is sprake van een vraagprijs voor een volledige opvangplaats die varieert tussen de Naf. 267,50 en de Naf. 350,00 per maand. Niet alle kinderen vullen een volledige opvangplaats, sommigen komen alleen 's ochtends of slechts enkele dagen. Gemiddeld wordt bij de 5 centra uit het onderzoek, bij benadering, een bedrag van Naf. 335,00 per kind per maand gevraagd.

⁵¹ Centraal Bureau voor Statistiek, *Berekening van de armoedegrens voor Curaçao, oktober 2008*

Duidelijk is dat deze vraagprijs zich in de praktijk meestal niet goed verhoudt tot de kostprijs. De kostprijs is in dit (sociologisch) onderzoek berekend op basis van door de instellingen verstrekte financiële gegevens en bezoekersaantallen. Bij de 5 centra uit het onderzoek is sprake van een gemiddelde kostprijs per kind per maand van Naf. 325,00, bij de 9 gesubsidieerde kindercentra is de gemiddelde kostprijs per kind per maand vastgesteld op Naf. 471,00. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat bij bijna alle kindercentra de kostprijs kunstmatig lager is gehouden dan reëel zou zijn, door bepaalde kosten niet te maken of niet mee te nemen. Als, bij benadering, de prijzen hierop gecorrigeerd zouden worden, komt de kostprijs van een volledige kinderopvangplaats waarschijnlijk uit op een bedrag tussen de Naf. 500,00 en Naf. 600,00 per kind per maand. Om een gespecificeerde berekening van deze reële kostprijs te maken is aanvullend financieel onderzoek noodzakelijk. Op dit moment hanteert meer dan de helft van alle kindercentra een vraagprijs van Naf. 200,00 of minder per maand voor een volledige kinderopvangplaats. Een overgangperiode inclusief bewustwordingscampagne is dus eveneens noodzakelijk.

10. Informatiebronnen

- Amigoe, *Hulp voor kinderdagverblijven*, krantenartikel Curaçao, d.d. donderdag 15 januari 2009
- Arnett, Jeffrey, *Caregivers in day-care centers: does training matter?*, Oglethorpe University, USA, 1989
- Barrow, Christine, *Early childhood in the Caribbean*, Working Paper 47, The Hague, The Netherlands, Bernard van Leer Foundation, 2008
- Bostelen, E. van, A. van Gerven, M.C.A.B. Hols, B.D. Lindemann, M. Rozema, D. van Veen en F. de Winter, *Internationaal vergelijkend onderzoek kinderopvang; een vergelijking met veel variabelen; eindrapportage*, Capgemini Nederland BV, in opdracht van Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2005
- Bruijn, D.J. de, J.J.M. Peeters-Vergeer, M.J.J. de Ruiter, K. van der Werf en G.M.L.M. Wever, *Prijzen in de kinderopvang 2004; onderzoek naar uurprijzen voor kinderopvang en buitenschoolse opvang (peildatum 1 januari 2004)*, Deloitte Management & ICT Consultants B.V. in opdracht van Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directie Arbeidsverhoudingen, maart 2004
- Capaz Consulting, *Handboek methodiek normkosten Kinderopvang, handleiding om te komen tot normkosten voor gesubsidieerde en getarifeerde instellingen*, secretariaat GGI, Curaçao, september 2001
- Centraal Bureau voor Statistiek, *Berekening van de armoedegrens voor Curaçao*, Curaçao, oktober 2008
- Davies, Rose, *Striving for quality in early childhood development programmes; the Caribbean experience*, University of the West-Indies, september 1997
- De Schipper, Elles, Marianne Riksen-Walraven en Sabine Geurts, *Effects of child-caregiver ratio on the interactions between caregivers and children in child-care centers: an experimental study*, Radboud University Nijmegen, July 2006
- Eilandgebied Curaçao, *Eilandsverordering houdende regelen betreffende de opvang van kinderen in de leeftijd van 4 weken tot en met 4 jaar (Eilandsverordering kinderopvang Curaçao*, Afkondigingsblad Curaçao, 1997 no. 98
- Evans, Hyacinth, *Perspectives on the socialisation of the working-class Jamaican Child*. Social and Economic Studies, 38(3): 177–203, 1989
- Evans, Hyacinth and Rose Davies, *Overview of issues in childhood socialization in the Caribbean*, University of the West Indies, in *Caribbean families: diversity among ethnic groups*, editor Jaipaul L. Roopnarine and Janet Brown, advances in applied developmental psychology no. 14

- Fukkink, Ruben, Louis Tavecchio, Renée de Kruijff, Harriet Vermeer en Jantien van Zeijl, *Criteria voor kwaliteit van kinderopvang: Visies van sleutelfiguren*, in Tijdschrift Pedagogiek, 25e jaargang, nr. 4, 2005
- GGD Nederland, *Toetsingskader voor dagopvang*, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, juni 2008
- Helburn, Suzanne W., Carrollee Howes, *Child care cost and quality*, in The Future of Children; Financing Child Care, Vol. 6, no. 2 – Summer/Fall 1996
- Hellings, Elly, *0-meting; kwaliteit en kwantiteit kindercentra Curaçao*, in opdracht van Servizio di Asuntu di Enseñansa / Servizio di Kultura i Edukashon, Curaçao, november 2006
- Howes, C., M. Whitebook, M., and D. Philips, *Teacher characteristics and effective teaching in child care*, Findings from the National Child Care Staffing Study, Child and Youth Care Forum, 21 (6), 3999-414, 2002
- Jans, Pieter, *Kostprijsberekening; een model voor de welzijnssector*, NIZW / VOG, Nederland, mei 2001
- Kruijff, R.E.L. de, H.J. Vermeer, R.G. Fukkink, J.M.A. Riksen-Walraven, L.W.C. Tavecchio, M.H. van IJzendoorn en J. van Zeijl, *De nationale studie pedagogische kwaliteit kinderopvang; eindrapport project 0 en 1*, Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek, januari 2007
- Maatschappelijk Ondernemers Groep, *Kinderopvang, onmisbaar, professioneel en betrouwbaar; visiedocument kinderopvang*, Utrecht, 2005
- National Association of Child Care Resource and Referral Agencies (NACCRRA), *Child Care in Thirteen Economically Disadvantaged Communities*, may 2006
- National Association of Child Care Resource and Referral Agencies (NACCRRA), *Parents and the high price of child care, 2008 update*, juni 2008
- National Association of Child Care Resource and Referral Agencies (NACCRRA), *Childcare in America: 2008 State Fact Sheets*, Arlington USA, 2009
- National Quality Improvement Network for the early years, childcare and play sectors, *Quality Improvement Principles; a framework for local authorities and national organisations to improve quality outcomes for children and young people*, National Children's Bureau, London, 2008
- Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW), *Kostprijsberekening*, bewerking van hoofdstuk 2 uit Aanbesteding sociale activering, NIZW, 2003
- OAS, *The abecedarian Project: Implications for programs in the first years of life*. Presentation delivered in the Organisation of American States (OAS), Inter-American Council Symposium on Integral Development for children under 3 years of age, 14-18 May 2007, Washington DC, USA

- Peeters, Christina, *Low-cost ways of improving quality in early childhood education*, People's Rural Education Movement, Orissa, India; in *Early Childhood Matters*; June 2008 number 110, Bernard van Leer Foundation
- Peralta, Maria Victoria, *Quality: Children's right to appropriate and relevant education*, in *Early Childhood Education; questions of quality*, Bernard van Leer Foundation, juni 2008
- Ravens, Jan van en Carlos Aggio, *Expanding early childhood care and education: How much does it cost?: a proposal for a methodology to estimate the costs of early childhood care and education at macro-level, applied to the Arab States*, Bernard van Leer Foundation, Working Papers in Early Childhood Development no 46, March 2008
- Riksen-Walraven, Marianne, *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*, rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in het empirisch onderzoek naar en theorievorming over de kinderopvang voor kinderen van 0-12 jaar aan de U:niversiteit van Amsterdam op vrijdag 18 februari 2000
- Segers J.H.G. en J.A.P. Hagedoorn, *Methoden voor de sociale wetenschappen deel 2: technieken van causale analyse*, Assen/Maastricht, 1990
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, *Besluit van 27 augustus 2008, houdende wijziging van het Besluit kinderopvantoeslag en tegemoetkomingen in kosten kinderopvang in verband met aanpassingen van de maximumuurprijs en de inkomstabellen*, Staatsblad 2008, no. 360
- Sylva, K. and others, *The effective provision of pre-school education project: final report*, London, DfES/Institute of Education, 2004
- Tietze, W. et al., *Cross-national analysis of the quality and effects of different types of early childhood programs on children's development*, Brussels, Belgium, European Union, Science, Research and development, 1997
- Williams, Sian and Janet Brown, *Childrearing and Socialisation of Young Children in the Caribbean (birth to eight years of age)*, in *Childrearing in the Caribbean: a literature review for The Learning Community Programme 2006 of the Caribbean Child Support Initiative*, Barbados, 2008
- Woodhead, M., *In search of the Rainbow*, *Early Childhood Development: Practice and Reflections*, No. 10. The Hague, The Netherlands, Bernard van Leer Foundation, 1996

Bijlage 1

Overzichtslijst geregistreerde kindercentra d.d. juni 2008

Overzichtslijst geregistreerde kindercentra Curaçao d.d. juni 2008

Rayon 1	Rayon 2	Rayon 3	Rayon 4
Bambino	Bai Bini	A Child's Dream	Bon Base Peuterschool
Berenbontje	Barbie & Ken	Agape	Bosco
Briyendel Speelschool	Carrousel	Arko Iris	Casa Cuna Berg Altena
Dalnation	Chispita	Bamby	Daffy Duck Kinderdagverblijf
De Bezige Bijtjes	Cado's Place	Casa Cuna Villa Maria	Dappere Dik
Discovery Kids	De Driewieler	Casa Cuna Koningin Juliana	De Bobbels
Divino Nino Speelschool	De Kikker	Elias	De Sterekinderen
Evy's Speelschool	De Kikkerkoning	Klein Duimpje	De Zonnebloem
Famia Felis	Dios ta nos Alegria	Kresh Muchanan Sonriente	De Zonnekinderen
Frisse Lucht	Do Re Mi	Kresh Muchanan Yen Ambiente	Disney World
Happy Sweet Kids	Ducky's Speelschool	Leetje Speelschool	Donald Duck
Het Kinderboerderijtje	Emmastad Childcare	Lunysol	Flamboyant
Het Kuikentje	Fatima Peuterschool	Mi Kosita Bonita	Fundashon Tuma mi Man
Het Speelparadijs	Girasol	Muchanan Kontentu	Hansje Kevertje Speelschool
Het Sprookjesbos	Hardin Chikitin	Nos Amiguitonan	Honnepon
Kinderdagverblijf Panda	Harmonia Kontentu	Ora pa Mucha	Joyce 4 Kidz
Kinderdagverblijf de Vlieger	Het Kinderpaleis	Pasadia Barika Hel	Judah Day Care
Klein maar Fijn	Kids Parking	Perlita Kinderopvang	Kerekentenchi
Kleutervreugd	Kinderopvang 't Smurfjesland	Pre Eskolar Cola Debrot	Kermit
Knabbel en Babbel	Kolegio Erasmo	Sente Bibu Pre Eskolar	Kiddy Garden
Kokolishi	Kresh Kuido Infantil	Tweety	Kinderland
Kresh mi Amiguito	Kresh Dede Pikina		Kresh Mama Mia
Kresh Sta. Rosa	Kresh Mi Kasita		Kresh Muchanan Bendishona
Le Maternelle	Levi Kresh		Pinky & Ponky
Lisan Speelschool	Lila Speelschool		Popchi Suku
Lorita	Muchanan Alegre Kontentu		Puk en Muk
Luilekkerland	Nos Regalonan Presioso		Rumyshah
Mi Mami	Onze Ark		Smart Start
Mi Pret'I Wowo	Pepito Speelschool		Sentro Pa Muchanan Alegre
Muchanan Balente	Pippeloentje		Tiny Kids
Oranje Peuterschool	Poppetje		
Paraiso Infantil	Snoopy		
Pasadia Smile	Sol'a Sali		
Skol di Hunga Muchanan Alegre	Speelschool Hallo Kitty		
Speelschool Pasa Dushi	Villa Kakelbont		
Sponge Bob	Zon & Licht		
Spoiled Brats Child Daycar Center			
Tante Haydee Opvang			
Winnie The Pooh			
Wonderkasteel			
Rayon 5			
Amiguitonan di Hesus i Maria			
Ban Pasa un Rondu			
Fatima			
Kresh Dios ta Amor			
Kresh Futuro Felis			
Kresh Tera Kora			
No tin number			
Sentro pa Mucha Tis Mar			
Sheila Karen Pre Eskolar			

Bijlage 2

Vragenlijst Kindercentra Curaçao

1-meting kwaliteit en kwantiteit

juli 2008

V R A G E N L I J S T
K I N D E R C E N T R A C U R A Ç A O

1 – meting kwaliteit en kwantiteit

juli 2008

ALGEMEEN

Code kindercentrum:

Naam kindercentrum:

Datum interview:

Naam interviewer:

Begintijd bezoek kindercentrum:

Eindtijd bezoek kindercentrum:

Eventuele opmerkingen interviewer:

A. BASISGEGEVENS

naam kindercentrum

straat + huisnummer

buurt

telefoonnummer

faxnummer

e-mailadres

naam contactpersoon

functie contactpersoon

oprichtingsdatum

juridische vorm eenmanszaak N.V.

vereniging stichting

geen rechtspersoon

ingeschreven bij K.v.K ja nee

Openingstijden

Maximale opvangcapaciteit

Gemiddeld aantal kinderen per dag

Is er sprake van een wachtlijst? zo ja, hoeveel kinderen? ja nee

Aantal personeelsleden

Voertaal Papiamentu Nederlands anders, nl.

Heeft uw kindercentrum de beschikking over een of meer computers? ja nee

Heeft uw kindercentrum de beschikking over een of meer printers? ja nee

Heeft uw kindercentrum een internetverbinding? ja nee

B. KINDEREN

1. Hoeveel kinderen vangt uw centrum gemiddeld per dag op?

- 0 – 10 kinderen 11 – 20 kinderen 21 – 30 kinderen
 31 – 40 kinderen 41 – 50 kinderen 51 – 60 kinderen
 61 – 70 kinderen 71 – 80 kinderen > 80 kinderen

2. Hoe zie de verdeling jongens / meisjes er uit?

	jongens	meisjes	totaal
aantal kinderen 0 jaar			
aantal kinderen 1 jaar			
aantal kinderen 2 jaar			
aantal kinderen 3 jaar			
aantal kinderen 4 jaar			
aantal kinderen > 4 jaar (naschoolse opvang)			

3. Hoe is het aantal kinderen verdeeld over de dagdelen?

	ochtend	middag	hele dag	totaal
aantal kinderen 0 jaar				
aantal kinderen 1 jaar				
aantal kinderen 2 jaar				
aantal kinderen 3 jaar				
aantal kinderen 4 jaar				
aantal kinderen > 4 jaar (naschoolse opvang)	n.v.t.		n.v.t.	

4. Hoe is het aantal kinderen verdeeld over de groepen?

groep	leeftijd kinderen in de groep	aantal kinderen	aantal groepsleidsters
1			
2			
3			

4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

5. *Houdt u van ieder individueel kind gegevens bij in een file/map?*

- ja nee

6. *Welke gegevens zijn terug te vinden in deze file/map?*

- de naam van het kind
 geboortedatum van het kind
 het woonadres van het kind
 de telefoonnummers van de ouders / verzorgers van het kind
 gegevens over ziektes, allergieën en vaccinaties van het kind
 gegevens over de persoonlijke ontwikkeling van het kind
 anders, namelijk

7. *Wordt de ontwikkeling van de kinderen op regelmatige basis geobserveerd?*

- ja nee

8. *Wordt bij deze observatie gebruik gemaakt van een observatielijst?*

- ja nee

9. *Hoe vaak wordt de ontwikkeling van de kinderen geobserveerd?*

- de kinderen worden niet geobserveerd
 maal per jaar
 anders, namelijk

10. *Wat wordt er gedaan met de bevindingen uit de observaties?*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. *Zijn er door de groepsleidsters het afgelopen jaar nascholingscursussen gevolgd? Welke?*

☐ EHBO-cursus	☐ workshop kinderziektes / aandoeningen
☐ managementcursus	☐ module financiën
☐ workshop gebruik spel- en leermiddelen	☐ training kindermishandeling
☐ digitale rijbewijs	☐ anders, nl.....
☐ anders, nl.....	☐ anders, nl.....

9. *Is er binnen uw kindercentrum behoefte aan bepaalde cursussen en/of workshops? Zo ja, welke?*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. *Vindt er binnen uw kindercentrum regelmatig teamoverleg met de medewerkers plaats?*

- ja,keer per week / maand / jaar
 nee

11. *Is er een personeelsregelement vastgesteld?*

- ja nee

12. *Heeft het kindercentrum een WA-verzekeringen afgesloten voor het personeel?*

- ja nee

13. *Zijn de personeelsleden verzekerd voor ziektekosten?*

- ja nee

D. Veiligheid accommodatie

1. *Zijn er bij het kindercentrum regels en/of procedures vastgesteld hoe om te gaan met noodsituaties/ongelukken?* ja nee
2. *Zijn deze regels/procedures schriftelijk vastgelegd en bekend bij alle personeelsleden?* ja nee
3. *Is er een lijst met telefoonnummers voor noodgevallen?* ja nee
4. *Is er een goed gevulde E.H.B.O. kist met:*
 - hansaplast pleisters (verschillende maten) ja nee
 - doos wondgaasjes (tenminste 12 van 4x4) ja nee
 - 1 mitella of doek met veiligheidsspelden ja nee
 - 1 rol verbandpleister ja nee
 - 1 flesje desinfecteermiddel ja nee
 - schaar ja nee
 - pak witte katoen / watten ja nee
 - plastic handschoenen ja nee
5. *Is er een brandblusapparaat aanwezig?* ja nee
6. *Wordt het brandblusapparaat regelmatig gekeurd?* ja nee
7. *Zijn er regels t.a.v. zieke kinderen?* ja nee
8. *Zijn er vaste afspraken over hoe wordt omgegaan met verdenkingen van seksueel misbruik en/of kindermishandeling?* ja nee
9. *Wat voor soort acties onderneemt u, of zou u ondernemen, wanneer u bij een kind dat uw centrum bezoekt seksueel misbruik of kindermishandeling vermoedt?*
 - het intern bespreken
 - er met de ouders / verzorgers over praten
 - melden bij de Kinderbescherming
 - melden bij de Voogdijraad
 - melden bij de Kinder- en Zedenpolitie
 - weet niet
 - anders, namelijk

10. *Is de ligging van het kindercentrum veilig?*

- gelegen aan een drukke weg ja nee
- in de directe omgeving van benzine/olie opslag ja nee
- in de directe nabijheid van bedrijven ja nee

11. *Is het gebouw goed bereikbaar voor*

- ambulance ja nee
- politie ja nee
- brandweer ja nee

12. *Is de ligging verkeersveilig?*

- veilig voor halen en brengen ja nee
- veilig omdat kinderen niet ongemerkt naar buiten kunnen ja nee

13. *Zit de buitendeur op slot?*

ja nee

14. *Is er zicht op de buitendeur?*

ja nee

15. *Is er een goed sluitend hek?*

ja nee

16. *Is er toezicht mogelijk op de sanitaire ruimtes van de kinderen?*

ja nee

17. *Worden schoonmaakmiddelen en toiletpullen veilig bewaard?*

ja nee

18. *Zijn de stopcontacten in de ruimten voor jonge kinderen (<4 jaar)*

- voorzien van kinderbeveiliging ? ja nee
- aangesloten op een aardlekschakelaar? ja nee
- zijn de snoeren buiten bereik van kinderen? ja nee

E. DIENSTVERLENING

1. Heeft het centrum een collectieve W.A. verzekering, ook voor uitstapjes? ja nee
2. Heeft het centrum een rooster van vrije dagen en vakanties? ja nee
3. Is er een reglement voor de ouders? ja nee
4. Worden de ouders/verzorgers op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen van het kind? ja nee
5. Hoe vindt het contact met de ouders plaats?
- tijdens de intake sessie
 - bij het halen en brengen van de kinderen
 - door middel van brieven
 - ouders worden betrokken bij activiteiten
 - er worden (individuele) gesprekken met de ouders gepland
 - er worden (groeps) ouderbijeenkomsten georganiseerd
 - er wordt telefonisch contact met de ouders onderhouden
 - anders, namelijk
6. Over welke onderwerpen worden ouders geïnformeerd?
- plaatsing van kinderen
 - dag/week/maand/jaar planning
 - reglement kindercentrum
 - procedures ten aanzien van noodgevallen
 - participatie aan bepaalde activiteiten
 - beleids- / ontwikkelingsplan van het kindercentrum
 - openings- en sluitingstijden
 - anders, namelijk
7. Hebben ouders zeggenschap in het functioneren van het kindercentrum? ja nee

8. *Is er een oudercommissie operationeel?* ja nee

Zo ja, wat zijn de taken van de oudercommissie?

- opstellen en vaststellen van beleid / regels
- het gebouw onderhouden
- activiteiten / uitstapjes organiseren
- fondsenwerving
- anders, namelijk

9. *Is er een klachtencommissie voor ouders operationeel?* ja nee

10. *Zijn er procedures vastgesteld voor ouders die een klacht willen indienen?* ja nee

G. PEDAGOGISCH BELEID

1. *Wat is het pedagogisch uitgangspunt van uw kindercentrum, volgens welke methodiek werkt uw kindercentrum?*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. *Beschikt uw centrum over een werk of ontwikkelingsplan?* ja nee

3. *Is er een week, maand of jaarprogramma?*

- weekprogramma
 maandprogramma
 jaarprogramma
 anders, namelijk

4. *Wie maakt het programma?*

- de directrice
 de directrice in overleg met de leidsters
 de directrice in overleg met de ouders
 de directrice in overleg met het bestuur van het kindercentrum
 het programma is overgenomen van een andere organisatie, namelijk.....
 anders, namelijk

5. *Welke activiteiten staan op het programma?*

- verhaaltjes vertellen
 boekjes (voor)lezen
 versjes
 televisie / video / dvd kijken
 puzzels
 domino
 blokken
 poppenhoek
 auto's
 bewegingsspel
 water / zand

- tekenen
- schilderen
- klei
- drama
- muziek / zang
- anders, namelijk

6. Zijn er programma's voor de verschillende leeftijdsgroepen? ja nee

7. Waarin zitten de verschillen?

- in de tijd die een activiteit duurt
- in het soort activiteiten dat wordt aangeboden
- in de benadering van de kinderen
- in het materiaal dat wordt gebruikt
- anders, namelijk

8. Worden er uitstapjes / excursies georganiseerd ja nee

9. Zijn er naschoolse opvangactiviteiten voor kinderen van 4 jaar en ouder die het funderend onderwijs bezoeken? ja nee

10. Is er een aparte ruimte voor deze groep? ja nee

11. Is er een apart programma voor deze groep? ja nee

12. Is er apart materiaal voor deze groep? ja nee

13. Welk speelgoed is er voor **binnen** aanwezig?

- 0 - 1½ jaar**
- mobiel
 - rammelaar
 - constructiemateriaal
 - pop
 - knuffels
 - babygym
 - muziekinstrumenten
 - loopwagentje
 - anders, namelijk

- 1½ - 3 jaar**
- constructiemateriaal

- muziekinstrumenten
- auto's
- boeken
- poppen / knuffels
- eenvoudige puzzels
- tekenen / vingerverf
- anders, namelijk

3 - 4 jaar

- verkleedkleden
- poppenhoek (met servies, poppen, bedje, etc.)
- constructie / bouw materiaal
- auto's
- papier en potlood
- klei
- poppen / knuffels
- boeken
- puzzels
- domino
- anders, namelijk

14. In welke staat is het speelgoed?

- heel goed
- goed
- redelijk
- matig
- slecht

15. Welk speelgoed is er voor *buiten* aanwezig?

- glijbaan
- klimrek
- wip
- speelhuisje
- verhard gedeelte voor spel
- zandbak
- waterbak / waterbadje
- ballen
- anders, namelijk

16. Welke van de volgende vaardigheden /activiteiten worden met 3-jarige kinderen ondernomen?

- delen
- werken met klei
- binnen de lijnen kleuren
- letters schrijven
- stil zitten
- vingerverven
- kleuren onderscheiden
- voorlezen
- verhaaltjes vertellen
- anders, namelijk

H. FINANCIËN

1. Welke bronnen van inkomsten heeft uw kindercentrum?

- overheidssubsidie
- bijdrage Sociale Vormingsplicht
- projectsubsidie(s)
- fundraisings zoals bijvoorbeeld carwash, etc.
- ouderlijke bijdragen
- anders, namelijk

2. Hoeveel subsidie ontvangt u per jaar van de overheid?

Naf. per jaar

3. Hoe groot is de bijdrage die u per jaar ontvangt uit middelen Sociale Vormingsplicht?

Naf. per jaar

4. Hoeveel projectsubsidies ontvangt u gemiddeld per jaar?

Naf. per jaar

5. Hoeveel ontvangt u gemiddeld per jaar uit fundraisingsactiviteiten?

Naf. per jaar

6. Hoeveel ontvangt u gemiddeld per jaar uit ouderlijke bijdragen?

Naf. per jaar

7. Hoe hoog is de ouderlijke bijdrage per kind?

	kind	baby
per maand per kind zonder eten, halve dag		
per maand per kind met eten, halve dag		
per maand per kind zonder eten, hele dag		
per maand per kind met eten, hele dag		

8. Is de hoogte van het inkomen van de ouders bij het kindercentrum bekend?

ja nee

9. Hanteert u speciale prijzen voor ouders met een laag inkomen? ja nee
Zo ja, hoe wordt deze speciale prijs berekend?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Hanteert u speciale prijzen voor ouders met meer dan 1 kind in het centrum? ja nee
Zo ja, hoe wordt deze speciale prijs berekend?

.....
.....
.....
.....
.....

I. SLOTVRAGEN

1. Welke hulp kan uw kindercentrum goed gebruiken?

- persoonlijke begeleiding
 - groepsbegeleiding
 - cursussen voor leidsters
 - informatie / nieuwsbrieven
 - spelmogelijkheden voor kinderen
 - pedagogische begeleiding
 - anders, namelijk
-
-
-
-
-